

Mastergradsoppgave

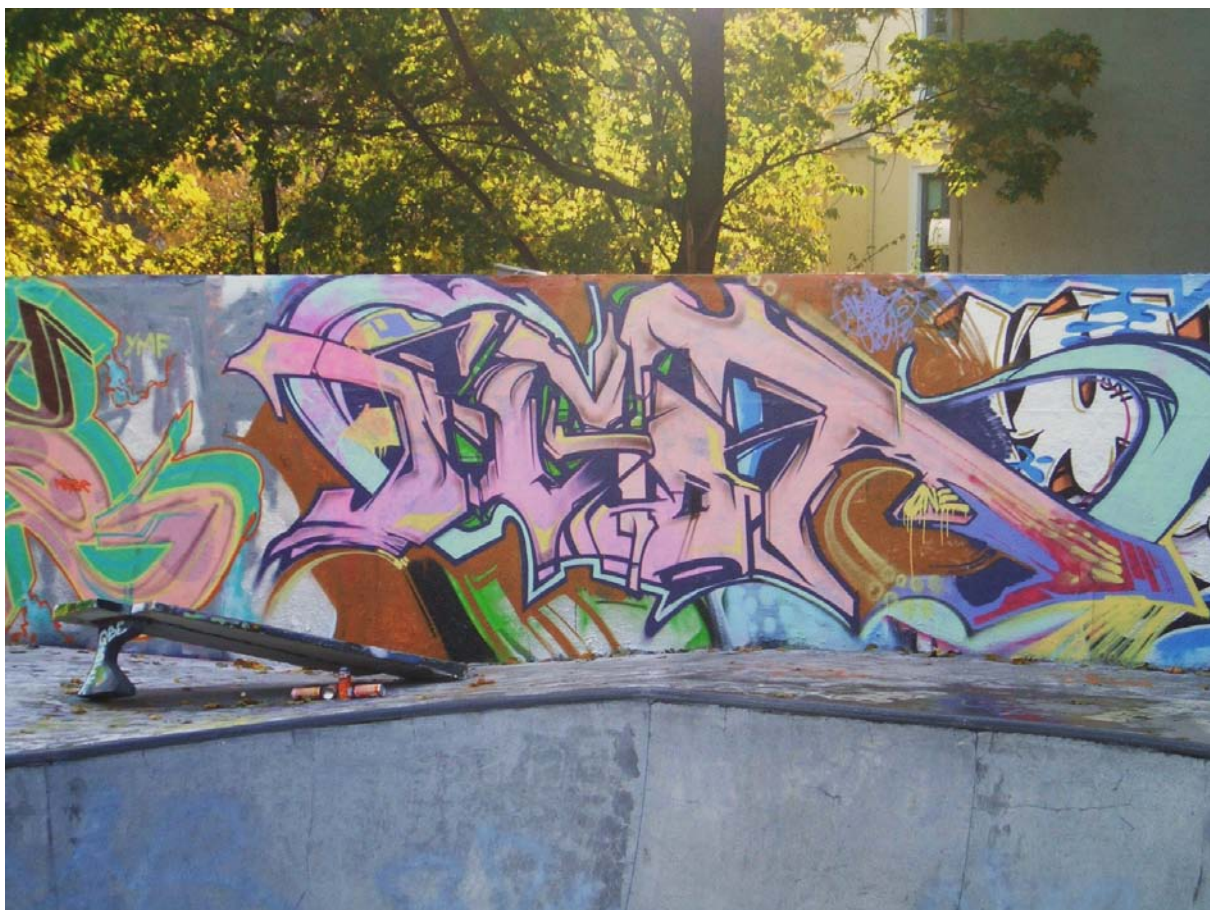
Hilde Therese Normo

“Vi er ikke kriminelle”
– om graffitiutøvere og identitet

Høgskolen i Telemark

Fakultet for allmennvitenskapelige fag

Mastergradsoppgave

Hilde Therese Normo

”Vi er ikke kriminelle” – om graffitiutøvere og identitet

Tittel:	”Vi er ikke kriminelle”- om graffitiutøvere og identitet. Kulturanalytisk oppgave om graffiti som identitetsskapende uttrykk
Nøkkelord:	Identitet, kreativitet, mestring, kjønn, ungdom, synliggjøring og kriminalitet
Forfattere:	Hilde Therese Normo
Studentnr:	
Fagkode:	H 366
Oppgavetype:	Master
Studiepoeng:	60
Studium:	Master i tverrfaglige kulturstudier
Konfidensiell:	Nei

Førord

Til slutt har jeg også kommet i mål. De første jeg vil takke er graffitiutøverne som er mine informanter. Tusen takk for at dere stilte opp til intervju og for hjelpen jeg har fått i løpet av prosjektet. Uten dere hadde ikke denne oppgaven blitt til. Dere er noen flotte karer!

Jeg vil også rette en stor takk til Ellen Schrupf, som har vært hovedveileder for denne oppgaven. Du har gitt meg konstruktive tilbakemeldinger og god støtte i skrivearbeidet. Jeg vil også rette en takk til min biveileder Bente Støa.

Til venninner, medstudenter og Aleks: Takk for at dere har støttet meg de gangene jeg var nær sammenbrudd, og de gangene jeg faktisk hadde sammenbrudd. Uten kaffepauser, diskusjoner, oppmuntrende ord, gode klemmer og lyttende ører hadde jeg aldri fått dette gjort. Jeg er veldig glad i dere alle sammen!

Til mamma, pappa, Marthe og Gaute: Takk for at dere er de dere er! Dere har gitt meg kjærlighet, gode råd og svar på mange spørsmål. Marthe og Gaute; jeg setter veldig stor pris på at dere tok dere tid til å lese gjennom oppgaven min og kom med tilbakemeldinger.

Til slutt vil jeg også rette en takk til Kari Strand som leste korrektur på oppgaven.

Bø, januar 2012

Hilde Therese Normo

Innhold

Kapittel 1.0 Innledning.....	3
1.1 Tema og bakgrunn for valg av oppgave	4
1.2 Begrepsavklaring.....	7
1.3 Kategorier i analysen.....	8
1.3.1 Bakgrunn	8
1.3.2 Budskap.....	9
1.3.3 Inspirasjon og forbilder	9
1.3.4 Utførelsen	9
1.3.5 Utøveren	9
1.4 Oppgavens oppbygging.....	10
Kapittel 2.0 Metode.....	11
2.1 Kvalitativ Metode.....	11
2.2 Utvalget	11
2.2.1 Snøballmetoden	11
2.2.2 Informantene	12
2.3 Intervjuguide	13
2.3.1 Transkribering	14
2.4 Intervjusituasjon	15
2.5 Mitt møte med informantene.....	16
2.6 Analyse av innsamlet materiale.....	17
Kapittel 3.0 Teori	19
3.1 Fenomenologi.....	19
3.2 Kultur og subkultur	20
3.3 Identitet.....	21
3.3.1 Den performative vending.....	22
3.3.2 Aktør og struktur	23
3.4 Livsstil.....	23
3.5 Kreativitet.....	24
3.6 Ungdomsteori	25
3.6.1 Risiko.....	27
3.7 Kjønn.....	28
Kapittel 4.0 Analyse.....	31

4.1 Bakgrunn	31
4.1.1 Graffiti som løsrivelse	35
4.2 Budskap	39
4.3 Inspirasjon og forbilder	42
4.4 Utførelsen	45
4.4.1 Sprayboksen som verktøy	45
4.4.2 Forberedelse	47
4.4.3 Tilrettelegging	50
4.5 Utøveren	51
4.5.1 Jeg gir bare uttrykk for meg selv	51
4.5.2 Anonymitet	55
4.5.3 Status	57
4.5.4 Selvtillit og trygghet	59
4.5.5 Kreativitet	61
4.5.6 Å leve graffitien	64
4.5.7 Klær og image	67
4.5.8 Kjønn	68
4.5.9 Kriminalitet	73
4.5.10 Fellesskap/Miljø	76
Kapittel 5.0 Avslutning	81
5.1 Mine funn	81
Litteraturliste	88
Vedlegg 1: Fotografier	91
Vedlegg 2: Intervjuguide	97

Kapittel 1.0 Innledning

Det er et rush. Det er noe helt eget noe altså. Du pumper deg opp, du pumper opp adrenalinet ditt. Og så blir du... du forlater denne verden, du går bare inn i en sånn transe der du plutselig blir observant på ting du vanligvis ikke tenker på. Du titter etter folk, du titter etter biler. Ikke sant.. du har vært der før, du har gjort ditt forarbeid. Du vet hva du skal gjøre. Du har en plan, en tegning i lomma.. og når første linje går på veggen så forsvinner alt. Da står du der i din egen verden (Tobias).

Graffiti brukes som en uttrykksform av mennesker over hele verden. Med spraybokser og tusj bruker graffitiutøvere byen som sin scene. Det lages bokstaver som former et navn, uleselig for mange og kunstform for andre. Utøvere er stolte av å vise seg frem og skape noe som uansett ståsted vekker oppmerksomhet; for graffiti skaper uten tvil oppmerksomhet. Det er en skrift der folk ferdes: på vegger, jernbanevogner, i undergrunnen og under broer.

Graffiti ses på som en av fire deler innenfor hiphop- kulturen der de resterende tre er rapping, dj- ing og breaking (Holen 2004: 10). Etter påvirkning fra det som sies å være kulturens utgangspunkt, fra Philadelphia via New York, spredte den seg rundt om i hele verden. Gjennom musikk, mote, film og en voksende mediekultur gjorde også graffiti sitt inntog i Norge på 80-tallet, til frustrasjon for noen og til glede for andre. Det som kan se ut som hærverk, utført av gjenger eller enkeltpersoner for noen, er for andre en fascinerende kunstaktivitet med stor kreativ utfoldelse.

Det var på midten av 80- tallet en positiv holdning til graffiti i Norge, der graffitiutøvere ble invitert til for eksempel å utsmykke t-banestasjoner. Så snudde synet på graffiti seg til en negativ opplevelse av dens bruk (Holen 2002: 57). Rundt 1993-1994 hadde byrådet i Oslo en antitaggekampanje¹, og i 2000 ble det innført nulltoleranse mot graffiti. Imidlertid kan bydeler i Oslo selv bestemme om de ønsker å opprette lovlige vegger². Samtidig kan private sette vegger til disposisjon. Begrunnelsen for det negative synet på graffiti lå i at den eskalerte og kom ut av kontroll (Holen 2002: 58). Kampen var i gang mellom politi og huseiere på den ene siden og utøvere av graffiti på den andre. I dag er graffiti fortsatt omdiskutert, og det varierer hvordan ulike byer forholder seg til virksomheten. Politiet vil bli kvitt problemet, mens andre likevel gir utøvere lovlige vegger tilgjengelig for en periode.

Det har blitt skrevet mye om graffitifeltet, og det tyder på en stor interesse for uttrykksformen. Deltakere, tidligere deltakere og utenforstående har skrevet om fenomenet.³ Forholdet mellom

¹ <http://www.noblad.no/nyheter/det-er-null-toleranse-i-oslo-1.5129520>

² http://www.nytid.no/arkiv/artikler/20071011/kampen_om_byen/

³ Eksempler er masteroppgave skrevet av Jo Morten Kim Weider i 2010: *Hærverk og kunstverk: En diskursanalytisk oppgave av taggedebatten i Oslo*, masteroppgave skrevet av Linda Myklebust i 2008: *Gatas*

politi, kommune og utøvere har fått bred dekning. Imidlertid savner jeg en tydeligere og dypere beskrivelse av utøverens eget forhold til virksomheten og av identiteten de utvikler. Mye handler om utøveren i sammenheng med omgivelser, og alle andre utenfor og rundt miljøet. Jeg vil finne ut hvilket syn utøveren har på seg selv og det å utøve graffiti.

Cecilie Høigård har skrevet *Gategallerier* som nok er den mest omfattende norske boken om graffiti (Høigård 2002). Boken omfatter en bred beskrivelse på graffitifeltet, men som en av mine informanter sa så trenger graffitien alltid å bli skrevet om. Det er en dynamisk kultur, og den er i stadig fornying og endring. Det vil alltid være viktig å stille spørsmålstegn ved graffiti-kulturens betydning. I denne oppgaven vil jeg se på hvordan utøvere bruker graffiti. Det er helt tydelig at selv om politi og kommune prøver å få bukt med graffitien, som de ser på som et problem, så lever kulturen videre. Diskusjoner om graffiti blusser opp til stadighet, og ikke minst ses stadig nye utførelser på byens vegger.

I Aftenposten var det sommeren 2011 en diskusjon om hvorvidt graffitiutøvere skulle ha mulighet til å utfolde seg på vegger som var stilt til disposisjon for det. Forretningsmannen Christian Ringnes ville gi utøvere en mulighet til å utøve sin kreativitet, men han fikk kritikk. Kritikken hadde utgangspunkt i frykten for at graffiti skulle øke i omfang, spesielt i området rundt de veggene Ringnes ville gjøre lovlig.⁴ Kulturhus har også vist interesse for uttrykket. Et eksempel er Kolben kulturhus i Kolbotn, der de våren 2011 presenterte en graffitiutstilling i regi av Akershus fylkeskommune, Akershus kunstsenter og et utvalg graffitiutøvere.⁵ Dette viser at graffiti kan vises frem på ulike måter og at det stadig dukker opp diskusjoner knyttet til uttrykket.

1.1 Tema og bakgrunn for valg av oppgave

I denne oppgaven ønsker jeg å finne ut hvordan graffitiutøvere som startet med graffiti i ungdomsårene utviklet sin identitet.

Problemstillingen for oppgaven er:

Hvordan bruker ungdom graffiti som et identitetsskapende uttrykk?

Jeg tar utgangspunkt i at ungdomstiden er viktig for identitetsskapingen. Selv om vi utvikler oss gjennom hele livet, vil jeg hevde at det er i ungdomstiden grunnlaget for personligheten

tekstur: *Dolks relasjonelle billedkultur*, masteroppgave av Mette Jansen Wannerstedt i 2007, *Graffiti-politikeller graffiti-problematikk? : en studie av Oslo kommunes graffiti-politikk i lys av institusjonell etnografi*.

⁴ <http://oslopuls.aftenposten.no/byliv/article588244.ece%3Fwebhit=alle>

⁵ <http://www.oppegard.folkebibl.no/collaborism-9-april-1-mai>

bygges opp. Denne tiden preges i stor grad av å definere og skape seg selv som menneske og individ. Kulturelle aktiviteter og arbeid med kreative uttrykk kan være en måte å utvikle og styrke sin identitet på. Erfaringer og opplevelser er en måte å bli kjent med seg selv på og posisjonere seg i forhold til sine omgivelser. Jeg mener det er viktig at ungdom har tilgang på kultur. I denne alderen vekkes interesser, personlige egenskaper utforskes og talenter utvikles. Det å føle at en mestrer noe er kanskje spesielt viktig i ungdomstiden. I denne oppgaven vil jeg se på hvordan graffiti har vært en måte å erfare og oppleve seg selv på, og hvordan identitetsprosessen uttrykkes av graffitiutøverne som jeg har snakket med.

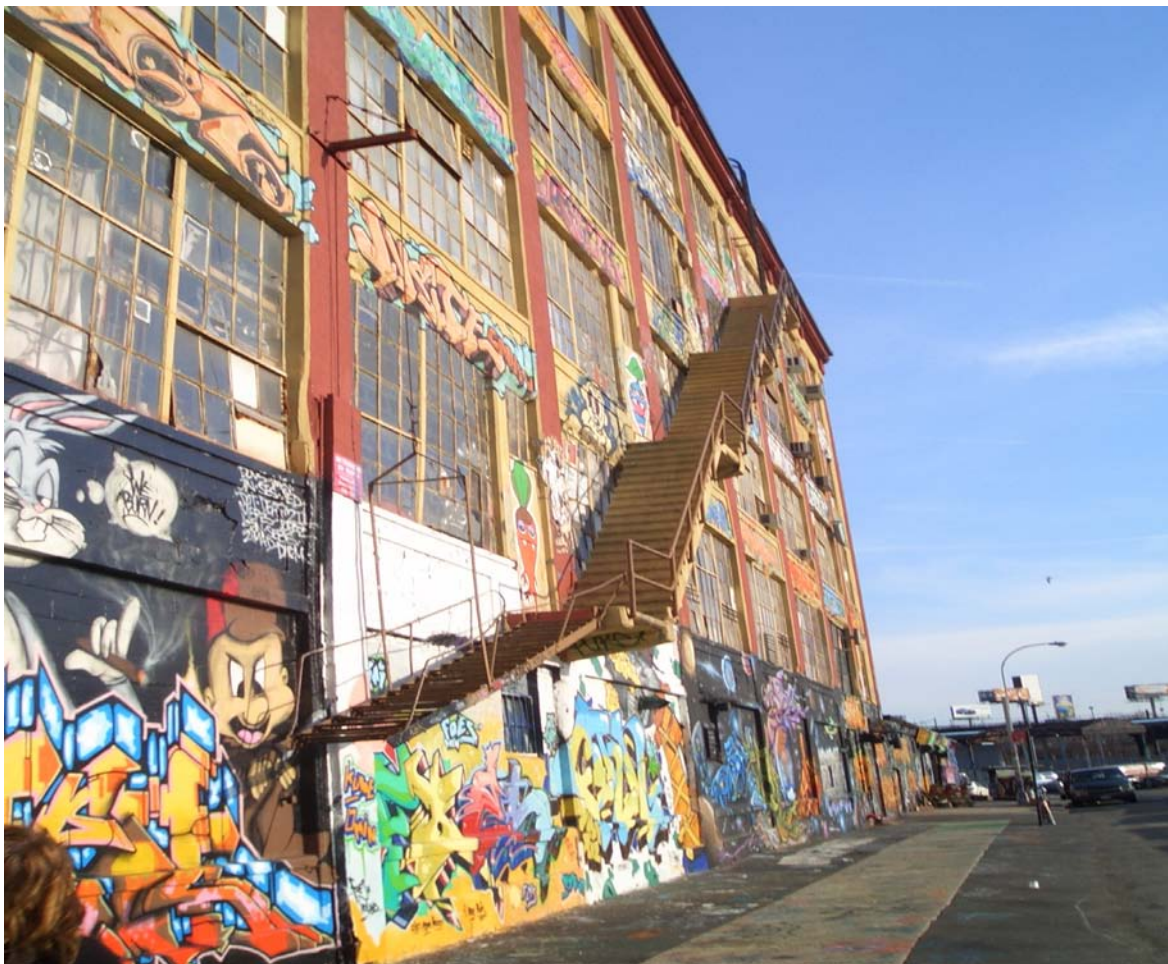
Graffiti som uttrykksform har jeg valgt fordi det er en kulturform som det i liten grad tilrettelegges for i skole, kulturskole og familie. Kulturtilbudet til ungdom varierer i stor grad i forhold til bosted. Kommunene prioriterer forskjellig, men mange satser ensidig på kulturskole og idrettslag. Dette er arenaer som skaper muligheter, men samtidig stiller krav til deltakerne. Jeg ønsket bort fra det tilrettelagte, og derfor ble graffiti tema. Graffitiutøverne tar selv initiativet og er med på å skape kulturen.

Det er ulike definisjoner av graffiti som uttrykksform både blant de som driver med det selv, i litteraturen, i videoklipp og på nettsider. I denne oppgaven defineres graffiti som fargemaleri på vegg (Høigård 2002: 33). Veggene befinner seg på offentlige steder og kan være ulike murvegger, på t- banevogner og lignende. Graffiti tar i bruk byens vegger og spraybokser, tusjer og maling benyttes for å skape uttrykket. Graffiti kan inneholde piecer, throw-ups, burnere og characters (disse defineres under avsnitt 1.2). Mange benytter seg også av for eksempel sjablonger. Tagging kan sies å være både et eget uttrykk eller en del av graffiti. Men den rene definisjonen er som skjemaet under avsnitt 1.2 viser, en enkel stilisert strek. Jeg har i arbeidet mitt ikke vært ute etter en konkret stil. Det er utøverne som er mitt tema og hvordan de bruker graffiti personlig.

Graffiti fanger min interesse ved å være noe flyktig, noe annerledes og udefinerbart. Det flyktige opplevde jeg en dag jeg gikk forbi en stor, fargerik piece på en murvegg, et sted jeg ikke hadde sett graffiti før. Piecen hadde ikke stått der lenge. Et par dager senere gikk jeg forbi igjen, da var piecen vasket vekk. Det eneste som var igjen var lukten av lakk og kjemikalier. En vet aldri hvor lenge graffiti får stå, det er ingen gitt besøkstid som ved en utstilling på et galleri. Enten blir det vasket vekk på kommunens initiativ eller andre kan komme og lage ny graffiti. Graffiti er en måte å sette et tydelig spor etter seg, men den eller de som har utført arbeidet, er ukjent for publikum. På den måten blir det noe udefinerbart, for

hvorfor sette et spor etter seg, men likevel ikke ville vise hvem de er? Graffiti er også noe annerledes fordi det er ulovlig og lite tilrettelagt, men likevel er det mange som benytter seg av uttrykksformen. Disse tre elementene har ført til at graffiti står fram som en interessant del av ungdomskulturen.

En annen viktig bakgrunn for valg av tema er det at jeg bodde et semester i New York. Der besøkte jeg 5 Pointz i Queens. Dette er et gammelt fabrikklokale som brukes av kunstnere og graffitiutøvere. Hele bygget er dekorert av utøvere fra hele verden, og er i stadig forandring. Stedet blir brukt til filminnspillinger og som bakgrunn for fotoseanser, og det er mulig å få guidete turer rundt kvartalet. 5 Pointz imponerte meg fordi forskjellige graffitiutøvere viste stor grad av kreativitet og dyktighet. Stedet er kjent i graffitimiljøet, og det er stor ære i å få pryde noen av de store veggene som er stilt til disposisjon. Dette er delvis et utgangspunkt for at jeg vil undersøke hvordan graffiti brukes av ungdom som uttrykk i det identitetskapende arbeidet.

(Eget fotografi av 5 Pointz, New York, våren 2008)

1.2 Begrepsavklaring

I oppgaven benytter jeg meg av noen begreper som må avklares. Informantene mine bruker kvalitet som en betegnelse på hvor godt for eksempel en piece eller en burner er gjennomført. Graffitiarbeidet skal være forseggjort og godt utført. Det er viktig at utøveren behersker teknikken og fargene i uttrykket. Bokstaver skal henge sammen. Det legges også vekt på den kvantitative virksomheten. Da gjelder det å produsere mest mulig på flest mulig steder. Arbeidets utførelse blir satt til side i forhold til plassering og antall. Utøveren har begrenset tid, og uttrykket må derfor være noe som det går raskt å lage.

Jeg har valgt å kalle de som driver med graffiti for utøvere eller graffitiutøvere. Noen av informantene vil bruke betegnelsen graffitiartist, men jeg mener dette setter krav til hvor gode de er, eller hvor mye erfaring de har. For denne oppgaven har ikke deres dyktighet hatt noe å si, men deres engasjement og interesse. Dermed bruker jeg utøver som en samlebetegnelse.

Ungdom og ungdomstid vil jeg definere til alderen 13-18 år. Ved fylte 18 år er en blitt myndig, og ved fylte 13 år er man blitt tenåring. Ungdomstiden handler om tiden der mennesker går fra å være barn, til å bli voksen. Det er en omstillingsfase. Videre blir det beskrevet som en tid der verdier, holdninger, identitet og selvbylde utvikles. Det ses derfor på som en sensitiv fase (Krange og Øia 2005: 19- 20). I løpet av denne tiden vil ungdommene tilegne seg koder og forståelse. De skal plassere seg i forhold til sine omgivelser og etablere et meningsunivers (Ibid: 20).

Innenfor graffiti verdenen finnes det mange begreper, og jeg vil nedenfor vise de som er brukt i forbindelse med min oppgave. Definisjonene er hentet fra nettsiden *The Words: A Graffiti glossary*.⁶ Definisjonene har blitt dobbeltsjekket med tidligere graffitiutøvere slik at jeg vet at definisjonen stemmer med hva som faktisk benyttes av utøverne selv. Jeg har satt de inn i skjemaet nedenfor slik at det er enkelt å finne frem til begrepene.

⁶ <http://www.graffiti.org/faq/graffiti.glossary.html>

Tags	Kan sies å være utgangspunktet for graffiti. Består av en enkel, stilisert strek. Gjerne en persons signatur, logo, setninger og uttrykk.
Throw-ups	Kan sies å være en videreutviklet form for tag, der bokstavene gjøres større og får en ytterlinje. Består ofte av to farger, og beveger seg mot en raskere form for piece.
Piecer	En forkortelse for masterpiece. Større bokstaver bestående av tre eller flere farger. Størrelsen varierer, og kan spenne fra noen meter til å dekke hele vegger (Burnere).
Burner	Store piecer. Dekker en hel vegg fra hjørne til hjørne, tog- eller jernbanevogn.
Bombing	Betegnelse på å dra ut for å skrive (write). Brukes ofte i sammenheng med å grise ned busser og t-baner. Lage så mange som mulige tags på et gitt sted eller på et geografisk område, innenfor en så liten som mulig tidsramme.
Character	Figurer tatt fra tegneserier- og filmer, eller bilder av gjenstander og personer. Kan brukes i sammenheng med en piece eller representere noe eget.
Writer, skriver, maler	Ulike betegnelser på graffitiutøver.
Getting up, å få det opp	Å få opp noe på en vegg, alt fra en tag til en burner
Sign	Er artistens signatur. Skrives fort på en vegg med tusj, sprayboks eller innrisses med en skarp gjenstand. Er ofte forkortelser og kan være i sammenheng med å sette navnet sitt på en character.
Crew	Gruppe med flere graffitiutøvere.
Biting	Å kopiere en annen utøvers stil. Blir sett ned på av andre utøvere.
Jams	Samlingssteder der det ble tilrettelagt for utførelse av graffiti. Gjøres på initiativ av graffitiutøvere. Lovlig da det gjøres på privat eiendom.

1.3 Kategorier i analysen

Materialet som har kommet frem gjennom intervjuene vil i analysen presenteres gjennom fem kategorier: Bakgrunn, budskap, inspirasjon og forbilder, utførelse og utøver. Jeg vil følgende gjøre rede for hva jeg legger i de ulike kategoriene.

1.3.1 Bakgrunn

I bakgrunnsdelen vil jeg se på hvorfor informantene begynte med graffiti og hva som var deres utgangspunkt. Noe med uttrykket har gjort dem interesserte, men hva? De syv informantene jeg har snakket med har ulike historier om hvorfor de begynte med sprayboksen som et verktøy for å skape et kreativt uttrykk. For å kunne si noe om graffiti og identitetsbygging må jeg se på hvorfor utøverne startet og hvordan de forholdt seg til sine omgivelser. Denne

delen har en underkategori som jeg har kalt løsrivelse, som handler om hvordan informantene som ungdom posisjonerte seg i forhold til foreldre og andre fritidsaktiviteter.

1.3.2 Budskap

Budskap er analysens andre del og omhandler om informantene ville si noe med graffitien.

Med budskap mener jeg hvorvidt utøverne legger meningsinnhold i uttrykket. Meningsinnholdet kan komme gjennom påvirkning fra det som skjer i samfunnet rundt dem og brukes direkte i graffitien gjennom for eksempel symboler eller ord og sitater. Budskapet forteller noe om hvem utøverne er som personer og hvilke holdninger de har.

1.3.3 Inspirasjon og forbilder

Inspirasjon tar for seg hvordan utøverne finner nye måter å gjøre graffitien sin på, og hvordan de får impulser til å jobbe med uttrykket. Hvor finner informantene sine inspirasjonen sin, og hvordan jobber de med den? Videre tar jeg for meg informantenes forhold til forbilder. Dette er personer de ser opp til og som påvirker dem på ulike måter. Forbilder fungerer også som motivasjon til å fortsette med arbeidet. Ulike personer vektlegger ulike sider ved forbildene og er med på å forme individer.

1.3.4 Utførelsen

Utførelsen har stor innvirkning på hvordan individet oppfatter seg selv. Utførelsen dreier seg om det konkrete arbeidet graffitiutøveren gjør og den har tre underkategorier. Den første går på hvordan utøverne bruker sprayboksen som et verktøy. Graffitiutøvere bruker sprayboksen på ulike måter. Andre underkategori forteller hvordan informantene har trent, øvet og gjort seg kjent med feltet. Tredje underkategori kalles for tilrettelegging. Her vil jeg ta opp hvordan forholdene var og er for å utøve virksomheten i følge informantene. Jeg vil også si noe om hvilke konsekvenser det fikk om utøverne hadde lovlige vegger tilgjengelige i byen de bodde.

1.3.5 Utøveren

Femte og siste kategori har utgangspunkt i selve utøveren. Her vil jeg komme inn på hvordan utøveren vil gi uttrykk for seg selv og hvordan de personlig posisjonerer seg i graffitien.

Graffiti er en måte å vise seg selv på, og det er kanskje den viktigste begrunnelsen for å holde på med graffiti. Underkategoriene jeg har her er synliggjøring, anonymitet, status, selvtillitt og trygghet, kreativitet, hvordan informantene "lever" med graffitien, stil og image, kjønn, kriminalitet og til sist fellesskap/miljø.

1.4 Oppgavens oppbygging

Oppgaven består av fem deler: Innledning, metode, teori, analyse og avslutning.

I metodekapittelet vil jeg gjøre rede for hvordan innsamlingen av intervjumaterialet har foregått. Kapittelet tar for seg hvordan enkeltintervjuer ble gjort, og hvordan jeg har funnet frem til utvalget bestående av syv gutter. Det vil være en presentasjon av informantene og mitt møte med feltet.

Teorikapittelet tar for seg hvilke verktøy jeg har brukt i analysen av intervjumaterialet. Arbeidet har et fenomenologisk utgangspunkt, og jeg har lagt vekt på begreper som identitet, kreativitet, subkultur, kjønn og ungdomsteori. Det teoretiske utgangspunkt befinner seg innenfor de nye kulturstudiene. Nye kulturstudier stiller seg kritisk til de etablerte kunnskapsformene. Det utgjør ikke en klart avgrenset disiplin, men kombinerer teorier og metoder fra flere fagfelt som sosiologi, antropologi, estetikk og historie. De nye kulturstudiene har et kritisk blikk som utgangspunkt (Sørensen et al. 2008: 6-7). Sentralt i den kritiske teorien ligger at forskningen ikke bare skal forklare verden. Målet er også å forandre den (Ibid: 8). Nye kulturstudier tar også for seg et bredere kulturbegrep. Det er ikke lenger bare finkulturen som står i sentrum, men også hvordan menneskene selv er deltakere og brukere av kulturen (Sørensen et al. 2008).

I analysekapittelet analyserer jeg mine funn fra intervju ved å bruke teori presentert i teorikapittelet. Gjennom intervjuene og analysen av disse kom jeg frem til fem hoveddeler beskrevet ovenfor.

Avslutningsvis vil jeg i kapittel 5 se på funnene mine fra analysen, og trekke konklusjoner som svarer på min problemstilling.

Kapittel 2.0 Metode

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for hvilke metodiske grep jeg har benyttet for å svare på problemstillingen: Hvordan bruker ungdom graffiti som et identitetsskapende uttrykk?

Metoden har hatt en fenomenologisk tilnærming, der målet var å utforske menneskers forståelse og erfaring av et fenomen (Johannessen, Tufte og Kristoffersen 2004: 76).

2.1 Kvalitativ Metode

Jeg har valgt intervju og kvalitativ metode som undersøkelsesdesign. Den kvalitative metoden bygger på få intervjuobjekter og tar for seg dybdeintervjuer for å finne frem til menneskers meninger. I motsetning har vi den kvantitative metoden, som baserer seg på mange undersøkelsesobjekter og som i stor grad benytter seg av spørreskjema (Jacobsen 2005: 62). Jeg er interessert i å finne utøveres forhold til graffiti, opplevelser og erfaringer, og svaret på dette kan jeg bare få ved å snakke med informantene. Under intervjuene har jeg hatt noen faste spørsmål som utgangspunkt, men informantene var med på å påvirke intervjuets gang. Hva som kommer frem vil da være situasjonsbetinget.

2.2 Utvalget

Oppgavens tema har vært med på å bestemme hvilke intervjuobjekter som var aktuelle for undersøkelsen. For det første måtte informantene drive eller ha drevet med graffiti, og de må ha startet i løpet av ungdomsårene.

2.2.1 Snøballmetoden

Jeg har valgt ut informanter gjennom snøballmetoden. I snøballmetoden er ikke intervjuobjekter bestemt gjennom ulike typer utvelgelser på forhånd. Hele utvalget er heller ikke klart i det intervjuene tar til (Johannessen, Tufte og Kristoffersen 2004: 103-105). Jeg startet med en informant som hadde kunnskap om feltet, og som kunne gi meg tips om hvem jeg videre kunne snakke med. Dermed fant jeg flere informanter underveis. Jeg henvendte meg også til personer som jeg oppfattet hadde kunnskap og kontakter innenfor miljøet. De videreformidlet andre kontakter som kunne være aktuelle, og slik har snøballen rullet.

Snøballmetoden ble valgt fordi det ikke finnes registrerte utøvere, da graffiti ikke er lovlig og gjøres av personer med dekknavn. Det er ingen tilgang på informasjon om utøverne. Jeg hadde lite kjenneskap til miljøet på forhånd, og måtte ta utgangspunkt i de få personene jeg kjente som kunne sette meg i kontakt med andre innenfor graffiti.

Jeg har fått kontakt med informantene gjennom nettsider, blogger og bekjente. På bloggene og på nettsidene fant jeg kontaktinformasjon til privatpersoner og steder med lovlige vegger. Jeg

fikk da kontakt med personer som ikke var aktuelle å intervju, men som henviste meg videre. Det har vært et vanskelig arbeid å finne frem til utvalget, og det har tatt lang tid. I følge Jacobsen har snøballmetoden flere ulemper. Det kan være at bekjenskaper ikke fører til personer som passer som informanter. Metoden kan ta tid å gjennomføre, og det vil da være vanskelig å få gjort undersøkelsen innenfor en gitt tidsramme (Jacobsen 2005: 174). Dette var problemer jeg møtte på. Tilbakemelding på henvendelser tok tid og i mange tilfeller fikk jeg ikke svar. Fremdriften ble da uforutsigbar, og muligheten til å velge mellom flere informanter ble svekket. Et større antall potensielle informanter kunne ført til at jeg hadde større kontroll over utvalget, og jeg kunne være sikker på at informantene jeg traff, faktisk var aktuelle til undersøkelsen min.

En annen ulempe med snøballmetoden var at jeg ikke fikk tak i utvalget jeg egentlig ville ha. I utgangspunktet ville jeg intervju ungdom på 16-17 år, men utfordringen med å komme i kontakt med ungdommene var større enn jeg trodde. Grunnen til at jeg ville intervju denne gruppen, var at graffiti er et ungdomsuttrykk og brukes i opparbeidingen av egen individualitet og identitet. Jeg erfarte imidlertid at de som begynner i denne alderen ikke er særlig bevisste på deres forhold til graffiti og dermed heller ikke så interesserte i å snakke om virksomheten. Deres kunnskap og erfaring innenfor feltet er begrenset, og det vil kanskje være vanskeligere for dem å skille mellom hvem de kan stole på, hva de kan si og hvilke situasjoner de må være oppmerksomme på. Dermed holder de en lav profil. Resultatet ble at informantenes alder ikke ble avgjørende, men jeg bestemte meg for at de måtte ha startet med graffiti i ungdomsårene. Det hadde også vært ønskelig å ha jenter med i utvalget, men det er færre jenter som driver med graffiti og det har vært vanskelig å komme i kontakt med dem. Jeg avtalte et intervju med ei jente, men hun møtte ikke opp.

2.2.2 Informantene

Utvalget består av syv gutter som startet med graffiti i ungdomstiden. Med syv informanter mener jeg at jeg hadde et tilstrekkelig materiale, og utvalget var tilpasset oppgavens omfang. En av informantene startet med graffiti i 4. klasse, men begynte for alvor da han gikk på ungdomsskolen. Jeg ønsket at utøverne skulle ha begynt med graffiti i løpet av ungdomstiden fordi jeg ville vite hvordan de har brukt graffiti som uttrykk i løpet av denne perioden. Informantenes alder er nå mellom 22 og 32 år. De kommer fra to forskjellige byer i Sør-Norge. Én av informantene er referert til graffiti-navnet sitt etter hans eget ønske. De andre anonymiserte jeg, og de har fått tilfeldige navn. Utvalget består av:

- Stay KD (graffitinavnet) som vokste opp i en by, og begynte med graffiti da han gikk på ungdomsskolen. Han bor fortsatt i byen og driver i dag med graffiti ukentlig. Jeg vet ikke hva han jobber med. Stay KD ønsket ikke å oppgi alder.
- Trond, 24 år. Ble introdusert for graffiti i 4. klasse, og på ungdomskolen begynte han for alvor å drive med det. Trond bor fortsatt i hjembyen sin og i dag driver han i liten grad med graffiti. Jobben hans har ingen tilknytning til graffiti.
- Tobias, 23 år. Bor i sin hjemby og holder på med graffiti en gang i blant. Han startet da han var 12-13 år. Han har noen jobber der graffiti inkluderes, men har også arbeid som ikke har noe tilknytning til graffiti.
- Frode, 22 år. Startet også i 12-13 års- alderen og utøver graffiti aktivt i dag. I byen han kommer fra, og fortsatt bor i, driver han et sted der malere kan komme og holde på med graffiti lovlig. Frode har også et annet yrke.
- Fredrik, 23 år. Kom inn i graffiti da han var 12-13 år og maler i dag graffiti en gang i blant. Han bor fortsatt i byen han kommer fra. Jobben han har i dag er ikke direkte knyttet til graffiti, men han benytter sine kreative erfaringer derfra.
- Stian, 32 år. Begynte med graffiti på ungdomskolen, og maler nå 3- 4 ganger i året med noen venner. Han bor fortsatt i samme by som han er oppvokst i. Stian har utdanning innenfor en kreativ kunstretning som ikke står direkte i forhold til graffiti.
- Sivert, 24 år. Begynte med graffiti da han var ca 14 år. Han kommer fra en forstad til en større by, og jobber nå innenfor et kreativt yrke. Yrket er ikke direkte knyttet til graffiti, men Sivert bruker den som inspirasjonskilde. Han maler noen ganger i året.

Noen av informantene har kjennskap til hverandre, men så vidt jeg vet har ingen av informantene gjort noe graffiti sammen. Informantene mine har et bevisst forhold til graffiti, og de har kunnskap og erfaringer. De var interessert i å snakke om det, og ga et reflektert bilde av virksomheten. Jeg mener jeg har fått et utvalg som gjør det mulig å svare på problemstillingen, nemlig hvordan ungdom bruker graffiti som et identitetsskapende uttrykk.

2.3 Intervjuguide

Måten intervjuet ble lagt opp er semi-strukturert. Utgangspunkt var en utarbeidet intervjuguide, men spørsmålene her varierte, og intervjuet hadde et preg av dialog. Dette kan også kalles for et delvis strukturert intervju, og passet inn i undersøkelsens kvalitative metode (Johannessen, Tuft og Kristoffersen 2004: 133). Intervjuguiden ble utviklet underveis etter hvert som jeg fikk økt kunnskap om feltet. Nye spørsmål kom frem under utarbeidelse av oppgaven og ble innarbeidet i intervjuguiden. Allerede ved første intervju så jeg at guiden kun

fungerte som en rød tråd slik at jeg holdt meg til saken. Spørsmålene fløt inn i hverandre. Min erfaring var at det semi-strukturerte intervjuet fungerte mer som en støtte og forberedelse. Informantenes uttalelser påvirket hva jeg ville vite mer om.

I følge Jacobsen er det viktig med en god start på intervjuet (Jacobsen 2005: 150). For å sette i gang intervjuobjektens tankeprosess og skape en situasjon de var komfortable med, spurte jeg etter bakgrunnsinformasjon før jeg slo på opptakeren. Dermed ble både jeg og intervjuobjektet bedre kjent med hverandre og bygde opp et tillitsforhold.

Som forsker ville jeg ikke snevre inn deres svar for mye, men det var greit å konkretisere hva jeg var interessert i, slik at intervjuet ikke ble for generelt. Selv om jeg hadde et semi-strukturert intervju og ville få i gang en dialog, startet jeg med noen faste spørsmål. Da jeg slo på opptakeren stilte jeg spørsmål som var mer generelle for å få frem informasjon jeg senere kom tilbake til, for å få flere detaljer. Jeg ville at informantene skulle føle at de fikk stor plass i intervjuet og at de fikk fortelle sine egne historier. Jacobsen mener det som først blir sagt sannsynligvis vil være det de selv finner mest interessant, og det de husker best (Jacobsen 2005: 151). Dette fikk jeg informanten til å utdype da de hadde blitt litt ”varmere i trøya”.

Intervjueren må være snartenkt, definere spørsmål og lese situasjonen underveis (Johannessen, Tufto og Kristoffersen 2004: 138- 139). Det var utfordrende å holde samtalen i gang og få en naturlig flyt. Spørsmålene skulle henge sammen, og lange pauser kunne virke inn på kjemien mellom meg og intervjuobjektet. Samtidig måtte jeg passe meg for brå overganger mellom spørsmålene. Å tenke seg om en ekstra gang tar noen få sekunder, men jeg var redd for pinlige pauser og for at flyten i intervjuet skulle stoppe opp. Jeg ble mer avslappet etter å ha gjennomført noen intervjuer og ble i stand til å utfordre meg selv og situasjonen i større grad. Ved å være mer avslappet leste jeg også informantene bedre, stilte flere spørsmål og ga meg ikke før jeg fikk svar. Det vil si at min erfaring med intervjusituasjonen økte, og jeg fikk også mer ut av hver informant. Jeg visste i større grad hvilke spørsmål jeg kunne stille for å komme inn på aspekter som ga meg gode data.

2.3.1 Transkribering

Intervjuene ble tatt opp på diktafon, og alle informantene godkjente bruken av dette. Ved å bruke diktafon trengte jeg ikke å notere alt som ble sagt, og intervjuet stoppet ikke opp. Det som ble notert, var da heller påminnere til nye spørsmål eller stikkord for å oppklare usikkerheter. Sikkerheten om at informantenes budskap og detaljer kom bedre frem var større, fordi opptaket minnet meg på det jeg ellers hadde gått glipp av.

Ved å bruke diktafon ble det mye etterarbeid i form av transkribering. Dette var et krevende arbeid både i forhold til tid og tålmodighet, men det var av stor verdi fordi det i transkriberingen kom frem mange viktige poenger. Videre lettet det arbeidet med å systematisere funn og analysere. Transkriberingen utviklet også meg selv som forsker. Hvordan opptrer jeg? Hvordan formulerer jeg meg? Spør jeg nok til å få utdypende svar? Fungerer intervjuguiden? Disse spørsmålene bevisstgjorde meg og fikk meg til å vurdere meg selv slik at jeg kunne gjøre justeringer i forhold til neste intervju.

Intervjuene har blitt transkribert fortløpende, nettopp for å finne forbedringsmuligheter hos meg selv og samtidig få fram nye aspekter ved graffitien som jeg kunne ta inn i neste intervju. Jeg intervjuet flere informanter på samme dag. Intervjuene som ble gjort i løpet av samme dag, ble transkribert før de neste intervjuene tok til. Rent motivasjonsmessig var det greit å ha gjort dette underveis ettersom transkribering av syv intervjuer på samme tid ville ha vært arbeidskrevende.

Intervjuene har variert i tid, og de tok mellom 24 minutter, og 1 time og 15 minutter.

Intervjuene ble i sin helhet transkribert. Til å begynne med ble alle småord tatt med. Jeg så imidlertid ikke relevansen i å ha dem med og kuttet derfor småordene i de siste transkriberingene. Etter å ha fått intervjuene ned på papir, ble de renskrevet og til sammen utgjør de nesten 80 sider med tekst.

2.4 Intervjusituasjon

Det første intervjuet var med Stay KD. Det begynte langs en toglinje der jeg ble fortalt historien om graffitiens start på 60- tallet og bruken av området rundt toglinjen. Jeg fikk da en innføring i hva graffitien betydde for Stay KD. Jeg lærte om graffiti på en helt annen måte enn å lese om det, og det har hatt stor verdi for resten av oppgaven. Historien om graffiti var på initiativ fra Stay KD, og vi fikk tid til å bli kjent før selve intervjuet og opptaket begynte. Frode tok meg med til et sted der graffitiutøvere kan bruke vegger lovlig, både innendørs og utendørs. Det er et lagerbygg som han har vært med på å gjøre i stand og legge til rette, slik at utøvere kan utvikle evnene sine og jobbe kreativt med hverandre. Å gjøre intervju på steder der intervjuobjektene har tilbrakt mye tid var med på å forme intervjuet. Inntrykket mitt er at de ble inspirerte av omgivelsene, og det ble enklere å svare på spørsmål. Jeg fikk også se det de har vært med på å bygge, utvikle og videreføre. Underveis kunne jeg spørre om det jeg *så*, noe jeg ellers kanskje ikke ville ha kommet frem til.

Intervjuene med Tobias, Sivert og Trond ble gjort på kafé. Vi fant steder der det ikke var så mye folk og støy, og der de følte det var greit å snakke om hva de har gjort innenfor graffiti. Siden vi ikke møttes på et sted direkte knyttet til graffiti, var det enda viktigere å få praten i gang om temaet før intervjuet tok til, og diktafonen ble slått på. utfordringene med å gjøre intervjuene på et offentlig sted, var at det kunne bli mye støy på opptaket, noe som gjorde transkriberingen vanskeligere.

Stian og Fredrik ble intervjuet over skype, og jeg fikk andre utfordringer enn ved intervjuer ansikt til ansikt. Målet mitt var å gjøre alle intervjuene ansikt til ansikt, men på grunn av økonomi, tid og avstand ble disse intervjuene gjort over skype. Vi brukte ikke video, så vi kunne ikke se hverandre. Ulempen med å bruke skype kan være at intervjuobjekter lettere åpner seg om møtet er ansikt til ansikt fordi kontakten mellom intervjuer og informant blir mer personlig. Reaksjoner gjennom kroppsspråket for eksempel kan ha mye å si for hvordan intervjuet utvikler seg, og en stor del av det å kommunisere er å lese andre menneskers kroppsspråk (Jacobsen 2005: 143-144). Ved intervju på telefon eller som i mitt tilfelle over skype, ble reaksjoner og kroppslige uttrykk borte, og førte til vanskeligheter med flyten på intervjuet. Dette ble tilfelle i intervjuet med Stian. Han ga meg korte svar på spørsmålene mine, og jeg var ganske uforberedt på at dette kunne skje. Dermed stoppet samtalen opp mange ganger. Jeg klarte ikke å oppfatte om han for eksempel hadde tankepauser eller om han hadde snakket ferdig. Svarene var ofte ikke utfyllende, og han avsluttet midt i setninger. Når jeg ikke kunne se ansiktsuttrykkene hans, visste jeg ikke hva hans egentlige reaksjon var. Opplevelsen med Fredrik var annerledes. Han var den første jeg snakket med på skype, og dette intervjuet fungerte bra. Vi opprettet raskt en god relasjon, samtalen fløt, og vi forstod hverandre.

2.5 Mitt møte med informantene

Jeg hadde ikke stor kjennskap til graffiti-feltet før jeg begynte på oppgaven, og har ingen tilknytning til miljøet. Dette har hatt stor betydning for fremdriften av prosjektet. Å finne informanter tok mye mer tid og energi enn først antatt. Graffiti-miljøet er et lukket miljø, og utøverne er skeptiske til forespørsler utenfra. Skepsisen kom frem ved at jeg ikke fikk svar på de fleste henvendelser. Skepsisen gjaldt ikke bare meg som utenforstående til graffiti-miljøet, men også meg som kvinne. Dette var ikke noe jeg bare oppfattet selv. Det ble også påpekt fra en som har vært en del av miljøet og som har skrevet en diskursanalytisk masteroppgave om graffiti. Det er få jenter som driver med graffiti, og noen ser på det som en ”gutteting”.

Selv har jeg også hatt fordommer mot miljøet, både positive og negative. Det negative gikk på at utøverne ødelegger andres eiendommer, samtidig som jeg har hatt inntrykk av at utøverne ofte var kriminelle innenfor andre miljøer også. Det positive har dreid seg om deres dyktighet i uttrykket og deres brennende engasjement. Miljøet i seg selv så jeg på som vanskelig å komme i kontakt med. Gjennom arbeidet med dette prosjektet har jeg blitt kjent med miljøet og utøvere, og det negative og positive ble bekreftet og avkreftet. Mange utøvere er innenfor andre kriminelle miljøer, men slett ikke en så stor andel som jeg hadde trodd. Utgangspunktet er ikke å ødelegge, men å skape noe gjennom en uttrykksform de har blitt komfortable med.

Arbeidet med å finne informantene innebar å dra til steder med lovlige vegger. Disse veggene er åpne og tilgjengelig for alle så lenge de forholder seg til visse regler. Reglene er utøverne inneforstått med og de går i stor grad ut på å vise respekt for stedet og de andre graffiti-utøverne. Selv om jeg ikke driver med graffiti selv, opplevde jeg at det var greit at jeg var der, men jeg skilte meg tydelig ut. Jeg presenterte meg som masterstudent og beskrev oppgavens tema, men ble nok bedømt i forhold til hvordan jeg så ut og ikke minst var kledd. I metode-læren heter det at det kan være en ulempe at forsker og et eventuelt utvalg er ulike hverandre i klesstil (Johannessen, Tufte og Kristoffersen 2004: 138). Jeg opplevde en avstand mellom meg og miljøet selv om jeg gjorde mitt beste for å være imøtekommende. Likevel måtte jeg være meg selv. Et forsøk på å gli inn i miljøet gjennom å gå kledd mer som dem, ville nok fort blitt avslørt.

Jeg var hele tiden bevisst på min egen nærhet og distanse til feltet. Å være objektiv til det som undersøkes er selvfølgelig umulig. En forsker vil alltid på en eller annen måte påvirke forskningen og relasjonen mellom forskeren selv og utvalget. For å få til en god undersøkelse måtte det opprettes en god kontakt (Jacobsen 2005: 30-31). Det er tydelig at kjemien i intervjusituasjonen spiller inn på evnen til å være åpen og på viljen til å fortelle om graffitien. Uten en god kontakt stoppet intervjuet opp og stemningen ble mer anspent, slik tilfellet var med Stian. Nærheten jeg skapte i intervjuene var viktig for å få et godt materiale.

2.6 Analyse av innsamlet materiale

Analysen tok til etter at samtlige intervju var transkribert og renskrevet. Jeg benyttet meg av et analyseskjema, satt opp med utgangspunkt i en modell hentet fra Johannessen, Tufte og Kristoffersen (2004: 163). Skjemaet gjorde jeg om slik at jeg kunne bruke det på en måte jeg var fortrolig med, og som passet min analyse.

Spørsmål	Svar/ Intervjutekst	Koding	Kategorier	Tema
Men tenker du at graffiti har dekket et behov for det å være kreativ?	Ja, også det liksom... å flyge litt rundt og bølle litt og sånne ting. Det er en ganske uskyldig ting å gjøre det. Male på en vegg. I forhold til mange andre venner da som ... som ungdom eller får utløp da ikke sant. Bruker dop eller ja... eller driver og stjeler biler og sånne ting som mange andre folk gjør da.	Kreativitet og behovet for å bølle Syntes graffiti var ganske uskyldig i forhold til andre ting, som mange andre gjorde Kriminalitet	Kreativitet Pøbler Uskyldig graffiti Ungdomstid Kriminalitet	Utøveren

I feltet (som vist over) som heter koding tok jeg for meg utsagn og begreper jeg fant viktig for undersøkelsen. Koding er en systematisk gjennomgang av datamaterialet for å finne kunnskap og informasjon. Det fungerer som en hjelp til å klassifisere og konkretisere datamaterialet (Johannessen, Tuft og Kristoffersen 2004: 160). Vesentlig informasjon i teksten ble tatt ut, og uvesentlig informasjon ble luket bort. I kodingen plukket jeg ut det jeg mente var interessant og det som var relevant for problemstillingen.

Gjennom kodingen gikk jeg videre med å utarbeide kategorier. Kategoriene var begreper trukket ut fra kodingen. Kategoriene ble så snevret ytterligere inn til å falle inn under tema. Kategoriene og tema fungerte som en slags paraply for intervjuteksten, og ga meg en måte å begynne å sammenligne og analysere data. Jeg satt til slutt igjen med fem tema: Bakgrunn, budskap, inspirasjon og forbilder, utførelsen og utøveren.

Kapittel 3.0 Teori

3.1 Fenomenologi

Jeg vil bruke fenomenologi som innfallsvinkel for å komme frem til fenomenet selv, altså hvordan ungdom bruker graffiti som et identitetsskapende uttrykk. Fenomenologi kan sies både å være en filosofisk og en metodeteoretisk retning innenfor de kvalitative studiene (Johannessen, Tufte og Kristoffersen 2004: 76). Fenomenologiens mål er å undersøke hvordan mennesker forstår et fenomen og deres erfaringer rundt dette (ibid). Edmund Husserl var den som introduserte fenomenologien. Han mente at alle mennesker befinner seg innenfor en livsverden som omfatter menneskers handlinger og forståelseshorisont. Livsverden ligger både på et bevisst og et ubevisst nivå. Fenomenologien verdsetter førstepersons perspektiv. I en analyse er målet å komme i kontakt med personer innenfor en livsverden og deres forståelse av et fenomen. Forskerens mål er da å utforske menneskers opplevelse, følelse og adferd ut fra undersøkelsesobjektene eget ståsted (Sørensen et al. 2008: 101).

Jürgen Habermas bruker også livsverdensbegrepet som noe som "...betegner det implisitte, før-refleksive og før-kritiske grunnlaget som mening og situasjonsdefinisjoner er tuftet på" (Habermas 1999: 22). Graffitimiljøet er der utøverne har funnet sin måte å leve på og gjøre seg erfaringer. De har visse forståelsesrammer de forholder seg til og er med på å reproducere. Innenfor deres egen livsverden har utøverne utviklet en identitet.

Jeg forholder meg imidlertid ikke bare til en ren fenomenologisk tradisjon. Jeg vil også bruke det hermeneutiske perspektivet. Den moderne hermeneutikken er utviklet av Hans-Georg Gadamer. Til grunn for hans hermeneutikk ligger at mennesker fortolker i sin interaksjon med andre mennesker og situasjoner. Dette gjøres med utgangspunkt i for-dommer. For-dommer brukes ikke som en negativ betegnelse, men heller om hvordan mennesker er utstyrt med sine egne forståelseshorisonter. Ved at fortolkning er en prosess, utvikler vi våre fordommer og forståelseshorisonter (Sørensen et al. 2008: 103). I møte med andre mennesker vil fordommene tilpasses hverandre. Gjennom en kommunikasjon eller dialog mellom mennesker vil forståelseshorisonter sammensmeltes. For å kunne tilnærme seg noe må en se på delene av helheten og helheten i lys av delene, i det Gadamer kaller den hermeneutiske sirkel. Jeg må tenke på mine for- dommer og forståelsesrammer i møtet med graffiti. Samtidig må jeg være klar over at utøverne innen graffiti også har sine for- dommer.

Graffiti har egne begreper og egne forståelsesrammer av et fenomen som skaper en kultur. Jeg har satt meg inn i fenomenet, og oppsøker aktører fordi jeg er interessert i deres

opplevelser og hvordan de selv bruker det. Jeg kommer også inn med egne fordommer som det er vanskelig, om ikke helt umulig å skille seg fra. Selv om det er et mål at før-forståelser skal bevisstgjøres, og temaet skal beskrives så presist som mulig, vil analysen bli gjort slik jeg fortolker informantenes utsagn.

3.2 Kultur og subkultur

Kultur handler om måter å uttrykke seg på gjennom hvordan en lever, kommuniserer, føler og ikke minst aktiviseres. De fleste vil kanskje se at vi tilhører ulike grupper innenfor samfunnet, definert av tilhørighet og felles interesser. Vi tiltrekkes grupper som deler noe av det samme som oss selv, og sammen skaper vi kultur (Hall 1997: 2). Deltakerne i en kultur har sin måte å tolke og videreformidle tolkningene på. Forståelsesrammer gjør at vi kan snakke om ting på samme måte, og innenfor dette skapes identitet, både for det enkelte individ og for grupper (Hall 1997: 3). Graffiti er et eksempel på et samlingspunkt for én gruppe. De deler en aktivitet, en interesse, en måte å bruke et uttrykk. Graffiti som kultur skiller seg fra andre kulturer på en måte som trekker den inn i betegnelsen av subkultur.

Ken Gelder definerer subkultur slik: *“Subcultures are groups of people that are in some way represented as non- normative and/or marginal through their particular interests and practices through what they are, what they do and where they do it.”* (Gelder 2005: 1).

Subkulturer defineres her som grupper eller individer som ikke følger de ”vanlige” normene. Gelder påpeker også at definisjonen er tosidig; det er ikke en betegnelse ”påtvunget” de som er innenfor begrepet. Selv identifiserer subkulturene seg med beskrivelsen av at de er annerledes (Ibid). Selv om de kan ses på som utbrytere av det som oppfattes som det normale eller det sosiale systemet, må de likevel forholde seg til det. Subkulturene setter pris på forskjeller fra hverandre og andre. Det er det som styrker og svekker dem. Subkulturer er preget av grupper som kvinner, fargede og unge, og de fikk en mer anerkjent plass i kulturlivet gjennom Stuart Halls arbeid innenfor Birminghamskolen. Hall tok et oppgjør med det som tidligere var et snevert bilde på kulturen, og inkluderte spørsmål rundt identitet og klasse (Sørensen et al. 2008: 61).

I det hele tatt kan subkulturer ses på som utbrytergrupper, både av utøverne innad og de som står utenfor. Det som har blitt beskrevet som subkulturenes negative side er blant annet at det er kjennetegnet av et internt miljø og lukket for dem utenfra (Gelder 2005: 4). Subkulturene er innadvendte, og flere kan mene at de er mer opptatt av sitt eget liv og virke. Derfor kan det

også være enkelt å omtale dem som noen på siden av samfunnet. Subkulturenes omdømme kan være noe belastet, fordi de muligens ikke passer inn i samfunnets strukturer.

Subkulturene menes å ha sprunget frem som motstand mot, samt en løsning, på klasseproblemer. I samfunn der klasse spørsmål hadde en større rolle, kunne unge føle at de ikke levde opp til samfunnets forventninger. Innenfor subkulturene var det andre kriterier enn klasse spørsmål som ga dem status og forventningene var lettere å leve opp til. Subkulturen ble et alternativ for dem som ikke passet inn i det etablerte samfunn (Jensen 2010: 5). Teoretisk sett har bildet av subkulturene endret seg med post-modernismen, der unge ofte kan finne seg innenfor ulike subkulturer på ulike tidspunkt, uavhengig av klasses tilhørighet. Gruppen blir da heller definert gjennom deres uttrykksbehov, kreativitet og identitetsprosess, og løsninger på klasseproblemer blir satt til side (Jensen 2010: 7). Subkulturer er med på å skape rom for å finne alternative erfaringer til den sosiale virkelighet og finner andre fritidsaktiviteter enn det som presenteres gjennom skole og arbeid (Brake i Barker 2008: 411).

Dick Hebdige, britisk medievitner og sosiolog, trekker frem Paul Willis' begrep *homology* som knyttes opp til subkulturelle teorier. Med *homology* menes sammenhengen mellom sosiale verdier, symboler og kulturell aktivitet. Kulturelle grupper og deres uttrykk henger sammen med deres stil og image, deres måte å leve på og måten de bruker symboler (Hebdige 1979: 127). Små deler utgjør et fellesskap, og Willis mener mennesker med samme oppfatning og meninger vil samles rundt et felles uttrykk (Ibid).

På denne bakgrunn ses graffiti som en subkultur. Utøverne har samlet seg rundt et felles kreativt uttrykk, og det er en del av deres identitetsprosess. Graffiti har ikke blitt introdusert som en etablert fritidsaktivitet med initiativ i for eksempel skolesammenheng. Det har vært en aktivitet utøverne selv har tatt initiativ til, og den felles interessen har samlet dem til en subkultur.

3.3 Identitet

På hvilken måte skaper ungdommene sin identitet gjennom graffiti? Innenfor de nye kulturstudiene blir identitet sett på som i stadig utvikling og ikke som noe statisk. Mennesker finner ikke én identitet. Det er ikke noe en *har*, men noe en *er*. En eier ikke en identitet gjennom livet, den vil stadig forandre seg etter tid, sted og rom (Sørensen et al. 2008). Dette synet på identitet kan sies å være typisk for post-moderniteten, eller sen-moderniteten som Anthony Giddens vil kalle det. Sen-moderniteten er en fragmentering av individet der

personlighet og identitet ikke lenger er forankret i tradisjoner. Mennesket må i større grad enn før aktivt arbeide mot en selv-identitet (Ibid).

Giddens mener selvet ikke er et passivt individ. Individet er ikke bare determinert utenfra, men det er også selv med på å påvirke sosiale relasjoner. Dette gjør de gjennom å skape en selvidentitet (Giddens 1996: 10). Videre mener Giddens at mennesker kan forandre seg fra situasjon til situasjon. Mennesker finner en refleksiv identitet som tilpasses ulike situasjoner, spesielt innenfor sen-moderniteten (Giddens 1996: 11). Graffitiens deltakere er aktører innenfor et fenomen. De er individer som har valgt graffiti som en fritidsaktivitet. Hvordan har graffitien påvirket deres identitet og deres livsstil?

Raymond Williams og Stuart Hall tilskrev subjektet en større rolle i kulturen. Tidligere var kultur et snevert begrep for hva som ble definert som kunst og kultur, der høykulturen tok en svært stor plass. Birminghamskolen presenterte et bredere kulturbegrep som fokuserte mer på det hverdagslige og identitetsdannelse (Sørensen et al. 2008: 58ff). Graffiti er som tidligere skrevet en subkultur, og i følge Gelder handler subkulturer i stor grad om hva utøveren *er* (Gelder 2005: 1). Dette er utgangspunktet for identitetsdannelsen.

3.3.1 Den performative vending

I følge Sørensen et al. er vi på vei inn i en performativ vending med en økt interesse for deltakelse og opplevelse (Sørensen et al. 2008: 87). Subjektet får en større rolle, som aktiv deltaker, ikke som passiv publikummer. Identitet blir et spørsmål om hva individet *gjør*, ikke hva det er i besittelse av (Sørensen et al. 2008: 70). Mennesker skaper sine egne betingelser for selviscenesettelse og selvrealisering (Sørensen et al. 2008: 124-125). Kunst og kultur er ikke utelukkende en underholdningsenhet; det kan være med på å engasjere, aktivisere og forandre for å nevne noe. Kunstformer knyttes til hverandre og er ikke rene i sin utførelse. Dette kan videre føre til bruk av alternative former, som blir sett på som subkulturer. Kulturen preger hele livet og er aktuell i enhver sammenheng. Jeg vil se hvordan utøverne i graffitien er aktive deltakere, hvordan de bruker kulturen og hvordan de produserer mening. Meningen er ikke bare noe man finner, men også noe som oppstår gjennom deltakelse (Hall 1997).

Et eksempel på hvordan kultur er performativt har blitt utviklet av Simon Frith, og eksempelet kan ha overføringsverdi til graffitien. Frith analyserer hvordan musikk og identitet henger sammen. Den vanlige akademiske måten å stille spørsmålet er hvordan musikk representerer en gruppe eller et menneske (Se Frith 1996: 109). Frith vil heller snu på spørsmålet og se hvordan musikken i seg selv artikulere identitet. Frith mener at mennesket gjennom for

eksempel musikk opplever seg selv på en annen måte. Han forstår musikken, både for skaperen og lytteren, som en erfaring av selvet. Musikken blir da noe performativt (Ibid).

Frith mener at grupper ikke blir enige om verdier som de uttrykker gjennom sin kulturelle aktivitet, men at de bare blir kjent med seg selv som gruppe *gjennom* kulturell aktivitet (Frith 1996: 111). Estetiske praksiser artikulere i seg selv en forståelse av grupperelasjoner og individualitet. Musikk blir for Frith ikke en måte å uttrykke ideer, men en måte å leve dem. Når jeg knytter dette opp mot graffitien, gjelder det ikke å se på hva graffitien sier om utøverne, men heller hvordan uttrykket er med på å skape dem som mennesker. Frith konkluderer med at musikk er med på å konstruere vår oppfattelse av identitet gjennom erfaringene musikken tilbyr. Individet kan da plassere seg selv innenfor en imaginær kulturell fortelling (Frith 1996: 124).

3.3.2 Aktør og struktur

I kulturanalysen er aktør- og strukturperspektivet sentralt, fordi mennesker oppfattes å handle ut i fra rammer og betingelser. Kultur er den overordnede strukturen, og mennesker kan bevege seg innenfor den. Strukturene skaper handlingsbetingelser og er med på å sette vilkår for menneskers adferd i forhold til fenomener (Sørensen et al. 2008: 123). Giddens legger vekt på aktørens mulighet, der mulighetene ligger innenfor strukturene (Sørensen et al. 2008:124-125). Strukturene er ikke hindringer selv om de er konstituerende for aktøren. Aktørperspektivet kan sies å inneholde visse elementer som frihet, fri vilje, kreativitet, originalitet og handling (Barker 2005: 234). Når det gjelder graffitien og dens aktører, er det en subkultur med deltakere som i stor grad bestemmer selv hva de gjør innenfor gitte strukturer.

3.4 Livsstil

Å holde på med graffiti er på mange måter et livsstilsvalg. Livsstilsvalg blir i følge Giddens en stadig viktigere del av det å styrke en identitet. Daglige aktiviteter påvirker mennesker og deres selvfølelse. Livsstilen uttrykkes gjennom at tradisjonene svekkes. Det daglige livet får større plass og valgene mennesker tar kommer til uttrykk gjennom kulturen i det hverdagslige (Giddens 1996: 14). Tradisjon svekkes også gjennom at sosiale skiller har blitt mer åpne. Menneskene har selv anledning til å velge mellom "mulige verdener" (Giddens 1996: 42). Dette betyr at det er flere muligheter til å velge miljø, og opp mot sen-moderniteten vil flere individer bevege seg i større grad mellom ulike miljø. Sosiale klasser determinerer ikke hvem som kan gjøre hva i like stor grad som før. Som Hall påpeker vil felles interesser trekke folk mot hverandre. Graffitiutøverne velger sin aktivitet, og denne påvirker deres personlighet. De

har funnet noe de liker å holde på med, noe de får være kreative med, noe de kan styre selv og noe de føler at de mestrer.

Når det gjelder ungdom og klesstil, vil stilen være en del av deres måte å presentere seg selv på og er med på å styrke deres identitet. Videre vil det være med på å styrke tilhørigheten i gruppen. Innenfor en subkultur vil det konstituere gruppen i forhold til andre grupper. Man kan si at skriverne er en subkulturell gruppe, men de er også subkulturelle individer. En samlende faktor for mange ungdomskulturer er kroppsspråk, hvordan de kler seg og hvordan de har håret. Ofte finner en likheter, og en kan se hvilken gjeng de tilhører (Willis 1990: 89). Graffiti miljøet er et ganske klart definert miljø, og har et spesielt uttrykk som fellesnevner for deltakerne. Når det gjelder klesstil er graffiti en del av hiphop-kulturen.

3.5 Kreativitet

Kreativiteten er sentral innenfor graffiti, og det handler om hvordan utøverne bruker uttrykket. Paul Willis mener kreativitet er en viktig del av hverdagen til de fleste mennesker. Symbolsk kreativitet blir en nødvendighet for menneskets eksistens og reproduksjon (Willis 1990: 9).

Unge mennesker er i følge Willis ikke direkte knyttet opp til det han kaller kunstneriske uttrykk, men de er likevel fulle av handlinger, symboler og tegn i sitt hverdagslige liv. Dette kaller han *symbolic creativity*. Ungdommer prøver på en kreativ måte å etablere mening og sin identitet gjennom disse symbolene og uttrykkene. De prøver hele tiden å finne en måte å vise seg selv gjennom kultur (Willis 1990: 1). Ungdommene som driver med graffiti har funnet en måte å konkretisere kreativiteten sin, samt ha et mer bevisst forhold til det. Kreativiteten brukes til å vise deres symboler, både i hverdagslivet og når de er ute for å male. Graffitiutøverne har tatt den symbolske kreativiteten videre til det Willis kaller *grounded aesthetics*. *Grounded aesthetics* betyr at symboler, handlinger og uttrykk blir gitt en mening, og satt i en sammenheng (Willis 1990: 21).

For mange unge mennesker, argumenterer Willis, er den kreative aktiviteten viktig for kulturell overlevelse. Det er med på å skape identitet både på individuelt - og gruppenivå. Det symbolske arbeidet og den symbolske kreativiteten er i sen-moderniteten åpen og ustabil, og knytter ungdommene til å være i en risikogruppe (ibid:12). Tidligere trygge omgivelser innenfor tradisjon og familieliv står ikke lenger like sterkt, og ungdomstiden representerer nå i større grad et brudd. Innenfor dette bruddet må individer selv finne tilhørighet, mening i livet, og fritid har fått en viktigere rolle. Det betalte arbeid har fått en mindre rolle med henhold til å

gi kreativ stimulans i det daglige liv, og fritidsaktiviteter har fått økt betydning (Willis 1990: 14). Spesielt gjelder dette ungdom. De finner i større grad sin identitet gjennom fritidssysler. Der får deres kreativitet spillerom (Ibid: 15).

Kreativitet er viktig for menneskers tilfredshet og psykiske helse, hevder Giddens. Mennesker som er knyttet til daglige rutiner, uten kreative innspill vil være i større fare for mentale lidelser (Giddens 1991: 41). Kreativitet er i følge Giddens evnen til å tenke innovativt, og mennesker vil finne økt tilfredshet ved å ha kreativitet som et rutinefenomen. Selvfølelsen vil øke av kreativ aktivitet.

Graffiti kan sies å være en kreativ aktivitet der mange utøvere utfordrer seg selv til å tenke på nye måter og gjennomføre nye piecer. Uttrykket er en fritidsaktivitet som mange har funnet en interesse i og bruker store deler av sin tid på. Det er et sted der utøvere kan finne sin måte å være kreativ på og utvikle synet på seg selv.

3.6 Ungdomsteori

Ungdomstiden har fått større betydning i familielivet og i samfunnet opp gjennom årene (Krange og Øia 2005: 44- 45). Det er ikke lenger bare en tid da en gjennomgår fysiske forandringer og forbereder seg på voksentilværelsen. Ungdomstiden er blitt viktig også psykisk. Kulturelle og sosiale påvirkninger er med på å konstruere ungdommens liv. Ungdom er dermed ikke lenger bare en fysisk tilstand, men en sosial gruppe. Med kapitalismen ble ungdom kommersielt interessant. Det ble et etablert marked for dem, og *tenåringsene* ble knyttet opp mot penger (Hebdige 1988: 29-30). Ungdom utviklet dermed egne stiler og uttrykk som var med på å prege deres liv, og også samfunnet generelt. Tidligere var ungdomstiden kun sett på som et mellomsteg fra barn til voksen, men etter hvert ble ungdomstiden lenger. Det er altså ikke slik at ungdom kan defineres universelt. Ungdom har en kulturell forankring avhengig av tid og rom (Krange og Øia 2005: 19, 44).

Mange voksne ser på ungdomstiden som et stadium for forandring. Ungdommene selv bruker det som en tid for å skille seg fra andre og fra hverdagslige rutiner (Barker 2008: 409).

Ungdomstiden peker mot den utopiske fremtid, samtidig som den uttrykker en potensiell trussel mot normer og regler. De fleste som starter med graffiti gjør det i løpet av ungdomstiden, som kan sies å være tiden fra 13 til 18 år. I vårt samfunn har graffitiungdommene blitt en egen gruppe, og kanskje en noe fryktet gruppe. De skiller seg fra de mer institusjonaliserte aktiviteter som for eksempel fotball og kulturskole, og er ikke under kontroll fra instanser ungdommer ellers er underlagt.

Dick Hebdige hevder at ungdom bare legges merke til når negative utslag avdekkes (Hebdige 1988: 17-18). Ungdom oppfatter dette og bruker det til sin fordel. De benytter seg av å bruke det som gjør dem til bråkmakere, fordi de da blir lagt merke til (Ibid). Når ungdommene utøver handlinger som bryter med vanlige normer og regler, vekkes interessen for ungdom som gruppe. Hebdige plasserer ungdom innenfor to motsatte kategorier. Ungdom som kommersielle deltakere i et marked, og ungdom som et problem. De plasseres enten innenfor moro/underholdning-kategorien, eller innenfor bråk-kategorien (Hebdige 1988: 19). Graffiti har aldri vært en institusjonalisert aktivitet og det er et regelbrudd. Ungdommene styrer aktiviteten selv, og starter med det på eget initiativ. Det kan hevdes om graffitiungdommene at en aldri kan vite hva de kan finne på og de bryter lover i virksomheten sin.

Gjennom ungdomstiden er de unge fortsatt nært knyttet opp til foreldrene. Det kreves at de deltar i familielivet som inkluderer sosialisering, huslige oppgaver og regler å forholde seg til. Videre skal det vises respekt for privatliv både for en selv og øvrige familiemedlemmer (Barker 2008: 422). Gjennom egne fritidsaktiviteter får ungdommene imidlertid også leve sine egne liv. De løsriver seg fra familien, og finner sine egne interesser gjennom eksperimentering. Å komme seg ut av hjemmet og relatere seg til omverden, er en viktig del av det å vokse opp. Ungdommene finner en selvstendighet uavhengig av hjemlige sysler (Thornton 1995: 16). Eksempel er at graffitiutøverne sniker seg ut om natten, eller sover over hos venner. På den måten skiller de seg fra foreldrene og utforsker livet alene.

Ungdom er ikke nødvendigvis bare publikummere til kunst, men også interessert i å fylle sitt eget liv kreativt. På den måten etablerer de seg selv og sin identitet. De viser sin eksistens og ønsker å uttrykke sin posisjon i det sosiale og verden rundt seg (Willis 1990: 1). Ungdom, eller tenåringer, har blitt en sosial gruppe som fyller sin verden med mening gjennom for eksempel medier og stilen de etter hvert representerer. Handlingene deres er ikke tilfeldige. De tilegner seg en kultur og samles i grupper med felles interesser (Willis 1990: 2). Ungdommene kommuniserer gjennom kreativiteten sin, som har blitt en nødvendighet for dem. Kreativiteten og kommunikasjonen blir meningsbærende og setter verden i sammenheng (Willis 1990: 9 og 11).

Ungdomskulturer og subkulturer blir sett på som en motstand. Stuart Hall mener at motstanden ikke kan forstås som et universelt begrep, men heller må forklares etter hvilke forhold en opererer under. Kulturer konstrueres altså etter tid og sted (Clarke et al. 2006). Barker trekker frem spørsmål fra Hall som han mener er viktig for å kunne definere motstand:

Til hvem eller til hva er det kulturen retter sin motstand? Hvilke omstendigheter er det snakk om? Hvor finner vi den motstanden? Og hvordan tar den form? (Barker 2008: 432). Graffiti kan forstås som et opprør mot lover og regler i samfunnet, mot foreldre og institusjoner, og som et behov for å markere seg. Ungdomstiden er også preget av grensetesting, og i følge Krange og Øia er testingen av grenser innenfor en normal utvikling. Rusmidler prøves ut, seksualitet utforskes, noen begår kriminelle handlinger. Det er naturlig for ungdom å utforske slike grenser, og det fungerer som et slags innvielsesritual som symboliserer overgangen fra barn til voksen (Krange og Øia 2005: 46).

Arnold Van Gennep, fransk teoretiker, lanserte begrepet *Rites de passage* som betyr overgangsriter. Med dette mener han at riter symboliserer et skifte i menneskenes liv. Skiftene kan for eksempel være innenfor alder, sosial posisjon, tilstand eller endring av sted. Han vil dele alle overgangsriter inn i tre faser: Adskillelse, terskel og integrasjon. I adskillelse løsriver mennesket fra én fase og går over til en annen. Under det som kalles terskel, også kalt limen, er mennesket i en fase der ingen av egenskapene fra tidligere, eller fra den kommende fase, befinner seg (Turner i Van Gennep 1999: 131-132). Eksempel på en type rite er initiasjonsriter. Disse ritene kan være overgangen til og inkluderingen i en ny aldersgruppe.

Ungdomstiden befinner seg innenfor initiasjonsriter og liminalfasen, der de går fra barn til voksen og blir inkludert i voksentilværelsens sysler (Van Gennep 1999: 11). Det er viktig å få frem at Van Gennep legger vekt på puberteten som sosiologisk fenomen, ikke som fysiologisk. Den fysiologiske puberteten mener Van Gennep varierer fra sted til sted, og det er vanskelig å tidfeste fysiske hendelser i en tenårings liv (Van Gennep 1999: 58-59). For graffitiutøverne har uttrykket vært en måte å vokse på egenhånd og finne en sosial posisjon. De har gått fra å være barn og inn i ungdomstiden, fra én fase til en annen fase, der de definerer seg selv som menneske. De tar del i en overgang til en ny kultur og ungdomsgruppe.

3.6.1 Risiko

Flere ungdommer utfører risikohandlinger på grunn av den status det kan generere. Kulturelle idealer påvirker handlinger, og innenfor graffitien kan en se på hvilke risikoer som forventes av dens deltakere. Det trenger ikke være psykopatologiske bakgrunner for sosiologisk avvikende oppførsel som gjør at ungdom oppsøker miljø med en lavere terskel for risikotaking (Frønes 2007: 146). Ulike kulturelle miljøer innehar visse idealer, og innenfor for eksempel graffiti handler det i stor grad om status og respekt. Når større risiko tas, øker respekten for den som utfører det. En stor del av det å passe inn i ulike miljøer handler om risiko. Ungdomstiden har økt i lengde, men flere bryter ut fra institusjonene. Spesielt gjelder

dette skolen. Ungdommene finner subkulturer som en måte å motarbeide visse sosiale integrasjoner. Samtidig som de får tilhørighet til et annet miljø (Frønes 2007: 153).

Ungdommer lever et eksperimentelt liv, der de undersøker seg selv og omgivelsene (Beck 1997: 157). Dette innebærer en risiko fordi ungdommene er i en sårbar posisjon. De skal finne måter å leve sitt liv, utnytte tiden og gi livet et innhold. Det finnes mange veier de kan velge, og valgene utgjør en risiko for ungdom. Å velge graffiti utgjør en risiko fordi det er ulovlig.

3.7 Kjønn

Feminismen hevder at kjønn er fundamentalt i en sosial organisering som til nå har gjort kvinner underordnet menn. Feministiske teorier mener at kjønn er med på å strukturere ulike instanser i samfunnet og skape ulike maktposisjoner (Barker 2008: 281). Det hevdes at ulikhetene mellom menn og kvinner er kulturelt og sosialt konstruerte og gjerne i tråd med det kapitalistiske samfunnet. Videre mener en at en må forstå forskjellene som finnes mellom kjønnene både kulturelt, psykisk og biologisk (Barker 2008: 282).

Kjønn spiller en viktig rolle i selvidentiteten, og mye av den prosessen går gjennom feminine og maskuline definisjoner. Hvert kjønn beskrives med ulike kvaliteter. Kvinner beskrives som empatiske og omsorgsfulle både overfor barn, hus og hjem. Menn beskrives som naturlige hierarkiske, dominerende og maktsyke (Barker 2008: 285). Noen mener at forskjellene har biologiske årsaker, andre mener det kommer av sosio-kulturelle konstruksjoner. Det er knyttet forventninger til kjønnene, både når det gjelder biologi og genetikk, men også til hvordan en håndterer det maskuline og feminine overfor opprettholdelse og forandring.

Det har blitt gjort studier der en finner fysiske forskjeller mellom menn og kvinner i forhold til hjerneaktivitet og hormonproduksjon (Barker 2008: 286-287). Dette viser hvordan menn og kvinner bruker hjernedelene og dermed er i besittelse av ulike egenskaper. En har da funnet at menn er større risikotakere, de har evne til å ha flere partnere, de er mer utsatt for sinne enn empati og er ikke så flinke til å uttrykke følelser verbalt. Dette representerer et essensialistisk syn som hevder at mennesket har en medfødt identitet (Barker 2008: 217). Det vil si at den vil være uavhengig av tid og rom. Motsatt finnes det anti-essensialistiske synet som mener at identitet er kulturelt avhengig. Det finnes ikke en universal beskrivelse av identitet. Dette er interessant i sammenheng med hvilket syn informantene har på at det er færre jenter enn gutter som maler.

Judith Butler mener at kjønn er en del av performativitet. En spiller ut kjønn, og en setter individer inn under kjønnsgruppering (Butler 1999). Kjønnrollene er diskursive og hver enkelt lever den tildelte rollen. Butler mener at gutter og jenter blir satt inn i roller, helt fra de er født. Dermed har de *fått* en identitet, som anses for å være innenfor det normale, heller enn å få identitet gjennom levd erfaring (Butler 1999: 23). Store deler av identitetsprosessen er knyttet opp til hvordan en blir definert som kjønn. Jeg skal bruke dette perspektivet for å se hvordan informantene spiller ut sin identitet gjennom kjønn.

Maskulinitet blir knyttet opp mot visse forventninger. Menn skal være distanserte overfor både seg selv og andre, de skal ha kontroll over andre mennesker i tillegg til seg selv, og de skal være distansert fra sitt følelsesliv gjennom fornuftig selvdisiplin. Gjennom moderniteten tok menn ansvar for å få seg jobb utenfor hjemmet og sikre inntekten. Dette har videre ført med seg at menn ofte oppnår selvtilit gjennom å være synlig overfor andre gjennom utdanning, sport og vold. På den måten oppnår de en status, både overfor seg selv og andre. Menn er mer individuelle og konkurranseinnstilte. Dette kan skape problem for dem. På den ene siden vil de føle stolthet, men på den andre vil noen tilfeller oppleves som lite tilstrekkelig om forventede resultater ikke oppnås (Barker 2008: 302).

Det finnes jenter innenfor graffiti, men de er få. Det varierer også hvor lenge de holder på om de starter. Paul Willis mener at jenter ofte samler seg rundt aktuelle subkulturer for å få oppmerksomhet fra dens mannlige deltakere. De viser lite genuin interesse for kulturen i seg selv, men heller for guttene som deltar. Angela McRobbie og Jenny Garber setter spørsmålsteget ved Willis' studie. De mener at hans rolle som forsker kan ha påvirket de empiriske undersøkelser og jentenes svar, og dermed ikke får et virkelighetsbilde av subkulturen i forhold til kjønn (McRobbie og Gelder 1977: 105).

McRobbie og Garber mener en i tillegg til kjønn må undersøke deltakelse i forhold til klasse, arbeid, skole, fritidsaktiviteter og familie. De mener også at i studier av jentenes rolle, har det vært det maskuline perspektivet som har dominert. I mange tilfeller er mulighetene like for både gutter og jenter, men det stilles andre krav til jenter i familien. Jentene har kanskje en rolle i subkulturene, men de synes ikke like godt (McRobbie og Garber 1977: 106). For eksempel fokuserer media ofte på subkulturens negative sider i stede for de positive. Hendelser som beskrives i media er preget av sensasjonelle fakta, og da gjerne kriminelle. Da er det ofte gutter som kommer i søkelyset, og jentene ekskluderes (McRobbie og Garber

1977: 107). Dette har jeg også tatt opp i forhold til at ungdom blir lagt merke til gjennom å vise det som blir sett på som deres negative sider (jmf Hebdige).

Jenter trekker gjerne mot den kommersielle konsumentkulturen, for eksempel mot popband bestående av gutter de kan drømme om og se opp til (McRobbie og Garber 1977: 111). De blir dermed sett på som mindre kreative enn guttene i subkulturene. Men det kan være mange grunner til at jenter trekker mot den kommersielle industrien. McRobbie og Garber nevner at jenter er i større fare enn gutter når de er ute på gatene. De er mer utsatt for vold, og foreldre tenderer mot å beskytte sine døtre i større grad enn sine sønner. Jentene avgrenses til hjemmet og jenterommet der de dagdrømmer om verden utenfor (Ibid: 111-112). Graffiti blir gjerne utført på kveldstid og på natten. Virksomheten blir ansett som farlig og foregår utenfor foreldres kontroll.

Kapittel 4.0 Analyse

I dette kapittelet vil jeg analysere materialet og sammen med teorien finne svar på problemstillingen: Hvordan bruker ungdom graffiti som et identitetsskapende uttrykk?

4.1 Bakgrunn

I denne delen vil jeg si noe om hvilken bakgrunn informantene hadde for å begynne med graffiti, og noe om hvilke forhold de har vokst opp under.

Det er ulike grunner til hvorfor informantene startet med graffiti. Nysgjerrigheten til Stay KD ble vekket gjennom politiets skolebesøk. Besøket angikk politiets bekjempelse av graffiti og medias fokus på dette. Stay KD begynte å sjekke ut hva graffiti egentlig var og interessen for graffiti ble dermed vekket. Som Stay KD selv sier; ”*det var bare noe som måtte ut*”. Han mente noen måtte ta ansvar for å videreføre kulturen, og hvem andre skulle gjøre det? Stay KD startet med graffiti for å ivareta en kulturell arv som han mente graffitien var.

Motivasjonen hans dreide seg om å videreføre en kultur og et uttrykk politi og kommune ville bryte ned.

Allerede i 4. klasse kom Trond inn i graffiti miljøet, og er den av informantene som var yngst da han startet. Han vokste opp med en søster, noe han ikke synes var særlig stas. En vennfamilie hadde et brødrepar som han tilbrakte mye tid sammen med. Den eldste broren og guttegjengen hans ble forbilder. Trond ønsket seg brødre:

Jeg hadde da storesøster, og det sugde max. For at du har kompisen din, vennegjengen din og alt sånn. Da er det brødre som var tingen, i alle fall på barneskolen (...) Og han eldste broren der ble på en måte et forbilde for meg, veldig! Så han ble på en måte som min eldre bror (Trond).

De eldre guttene drev med tagging og ville at Trond også skulle prøve. Anerkjennelsen fra de eldre guttene var veldig viktig, og dette var med på å påvirke han til å starte med tagging. De fant en sign til han, altså en signatur, og fikk han til å dra noen enkle tags. Trond ble fascinert og dratt mot et maskulint miljø.

Trond forteller at han under oppveksten hadde en del ledig tid, som han ønsket å fylle kreativt. Taggingen vekket en nysgjerrighet som han ville utforske videre. Han forteller at opplevelsen var et adrenalinrush, som ikke kunne sammenlignes med noe annet. Ingenting følte så godt som å ødelegge noe, i følge Trond. Årene på ungdomskolen var den tiden han tagget mest. Sammen med gjengen tusjet han ned og bombet steder (bombing: se innledning avsnitt 1.2). Trond opparbeidet seg et navn og en status, og selv om han etter hvert begynte

med roing, var det viktig å opprettholde det navnet han hadde bygd opp. Han sier, at hadde en først blitt et kjent navn i graffitimiljøet, for så å slutte, ville det ha vært vanskelig å komme seg opp igjen.

I forhold til motivasjon for å begynne, mener Trond at kunstuttrykket for de fleste ikke var hovedsaken. Dette kom med etter hvert som de hadde blitt kjent med miljøet og flinkere til å skrive. Det var opprøret i graffitien som tiltrakk seg ungdommene, mener Trond. Eldre som kom i kontakt med miljøet, kunne være opptatt av kunsten, og de utforsket graffitien som et medium de kunne bruke til å uttrykke seg. Men i de fleste tilfeller var graffitien, i Tronds øyne, et rop om å bli sett. De deltok for å oppnå status, for å få opp et navn eller for å få en plass innenfor det kriminelle miljøet. Uansett handlet det om å bli lagt merke til.

Tobias vokste opp med hiphop-miljøet i hjembyen. Byen er ikke stor, og det var få ungdomsgrupperinger. Det var enkelt for Tobias å komme inn i miljøet, og han ble raskt en del av det. Han begynte med graffiti da han var 14 år, som en reaksjon på byens nynazistiske miljø. I bydelen der han og kameratene bodde, var det hakekors sprayet av nynazistene. Tobias og vennene syntes hakekors var stygt og unødvendig, og ville vise at det fantes andre meninger. De fikk tak i spraybokser, gikk ut om natta og kom da i kontakt med andre folk som dreiv med graffiti. Utgangspunktet deres var å ta til motmæle mot en ideologi som de var uenig i.

(...) det å gå i mot en autoritet som nynazistene, som på den tida var en autoritet fordi det var så mange av dem og de kontrollerte den bydelen (...) det var ikke bare utfordre, eller ødelegge for andre. Det var faktisk for å reparere litt, eller prøve å reparere (Tobias).

Tobias oppfattet nynazistene som en autoritet i bydelen. De var mange og tydelige i sine ideologiske overbevisninger. Tobias og kameratene brukte graffitien som en måte å gjenopprette orden etter at nynazistene hadde ødelagt med hakekors. Tobias ville ta tilbake stedet han hadde vokst opp på, gjennom å vise at det fantes andre meninger.

Etter hvert ble det gøy å holde på med sprayboksen, og Tobias fikk oppmerksomhet fra utenforstående, noe som ga mersmak. Han ville vise verden hvem han var og hva han kunne. Som en ganske fersk maler hentet han alt han kunne av kunnskap gjennom internett, bøker og fra andre graffitiutøvere. Informasjon var viktig slik at han kunne utvikle seg og bli best mulig. Da han startet, visste han ikke hvilke lover og regler som gjaldt i graffitimiljøet, og hvordan det som kunstform ble definert. Men han skjønnte at det var en undervurdert kunstform, som ikke fikk den anerkjennelsen den fortjente.

Frode, som alltid hadde vært glad i å tegne, startet med graffiti da han var 12-13 år. Han kommer fra en bydel der det var det lite graffiti, men han ble med i en liten klikk på tre og senere noen crew, som er en gruppe med flere graffitimalere (se også innledning under avsnitt 1.2). Graffiti var derimot ikke populært i bydelen hans, og Frode tok derfor bussen til den andre siden av byen der det var et større miljø. Han ble inspirert av det de lagde der, fikk tak i tusjer og spraybokser og begynte å skrive ned alt han kom over, som skolebøker og toaletter. I dag ser han på seg selv som ung, naiv og selvopptatt på den tiden. Den seriøse graffitien begynte han med i løpet av første året på videregående skole. Han hadde da mer penger til å bruke på utstyr, og følte at han mestret det han drev med.

Da Frode var yngre var han ikke interessert i hiphop-kulturen. Han så opp til sin storebror som drev med fotball.

Har egentlig aldri vært noe fan av hiphop-kulturen. Det egentlig begynte med at jeg gikk i 7. klasse og en kompis kom opp til meg med en cd av et band som heter Cypress Hill. Jeg var egentlig sånn entusiastisk og så opp til min bror og greiene om at alle skulle spille fotball, alle skulle sånn A4-greiene. Men så ble jeg sånn noe som bare, det her var noe så utrolig fett. Jeg ble totalt satt ut, det her må jeg holde på med liksom (Frode).

Frode ble lokket til kulturen gjennom kompisens påvirkning og introduksjon til miljøet. Rapping og breaking ble testet ut, men tegning var det han kunne, og graffitien tok hans oppmerksomhet. Frode ble kjent med et miljø og en kultur som han mente ga han veldig mye personlig. Han fjernet seg fra det han selv mener var en A4-tilværelse, noe kjedelig og standard han mente fotballen er et eksempel på. Han kom i kontakt med en kjent utøver i graffitimiljøet i byen hans, og ble veldig inspirert av å se han utføre graffiti. Inspirasjonen og fascinasjonen førte til at han malte og stjal stilen hans i stor grad. Graffiti gikk etter hvert ut over skolen, og han har ikke fullført videregående skole. Som de aller fleste var han ute om natten, noe som straffet seg dagen etter.

Fredrik vokste opp i en forstad, og begynte med noen "guttestreker" da han var 12-13 år, det vil si enkle streker på noen vegger med sprayboks. I bydelen hans var det et ganske stort graffitimiljø med litt eldre folk som deltok på ulike arrangementer og malte på lovlige vegger. Fredrik begynte å tegne, og etter hvert var han med på å lage ordentlig graffiti på de lovlige veggene. Underveis dannet han og noen venner en gruppe på seks-syv personer som begynte med ulovlig graffiti. Målet deres var å komme seg opp, få opp et navn, og det gjorde de ved å skrive mest mulig. Generelt var det mange grupper som holdt på slik, både i hans egen og i

andre byer. Det ble en konkurranse om å komme seg opp og vises. Navnet skulle stå på flest mulig steder.

Da han ble eldre, ville han heller ta en dag på en lovlig vegg og få til noe skikkelig bra. Gjennom hele prosessen var graffitien en positiv opplevelse. Fredrik holdt seg unna bråk og ikke minst rusmidler. Fredrik og gjengen ville overbevise kommunen om at graffitiutøvere ikke nødvendigvis var små- kriminelle. Han startet ikke med graffitien for å gjøre opprør, men opprøret kom inn underveis. Opprøret rettet seg mot politikere som ville fjerne lovlig vegger. Det ble en kamp for graffitiens rettigheter.

Stian begynte med å tagge ned toaletter, strømbokser og fritidsklubben. På ungdomskolen ble han oppmerksom på graffiti gjennom media. Interessen kom samtidig for flere av hans venner, og for alle var det tagging som kom først. I fokus stod spenningen. Tagging var ulovlig, og Stian snek seg ut på natta for å lage noe bra. Da han gikk på videregående skole, ble han med i en større del av miljøet som var mer seriøse graffitiutøvere. Hiphop-kulturen ble viktigere for han. For eksempel ble konserter et sted der han fikk ta del i kulturen. Graffiti førte han videre til en kunstutdanning. I følge Stian har mange graffitiutøvere til slutt funnet veien i den retningen.

På ungdomskolen kom Sivert i klasse med mange andre som drev med graffiti, og han åpnet øynene for denne kulturen.

Akkurat da jeg begynte på ungdomskolen kom jeg i en klasse der det var mange som dreiv (...) Fikk sett mye av det som heter piecer. Så jeg fikk sett ordentlig på det. Første gangen jeg fikk se det som en kunstform, fikk se det jeg var litt redd for som liten. Så det på noen lovlige vegger. Da så jeg mine første piecer, og det var det som inspirerte meg (Sivert).

Da han var yngre følte Sivert at graffiti var noe skremmende, noe han var litt redd for, men etter å ha sett lovlige piecer utviklet denne redselen seg til nysgjerrighet. Sivert fikk graffitien presentert på en måte som gjorde uttrykket mer oppnåelig. Han ble inspirert, og han begynte å tegne, kjøpte sine egne spraybokser og slo seg løs i mors garasje. Der fikk han male så mye han ville, og kunne holde på i flere timer av gangen. Sivert begynte med graffiti, selv om han tagget samtidig. Han sier om graffitien at det er veldig "in your face" på det forbigående publikum. En del av tiltrekningskraften ligger i det at en *må* se på det. Det står der helt til noen andre tar det vekk. Til tross for dette forteller han også at en viktig grunn til at han startet med graffitien var for å få damer.

For å få damer var det å være tøff, kul og til og med litt farlig viktig, i følge Sivert. Det hjalp på imaget hans å drive med graffiti. Problemet var bare det at han ikke kunne snakke med noen damer om det. Etter å ha drevet med det i ca et år skjønte han at å skrive ikke ville hjelpe han. Det var få jenter som drev med det, og det ble uansett ikke noen inngangsportal for å snakke med jenter. Graffiti var likevel noe han brant for og ble en avgjørende faktor da han valgte utdanning innenfor et annet kreativt uttrykk. Slik møtte han også til slutt sin kjæreste. Sivert forteller at graffiti åpnet dører for han og ga han en interesse som fikk betydning i forhold til yrke, og ikke minst på personlig plan.

Informantene startet altså med graffiti av ulike grunner. Ut i fra begrunnelsene kan jeg skissere fire grupper: Opprettholdelse av graffiti-kulturen, påvirkning fra andre, ideologiske årsaker og sjekking. Stay KD ville videreføre graffiti-historien og kulturen. Han fant et uttrykk og et fellesskap som fascinerte han. Trond og Frode startet etter påvirkning fra andre gutter. Stian hørte om graffiti gjennom media, og ville da prøve ut hvordan graffiti og tagging kunne fungere for han. Tobias brukte sprayboksen for å bekjempe en ideologi og vise at han hadde andre meninger. Sivert ville skaffe seg et tøffere image slik at han kunne trekke mer damer. Uansett begrunnelse valgte guttene en fritidsaktivitet som gjorde at de skilte seg ut. De brøt med institusjonaliserte former for aktiviteter som for eksempel masseidrett.

Informantene startet i ungdomstiden, og vokste opp med graffiti. Da de startet tenkte de på kulturen som rent underholdende. Det var en fritidsaktivitet de ble fascinert av og trivdes med å gjøre. Senere så de at graffiti var betydningsfull. Da de fikk et mer bevisst forhold til fenomener som mening og fellesskap, spilte graffiti en rolle som identitetsbyggende og som en grunnstein for informantenes utvikling.

Mennesket i den sen-moderne tid har mulighet til å ta egne valg og selv bestemme hva de vil være deltakere av. Mennesket har muligheten til å tilpasse seg ulike situasjoner, der den refleksive identiteten gjør mennesker tilpasningsdyktige (Giddens 1996: 11). Med elementer som frihet, kreativitet, fri vilje, originalitet og handling, benytter mennesket seg av alternative uttrykksformer (Barker 2005: 234). Graffitiutøverne har valgt en uvanlig fritidsaktivitet og kulturelt uttrykk. Informantene har selv tatt initiativet til å begynne med graffiti, og det viser muligheten til å selv sette i gang med prosjekter basert på deres ønsker og betingelser.

4.1.1 Graffiti som løsrivelse

En stor del av ungdomstiden går med til å posisjonere seg i forhold til familie, og delvis løsrive seg fra den og andre i omgivelsene. De skal vokse opp og være uavhengige av

familien (Thornton 1995: 16). Ungdom er fortsatt nært knyttet til foreldrene sine, og må forholde seg til dem selv om de også skal utforske sitt liv på egenhånd. Informantene gir uttrykk for at foreldrene har hatt en viktig betydning for dem, og de har vært opptatt av foreldrenes meninger. Men ungdomstiden innebærer ofte å bryte regler og tøyne grenser, noe informantene har gjort.

Det varierer hvilke reaksjoner informantene har fått fra sine foreldre. Tobias fikk støtte av foreldrene, men de ga tydelig beskjed om at kom han i trøbbel, så måtte han ordne opp i det selv. Stian fortalte ikke om virksomheten til foreldrene, men ble avslørt da politiet kom på døra. Han mener at det hadde vært en fordel om han fortalte det selv.

Sivert fikk støtte av sine foreldre til graffitien, og de visste hva han drev med helt fra han startet. *”Min mor og min far støttet meg veldig i det. Og skjønnte at jeg fikk noe jeg brente for, og noe jeg var flink i. Så de var veldig støttende på det kunstaspektet”* (Sivert). Moren lot han male i garasjen, og aksepterte på den måten graffitien som noe han virkelig var interessert i. Foreldrene så på virksomheten som kunst, og visste ikke så mye om hva som foregikk på kveldene ute. Den ulovlige delen var noe han unngikk å fortelle foreldrene om. Slik han beskriver det, skjulte han ikke noe for dem, men han fortalte heller ikke noe om det. Han kunne ikke si at han skulle ut midt på natten noen timer for å male. Da snek han seg ut. Men sprayboksene kunne han ha hjemme, og han malte hjemme.

Tobias skjulte graffitien i begynnelsen for sine foreldre, og han syntes ikke det var noe vanskelig å skjule det for dem.

Når mor og far ikke så på, så var det å putte det i en sekk og gjemme den på utsiden og så si at du skulle på filmkveld med gutta. Så i stedet dro vi ut for å male, ute på natta. Jeg har alltid vært overforsiktig av meg. Alltid egentlig vært en pysete gutt, ikke noe tøffing. Så jeg var veldig forsiktig med hva jeg gjorde med tøyet mitt, brukte aldri det tøyet til hverdag. Hadde aldri spraybokser i huset (Tobias).

For Tobias var det ikke noe problem å finne på unnskyldinger eller historier til foreldrene sine om hva han og vennene fant på. For flere av informantene har det vært slik at de ikke fortalte hele sannheten til sine foreldre. Tobias' foreldre avslørte han da de så maling på klærne hans i tillegg til at det ble mange seine kvelder. Han klarte altså ikke å skjule det, men Tobias syntes han hadde gode begrunnelser for å utøve graffiti og foreldrene forstod at han ville drive med det. Han ville ikke lage trøbbel eller ødelegge. Så lenge Tobias kunne stå for det han gjorde, aksepterte foreldrene det. Han fikk til og med lagringsplass i kjelleren.

Foreldrene til Frode hadde ulike oppfatninger om sønnens aktivitet. Faren var positiv og ville gjerne se det han hadde laget. Mor jobbet i barnevernet og var ikke like positiv, spesielt ikke da politiet hadde razzia hjemme. Da ble begge foreldrene sinte, og ikke minst skuffet. Frode merket skuffelsen og angret på det han hadde gjort.

Foreldrene til Fredrik var også positive til graffitien, men de visste heller ikke om den ulovlige virksomheten. De visste at han snek seg ut på natta, men så litt gjennom fingrene på det. Foreldrene mente det var bedre at han drev med graffiti enn at han var ute på fest og drakk alkohol, som mange andre ungdommer gjorde. Imidlertid syntes foreldrene ikke at Fredrik skulle sette seg i fare for å bli tatt. De mente likevel at det var et bedre alternativ enn til mye annet.

Ja, de visste jo det. Og de hadde jo stilt seg nokså positive til det for de forestilte seg vel mest at vi gjorde ting lovlig hele tiden. Men de visste jo det at vi sneik oss ut på natta, men så litt gjennom fingrene etter hvert. Av og til hørte (foreldrene min par.) at noen crews ble tatt og at vi var dumme som gjorde noe ulovlig. Så de var litt sånn til det. Men de syntes vel det var bra at vi gjorde det enn at vi var ute og drakk og gjorde andre ting da (Fredrik).

Foreldrene ga Fredrik rom til å utvikle seg, og han kunne relatere seg til omverden på egen hånd.

Ungdomstiden er også en tid da mange eksperimenterer med rusmidler, og i graffiti miljøet blir det også brukt en del rusmidler. Fredrik husker at mange begynte å drikke da de var rundt 14 år, men han selv og gjengen begynte ikke før de var 17 år. Nettene ble brukt til å male, og pengene brukt til å kjøpe utstyr. I ettertid synes han det er litt rart at de begynte så seint å drikke i forhold til andre. Trond derimot mente det var lett å komme i kontakt med rus da han var blitt en del av graffiti miljøet. Mange røykte hasj eller tok tabletter, ofte for å døyve ned redsel eller for å bli ekstra modige. Selv røykte han hasj. Mange holdt også på med narkotika for å fylle et tomrom i fritiden.

Tronds foreldre oppdaget at han drev med graffiti og tagging da faren fant tusjer og spraybokser på rommet hans. Faren tok boksene og tusjene, og senere konfronterte han Trond med dette. Det var en gang da han gikk på barneskolen: *”En gang sa han at han kom til å tømme en sprayboks i munnen min hvis jeg noen gang ble tatt for det. Men jeg fortsatte med det, og det er på en måte det som skaper spenning i det. At du har noe å miste”* (Trond).

Trond satte seg opp mot faren og så trusselen som en ekstra utfordring som skapte mer spenning. Faren satte grenser, men Trond fortsatte å tøyte grensene, noe som er typisk for

ungdom (Krange og Øia 2005). For Trond ble graffitien og taggingen en måte å eksperimentere med livet sitt og utfordre omgivelsene. Han tok risikoer, og syntes det var spennende å ha noe han kunne miste. Ved høyere innsats økte risikoen, og spenningen ble større.

Løsrivelsen til de unge vil ikke bare være innenfor hjemmet, men også i forhold til andre mennesker. Graffiti som subkultur bryter mer enn annet med andre institusjonaliserte aktiviteter.

Fritidsaktiviteter og hobbyer har fått en større verdi i menneskers liv i det post-moderne samfunn. Etter som folk nå må søke sin identitet på nye områder, faller ofte fritidssystemene inn som meningsgivende. Aktiviteter i fritiden definerer de som holder på med det (Willis 1990: 14). Graffiti definerer utøverne, og har gitt deres fritid et innhold. Subkulturene presenterer kanskje spesielt fritiden fordi den har brutt med for eksempel skole eller jobb. Subkulturene er identitetsskapende utenfor dette (Jensen 2010).

Informantene har vokst opp i by, eller i nærheten av en by. Jeg spurte om de noen gang hadde savnet noe på fritidsfronten, og om de startet med graffiti for å fylle et tomrom. Sivert var en av de som ikke savnet fritidssystemer, men følte behov for å mestre noe. Han prøvde ut ulike deler av hiphop-kulturen, men fant seg ikke like godt til rette der som innenfor graffitien: *”Jeg har prøvd breaking, popping og locking og sånne ting da, som er veldig gøy. Fantastisk! (...) Men det var uansett graffitien som var det store for meg uansett, og endte med å ta opp hele tiden min”* (Sivert). Som ungdom eksperimenterte han for å finne noe han likte å drive med og som han også var flink til. Han mestret graffitien og har drevet med det siden. Tobias hadde noen småhobbyer som også var innenfor hiphop-kulturen. Han og en venn hadde lydstudio i kjelleren, der de drev med musikk innenfor hiphop. For han har sport aldri vært aktuelt. Han forteller at han aldri har vært noe atletisk av seg.

For Trond fylte taggingen og graffitien et tomrom. Fritidstilbudene dreide seg i stor grad om sport, men i løpet av 13-14 års- alderen var det mange som falt fra disse aktivitetene. I stedet fant de på aktiviteter som tagging. Tronds venner hadde også falt fra sportstilbudene, og de igjen hadde eldre gutter som sine forbilder. På ungdomsskolen drev han mest tagging, men etter hvert fokuserte han på å utvikle seg som graffitiutøver. Seinere begynte han med roing og gjorde det ganske bra. I helgene var det ofte konkurranser, og han satset en del på roingen, men etter endt konkurranse dro han ut for å male.

4.2 Budskap

Frode beskriver graffitiutøvere som samfunnsengasjerte mennesker, med mange ideer og meninger om politikk og hendelser i omgivelsene. Det varierer likevel i hvor stor grad de knyttet dette til graffitien. Tobias kunne godt få en idé fra en politisk tale eller en tekst, men han kom ikke med et politisk budskap i uttrykket. Trond hadde heller ikke noe budskap knyttet opp mot politikk. Han var interessert i politiske spørsmål, men brant ikke for noe konkret som han ville ha inn i graffitien. Uttrykket handlet om han selv, og han beskrev seg som selvopptatt: *”er interessert politisk, men ikke med kunst. Jeg er fortsatt mer narsissistisk, det skal handle om meg, meg i sentrum”* (Trond).

Frode forteller at han hadde et indirekte politisk budskap i graffitien, og det hadde hendt at han brukte politiske innspill mer konkret. Hans samfunnssyn lå til grunn for hvordan han brukte graffitien.

(...) det er det indirekte. Hvis du ser på det politiske, hvis du ser på samfunnet i dag så er det veldig standardisert i forhold til at det er mye industri som tar over. Slik som jeg ser det så tar en eier over alt, som styrer alt. Og da mister man kreativiteten hos mennesket ikke sant, man er ikke kreativ lenger. Man setter ikke pris på de virkelige tingene man burde sette pris på... Industrialiseringa tar over det kreative, kort og enkelt, og det er det vi prøver å motsi (Frode).

Slik Frode ser det er industrisamfunnet monopoliserende, standardiserende og ensrettet, noe som påvirker kreativiteten hos mennesket på en negativ måte. Det blir ikke rom for at mennesket kan vokse kreativt. Frode vil motarbeide ensrettingen, og bruker graffitien som et verktøy. Der får kreativiteten fritt utspill, uten at andre kontrollerer det. Han får vist sin originalitet og frihet. Frode vil at mennesket skal ha frihet og ikke være bundet av de strukturene han mener industrialiseringen representerer.

Dette budskapet gjør at Frode fortsatt maler. Han bruker symboler som får folk til å diskutere, og han planlegger noen ganger å gjennomføre piecer med et helt tydelig politisk budskap. Han vil skape diskusjon og få folk til å åpne øynene for aspekter de selv ikke hadde tenkt på. Han vil vekke publikums bevissthet gjennom å formidle politiske synspunkter.

Jeg hadde en plan om å lage..ved juletider da.. synes jula egentlig er ganske sånn interessant å male piecer og sånn. Det er jo ei tid man tenker litt mer på veldedighet og sånn, og jeg synes det er bullshit sånn som det er i Norge da fordi vi er så lite reflektert over samfunnet, så tror vi at det å gi penger rundt jul da, i koppen til frelsesarmeen, og så tror man at man er reflektert og så videre. Så jeg hadde tenkt å lage en juleproduksjon hvor jeg hadde julenissen kledd i amerikanske klær med bomber under beina og sånne ting da (Frode).

Dette viser til at Frode er samfunnsengasjert og vil gi graffitien en mening tydelig for publikum. Han ser på mennesker i samfunnet som noe overfladiske, selv om de prøver å gjøre gode gjerninger. Det ser ut til at Frode mener folk ikke alltid tenker langt nok når det kommer til å bry seg om andre mennesker.

Sivert har selv ikke formidlet et politisk synspunkt i graffitien, men en gang lagde han noe som fikk stor oppmerksomhet.

Det var en nyhetssak i avisen om en morder i USA. Han var bare en vanlig familiefar. Men en dag hadde han drept kona si, tatt hodet hennes og brukte det som hatt mens han kjørte gjennom alle statene i USA. Det er ganske sykt. Og så så jeg han fyren, og han så helt gal ut. Eller han så helt gal normal ut. Og så tegnet jeg han fordi han hadde så spesielt ansikt. Og så malte jeg han også. Og etter en stund så hadde hele ansiktet hans blitt steinet vekk. Det er litt spesielt da. Da får man en reaksjon. Jeg gjorde noe som fikk en reaksjon ut av andre da (Sivert).

Oppslaget i avisen gjorde inntrykk på Sivert. Mannen så helt vanlig ut, og dette ble Sivert fascinert over. Hvordan kunne en som så normal ut eller som var den vanlige mann i gata gjøre noe så forferdelig? Mannens normalitet inspirerte Sivert til å tegne og male han, men han var ikke forberedt på å vekke så mye reaksjon hos folk som så malingen hans. Sivert ville i utgangspunktet ikke fremme noe budskap, men publikum kastet steiner på ansiktet han hadde malt og til slutt var ansiktet borte. Reaksjonen han fikk kan tyde på at publikum tolket det som at maleren hadde hatt en agenda med det. Når han tenker på det i dag, synes han det er bra at han fikk vekket en reaksjon hos folk, men da det skjedde syntes han det var skuffende at noen hadde steinet vekk noe han hadde laget.

Sivert mener det tidligere i større grad var slik at graffitien hadde tilknytning til politiske synspunkter og meninger. I dag har de som var opptatt av politikk, gått over til Street Art og de er ikke lenger en del av graffiti miljøet. Sivert nevner Banksy som et eksempel på en tidligere graffitiartist som har gått over til Street Art nettopp fordi han hadde noe han ville si. I følge Sivert uttrykker ikke en piece noe mer enn at det er et personlig uttrykk. Sivert tror heller ikke at så veldig mange 13-åringer tenker eksplisitt på et budskap når de starter med graffiti. For dem er det først og fremst et opprør. Opprøret er gjerne rettet mot foreldre, andre i ungdommenes omgivelser eller lover. Begrunnelser for hvorfor det tidligere var større interesse for politikk og samfunn i graffitien kan være mange. Kanskje ungdommer nå har blitt mer opptatt av å vise seg selv gjennom at mennesker generelt har blitt mer egoistiske? Kanskje har definisjoner av hva som er Street Art og hva som er graffiti endret seg opp gjennom tiden? Kanskje vi rett og slett har det altfor bra i dagens samfunn til å ha noe å

utrykke en mening rundt? Imidlertid vil jeg si at det i forhold til mine informanter finnes individuelle forskjeller på politisk eller samfunnsengasjerende budskap i graffiti.

For Tobias var også graffitien et opprør, og han hadde et helt konkret budskap. Han startet på grunn av motstand mot nynazistene. Hans opprør rettet seg mot et annet opprør.

Det er jo et opprør føler jeg. (...) det er ikke som et bilde, som man uttrykker seg med. Men det er alt rundt det. Det er det med at du har en... altså alle har en agenda med det. Men det er det at du har en ide, du har en tanke, en mening. Du vil utfordre autoriteten med å si at her er jeg (...) Og gå litt i mot dette her med at alle som gjør det som er riktig per lov, de er snille. Mens alle de som bryter loven, de er noen slemminger (Tobias).

Tobias mener at alle som driver med graffiti har en mening de vil uttrykke. Hans mening var å utfordre autoritetene. Selvet mener han kommer frem gjennom tankene, ideene og meningen bak uttrykket og hvordan det blir brukt. Tobias er også opptatt av å gå i mot de som definerer et "oss" og "dem". Selv om han og flere andre har brutt en lov, betyr det ikke at de er dårlige mennesker. Hans tanke var at graffitien var noe positivt for bydelen sin, men samfunnet definerte Tobias som en utenforstående.

Makt er både en måte å holde samfunnet sammen og underordne grupper av mennesker i forhold til hverandre, og en måte å sette i gang sosial handling (Barker 2008: 10). Det Tobias sier peker på maktforhold i samfunnet der det defineres en posisjonering mellom ulike grupper. Maktgruppen, som har loven på sin side, har definert Tobias som en utenforstående. Det tyder på en ekskludering. Denne ekskluderingen er Tobias klar over og blir da enda mer motivert til å vise hvem han er. Ivar Frønes mener at aktive mennesker i samfunnet blir integrert (Frønes 2007: 46). Graffitiens utøvere er aktive, men på sin egen måte. Graffiti er noe annerledes, og dermed vil ikke utøverne integreres i samme grad som utøvere i mer aksepterte aktiviteter. Graffitiutøvere prøver noe ikke så veldig mange andre gjør, og integreres da i et miljø utenfor det sosialt aksepterte. De blir derfor sett på som utenforstående.

Budskapet kan representere en motstand, som subkulturer og ungdomskulturer ofte gjør (Clarke et al. 2006). Men graffitiens motstand er ikke direkte knyttet opp til én instans. Motstandens mål varierer med hvilke graffitiutøvere en snakker med. Hver har en unik historie. Informantene mine sier graffiti kan være et opprør, men de er ofte uklare på hvor og hvem opprøret er rettet mot. Opprøret kunne også være i endring, avhengig av tid og sted. Informantene viser til en bredde i graffitifeltet med henhold til tanker om politiske

synspunkter og samfunnsspørsmål. Individualiteten til graffitiutøverne kommer godt frem gjennom at de har ulike synspunkter på hva graffitien skal brukes til.

4.3 Inspirasjon og forbilder

Inspirasjon og forbilder kan sies å være viktige når det gjelder identitetsbygging. Det sier noe om hva og hvem utøverne jobber etter, og det har betydning for hvem de ønsker å være. I følge Giddens har mennesker et ideal når det gjelder sin identitet. I identitetsprosessen jobber individer i forhold til hvordan de ønsker å være. De har altså et ideal (Giddens 1991: 68).

Informantene bruker graffitien i sin identitetsøking og forbildene og inspirasjonen kan fungere som et ideal. Når informantene mine så på forbildene sine, så de i retningen av hvordan de selv ønsket arbeide og hva de ville oppnå. Forbildene deres hjalp dem til å jobbe mot idealet sitt.

Alle informantene brukte mye tid på graffitien, utenom selve skrivingen. Timer ble lagt ned på å holde seg oppdatert på feltet og utvikle seg selv. En måte var å lage skisser, og tegning var da en viktig del. Videre økte de kunnskapen gjennom å se på hva andre artister hadde gjort opp gjennom tidene og hvilke stiler som har utviklet seg generelt innenfor graffiti. For å finne kilder til inspirasjon gjorde informantene aktiv søking, samtidig som de ofte fant inspirasjonskildene helt tilfeldig. Oppsøkingen kunne gjøres overalt, for eksempel innen musikk, billedkunst, arkitektur og filmer. Trond kunne plutselig komme over noe tilfeldig i for eksempel et magasin, som et bilde, som ikke hadde noe direkte med graffiti å gjøre. Ved hjelp av dette så han for seg hvordan han kunne utforme en piece.

Dagen kunne bli brukt til å lete etter inspirasjon. Det var kun de selv som satt grenser for hva som kunne gi impulser til å male. Flere av informantene har gjort graffiti utenfor Norge, eller reist for å oppsøke graffiti på andre steder. Der kunne de se andre stiler og kvaliteter som de tok med seg hjem. Nye impulser var viktige for finne motivasjon til å bli bedre utøvere av graffiti.

Frode fikk inspirasjon og nye impulser gjennom for eksempel å dra på jams, som er samlingssteder, der det ble tilrettelagt for utførelse av graffiti.

Men inspirasjonsmessig og sånn, utstyr og blader og sånn fikk vi på jams (...) Men det hadde også sin begrensing, det var ikke sånn at vi kunne dra på det hver helg, kanskje en gang i måneden. Og da fikk vi se livemalere og det toppa huet mitt og da måtte jeg rett hjem og tegne og tegne (Frode).

På jams var det større tilgang på utstyr, graffiti-blader og andre folk som drev med det samme. Det var en god mulighet for Frode til å treffe nye graffitiutøvere og vise seg frem. Opplevelsene og inntrykkene satte han i gang med å tegne med en gang han kom hjem. Han fikk inspirasjon til å utvikle seg selv og uttrykket.

Sivert gjorde mest characters, som er figurer, og hentet inspirasjon fra en annen utøver. Det endte med at han ble anklaget for biting, betegnelse på kopiering. Han ble da tvunget til å finne sin egen stil. Kilder til inspirasjon hentet han for eksempel på internett, og etter fem-seks år fant han en stil som føltes som hans egen. Ved siden av å gå ut i den store verden gjennom internett, fikk han også mye inspirasjon fra et familiemedlem: *”Min farfar er kunstner og har drevet med oljemaling så jeg har fått mye inspirasjon fra han”*. Mye av grunnen til at Sivert startet å tegne i ung alder, kan nok komme fra farfaren.

Informantene forteller at de fikk nye impulser hele tiden. De forteller at de holdt på med en type uttrykk en stund, og så fant de noe annet de ville eksperimentere med. Graffiti som uttrykk er i stadig endring. Trond føler at det alltid er noe som kan gjøres for å forbedre det han nettopp har gjort. Han sier at potensialet alltid kan utforskes mer. En må bare finne den rette måten å gjøre det på. Ny inspirasjon er grunnen til at Trond har holdt på så lenge, og fortsatt ønsker å holde på. Det er stadig nye ideer han ønsker å utføre, nye stiler å utforske og nye teknikker å forbedre. Og inspirasjonen ligger også i det at han aldri får laget det ultimate; *det er liksom det som er drivet i det. Desto mer du pusher de, jo mer ser du at det er langt igjen. Du blir aldri ferdig* (Trond).

Videre er det viktig å få anerkjennelse fra miljøet og ”vanlige” folk. Det ga utøverne ekstra inspirasjon. De følte seg sett, og dette skapte ny motivasjon for flere av dem. Etter hvert som graffitiutøverne malte, ble de kjente i miljøet.

Veldig fort så merka jeg det at okei jeg var bare en liten prikk i forhold til hele kulturen. Men der hvor jeg kommer fra var det allerede begynt å kommet myter om meg. Shit hvem er han der? Han er jo en ingen vet hvem er, og han er jo overalt nå (...) ja og allerede da, i forhold til det som jeg får i dag, så var det bare i det nedre sjiktet, for de dårligste da. Men allikevel så var det ganske kult. At man også kom med (Stay KD).

Folk hadde sett Stay KD og de begynte å snakke om han. Han følte seg liten, men etter hvert som han malte ble han større. Dette var med på å gi han ekstra oppmuntring. Anerkjennelsen er viktig, og det å bli lagt merke til er en stor del av gleden ved å male. Det å bli sett vil jeg også komme tilbake til når det gjelder synliggjøring (Se under avsnitt 4.5.1).

Inspirasjonen var en måte for informantene å utvikle seg selv og utarbeide et eget uttrykk.

Slik Simon Frith hevder, artikulere kulturell aktivitet identitet (Frith 1996: 109).

Inspirasjonen var da ikke bare til stede for å utvikle evner og ferdigheter, men også i arbeidet med selvidentiteten. Når Trond forteller at inspirasjonen var med på å gi han en giv til å fortsette og utforske graffitifeltet mer, ga det han også giv til å utforske seg selv. Sivert forteller at han fikk til å lage sitt eget uttrykk etter å ha holdt på noen år med malingen. Han sluttet å etterligne andre, fant sin egen måte å gjøre det på og dermed også en egen identitet.

Forbildene var med på å gi graffitiutøverne noe å strekke seg etter. De skapte drømmer og en interesse som de ble fanget av. Det løftet utøverne kvalitativt. Påvirkningen kom fra noen de så opp til. Flere navn ble nevnt av informantene, navn som inspirerte dem til å forbedre seg. Graffitiutøverne så på måten andre jobbet, og hva de oppnådde. Kvalitet var det de pekte på som viktigst hos et forbilde. Stian og Tobias derimot sier at de ikke hadde noen konkrete forbilder de vil trekke frem. ”*Har ikke noen konkrete forbilder. Har mange som jeg kjenner som er kjempeflinke, og de lærer jeg mye av og en vakker dag har jeg lyst å male som de, men jeg har ingen konkrete mennesker som jeg ser opp til i miljøet*” (Tobias). Tobias så ikke på flinke utøvere, som forbilder. Jeg vil likevel hevde at når en har lyst å gjøre noe like bra som andre som man mener er flinke, fungerer disse som forbilder.

Mine informanter har også blitt forbilder for andre. De forteller at yngre graffitiutøvere ser opp til dem. De yngre ser hva informantene gjør, hvilke meninger de har og hva de står for. Hvor bevisst forhold informantene har til sin rolle som forbilde varierer. Frode har bevisst gått inn for å skape et sted der også yngre, uerfarne utøvere kan komme og lære seg uttrykket. Uten å være moraliserende sprer han holdninger om hvordan han synes graffitien burde være til de yngre.

Det er veldig kult. Vi moraliserer ikke noe. Vi sitter ikke og sier til noen; det der skal du ikke gjøre. Det jeg tror det egentlig handler om er å skape forbilder. Og det handler om at de som er forbildene når de først er ute så maler de virkelige ting. Kommer og viser ting og vi gir de feedback (...) Så det det handler om er ikke om du kan lage tags og grise ned. Det handler om du kan lage den feteste picen ulovlig og lovlig. Så jeg roser de mer enn at jeg sier det var dødsstyggt. Så skap...vær gode forbilde (...) Og det synes jeg er dritkult, og det er også veldig inspirerende liksom og det utvikler (Frode).

Frode gir de yngre konstruktive tilbakemeldinger, og presser dem til å utvikle ferdighetene sine. Han hjelper dem til å bli bedre med sprayboksen, samtidig som ungdommene får et sted å utvikle seg. Arbeidet Frode gjør handler om hvordan han og de han jobber sammen med, ønsker å bygge opp byen sin, og inkludere de yngre. Byen skal ikke grises ned, men ha gode

fargepiecer både på lovlige og ulovlige vegger. Det er tydelig at Frode finner inspirasjon og glede ved å kunne gi noe videre til andre. Det å bygge opp et sted der graffitiutøvere kan møtes, betyr mye for han. Stedet skal være inkluderende der ungdommene kan være seg selv. Frode mener at dette er med på å utvikle han selv både som person og som graffitiutøver.

4.4 Utførelsen

Utførelsen av graffitien sier noe om informantenes konkrete arbeid med graffitien. I uttrykket speiles hvem utøverne er, og utførelsen er med på å bygge deres identitet. Det gir utøverne opplevelser og erfaringer. Utførelsen skaper også felles forståelsesrammer, og disse rammene skaper identitet for både gruppen og for individet (Hall 1997: 3).

4.4.1 Sprayboksen som verktøy

Sprayboksen er et verktøy som kan brukes på en bestemt måte i følge Sivert. Sivert har prøvd forskjellige teknikker men sverger til sprayboksen. For han gir boksen en unik mulighet til å skape det uttrykket han ønsker. En pensel for eksempel kunne aldri ha skapt det samme. Graffiti er for Sivert noe helt unikt. Linjene og fargene i graffitien har fanget interessen hos mange utøvere. Tobias er en av dem. Dette gjorde nok at han i det hele tatt tenkte på sprayboksen som en måte å uttrykke seg.

Det var fargene først og fremst som interesserte meg. Har alltid vært glad i farger. Og linjene. Linjene de lagde og hvordan de greide å først bare lage noen skriblerier og så legge på mer og mer. I forskjellige linjer, i forskjellige tykkelser. Det var linjene tror jeg som gjorde det (Tobias).

I graffitien kunne Tobias uttrykke seg i fargebilder. Han ble fascinert av hvordan andre utøvere startet med et helt enkelt utgangspunkt, og avanserte linjene etter hvert. Dette var noe han også ville mestre.

Grunnlaget for å kunne skape komplekse verk gjennom farger og enkle linjer, ligger i den tekniske evnen. Frode trakk frem den tekniske delen som det viktigste for han. Målet hans er å bli en av de teknisk beste i Norge, og det gjør at han har noe å strekke seg etter. "(...) graffitien for min del så handler det om å utvikle piecene teknisk og bli sterkere på det området slik at jeg kan ligge i toppklassen. Jeg har et mål å bli en av de bedre i Norge" (Frode).

I graffitien ligger det et krav til stadig fornying. I følge Sivert endres stilarter innen andre kunstgrener senere, fordi det der finnes en større aksept for å jobbe innenfor samme stil og over en lengre periode. Graffiti skiller seg ut fordi det der er et større krav til hver enkelt utøver om å fornye seg, mener han. Dermed er det viktig å oppdatere seg på hva som foregår i

miljøet, og ha evne til å kunne bruke det som sitt eget uttrykk. Det ligger mye arbeid bak det å bli god og kunne skape noe nytt ingen før har sett og som det legges merke til.

Trond forteller at graffitiutøvere gjerne begynner med å kopiere det andre har gjort, og som en synes er bra. Så utvikler man en individuell stil, altså en egen måte å bruke uttrykket. Flere har startet på denne måten. Det blir mye prøving og feiling før en finner en egen stil, og det kan være en fare for å bli beskyldt for biting slik tilfellet var for Sivert. Utøveren får mer respekt og blir tatt mer seriøst om han eller hun utvikler en egen stil. Trond sier som Sivert, at det skal være noe nytt, for eksempel linjer som gjøres på en måte ingen har sett før.

Stilen ble i noen tilfeller preget av om graffitien var lovlig eller ulovlig. Når utøverne malte ulovlig, hadde de dårligere tid. De måtte være mer effektive og mer på vakt. Den lovlige virksomheten ga utøverne bedre tid. Risikoen for å bli tatt var ikke til stede. Frode beskriver hvordan den ulovlige virksomheten kom frem: *”Ulovlig så skjer det litt mer automatisk. Samme når du drar linjer. Linjer som former piecen er det vanskeligste. Konturen rundt. Når man maler så skjer det automatikk, instinkt i hodet”* (Frode). I den ulovlige virksomheten kom uttrykket mer spontant, og Frode følte at piecene da ble bedre. Han hadde ikke tid til å gjøre noe annerledes eller rette på noe. Den lovlige graffitien synes han var vanskeligere fordi han da hadde mer tid til å tenke over hva han gjorde og kunne sette spørsmålstegn ved produktet. Slik ble det mer komplisert og krevde også mer planlegging. Det kritiske øyet fikk mer tid til å vurdere, og fant da oftere feil enn ved den ulovlige graffitien. Uansett mener Frode at de lovlige veggene er viktige for å øve seg.

Informantene forteller at de brukte sprayboksen som et verktøy for å pynte på hvite vegger og vise frem noe fint. Hadde de bare villet ødelegge hadde de ikke brukt mye tid på tegning, inspirasjon, få kunnskap om miljøet og øve på å få til en piece. Informantene var interessert i å gjøre det best mulig. Det var deres navn som var oppe, deres rykte som stod på spill. Teknikk og farger måtte henge sammen og fungere i en piece eller i burnere. Utøverne ville gjøre noe som viste respekt for uttrykket og for veggen. Gjennom dette viste de en kjærighet for byen sin.

De ønsket å sette farge på omgivelsene slik at de fikk se noe annet enn grå murvegger. Stian mener at graffitien var noe som satte farger på omgivelsene, og det var bedre enn kjedelige grå og uestetiske vegger. Fredrik var også opptatt av å utvikle seg og bli bedre: *”(...) Vi konsentrerte oss etter hvert på å lage noe fint (...) Gjøre det bedre enn det var før.(...) de føler at de gir noe tilbake. I alle fall gjorde det det for meg”* (Fredrik). Gjennom å forbedre

utføringen og produktet mener Fredrik at utøverne hadde mer å gi tilbake til omgivelsene. Det skulle ikke være dårlig utførte piecer eller signaturer, men gode arbeider som de hadde lagt mye tid og arbeid ned i. Stay KD mener det ikke burde være et problem at noen ønsket å fargelegge og skape noe visuelt penere i deres egne øyne. For han var ikke graffiti hærverk. Ingen brydde seg om de murveggene uansett: *”Hærverk da er det at en gjenstand ikke kan brukes lenger. Stort sett så er graffiti gjort på betongvegger som folk ikke bryr seg om fra før av”* (Stay KD).

For Frode ble fargepicene etter hvert det viktigste, og estetikken fikk et større rom. Han gikk bort fra tagging som i større grad handlet om å få den enkle signaturen opp. Tagging er enkel signatur som gjøres raskt og krever ikke like mye av utøveren som fargepicene. Fargepicene er mer komplekse, større og med flere farger. Frode fikk en større interesse for piecer fordi han da fikk utnyttet sprayboksen på en bedre måte. Da nyttiggjorde han seg av veggen i større grad.

Jeg så for meg byen som et lerret. Jeg så for meg hver gang jeg tok en buss en plass at der har jeg lyst å lage den picen. Fordi jeg satt og laget skisser og sånt, og så bare tenker jeg at den skissa der passer så sykt godt på den veggen der. Og.. jeg har så lyst å lage den der for den passer så bra i rommet, og balansere den. Så det handler mer om å bruke byrommet som et lerret så jeg kan uttrykke den kreativiteten jeg har laget tidligere liksom (Frode).

Frode brukte byens vegger som en ressurs i graffitien. Veggene var lerretet og sprayboksen var verktøyet.

4.4.2 Forberedelse

Forberedelsene var en måte å øve og trene på graffitien. Slik som en musiker må øve på instrumentet sitt, må også graffitiutøveren trene på å bli god. Forberedelsene var også en måte å være en del av miljøet. Ved siden av det å dra ut og male, fungerte forberedelsene som en måte å samles som venner og være i et fellesskap.

Forberedelsene lå i bakhodet hele tiden, og utøverne tenkte stadig ut nye alternativer. Selve utførelsen kunne variere mellom å være spontan eller planlagt. Uansett krevde graffitien at utøveren holdt uttrykket og stilen ved like, samtidig som logistiske problemstillinger måtte tas i betraktning. Forberedelsene var for informantene en måte å lære og å øve på uttrykket, og var følgelig en sentral del av graffitien.

En stor del av forberedelsene gikk ut på å lage skisser. Selv om skissene ikke ble satt ut i livet gjennom piecer, brukte utøverne mye tid på å tegne skisser. Skissene var for noen noe som

startet samtidig med at de begynte å male, andre tegnet før de begynte med sprayboksen og andre startet med skissene senere. Skissene har hatt stor betydning for alle informantene, og Trond understreker at de var veldig viktige for han. *”Tegner mye skisser som forberedelse. Alt med graffiti er vanedannende og du kan på en måte ikke gi slipp på det. Det er en helt unik følelse. Helt vannvittig”* (Trond). Trond tegnet ved hver anledning han fikk. Men slik hadde det ikke alltid vært. I en periode laget han ingen skisser. Han var ute og malte litt, men det var spontanitet og impulsivitet som drev han. For å få til noe virkelige bra var han avhengig av skissene. Skissene kunne starte med enkel skribling og så plutselig oppdaget han at en piece lå skjult i blyantstrekene. Andre utøvere kunne prøve å tvinge frem noe uten å få noe som helst ut av det, men andre ganger kom uttrykket helt av seg selv. Skissene ble også en måte å være en graffitiutøver. Det var en måte å være deltaker i uttrykket og gjorde at utøverne kunne skape graffitien de syntes fungerte.

Når det gjelder logistikken rundt graffitien, var det viktig å planlegge. De måtte sjekke ut stedet der de skulle male, finne farger de skulle bruke og skissen de tok utgangspunkt i. De måtte også se om de trengte å ha noen med seg for å holde vakt. Når det gjaldt stedet, var det plassering av veggen og omgivelsene rundt som var viktige. Informantene brukte noen dager på å finne ut når folk gikk forbi, hvem som var der til hvilke tider og fra hvilke steder og vinkler de var synlige for andre. Viktig var det også å finne fluktruter i tilfelle de skulle bli oppdaget. Utøverne tenkte ofte på hva de måtte gjøre ved ulike scenarioer. Tobias sier: *”Jeg var litt mer nervøs for at det skulle komme folk. Hva skulle jeg gjøre hvis ditt og datt skjedde? Den har gitt seg nå”*. Nervøsiteten gjorde at han måtte planlegge, slik at ingenting uforutsett skjedde. Etter å ha drevet med graffiti en stund, ble han mer avslappet og kjent med situasjonen. Nervøsiteten slapp taket. Det kommer her frem at graffitien kunne være noe farlig. For å eliminere faremomenter var det viktig at utøverne gjorde forberedelser som gjaldt logistikk.

Da Trond og vennene hans var yngre, gikk de ut for å male uansett vær og vindforhold. Nå tar de slike elementer inn i planleggingen, og det legges i større grad til rette for bedre komfort. For eksempel har de en bil i nærheten som de kan varme seg i.

Jeg går ikke lenger ut når det er kaldt. Før gikk jeg ut uansett om det var 5 minus og det blåste som bare faen og vi skulle ned i et ishull. Så var det sånn; vi skal gjøre dette her. Nå er det litt mer komfort. Nå koser vi oss og så tar vi en kaffe, så tar vi et par øl. Og så står det en varm bil oppi gata der (Trond).

Forholdene rundt det å drive med graffiti er altså blitt bedre. Trond visste etter hvert hvordan han kunne tilrettelegge på en bedre måte.

Det var ulike måter å forberede seg på avhengig av om graffitien var lovlig eller ulovlig. Noen av informantene forberedte seg i større eller mindre grupper. Fredrik og Stian kunne bruke en hel dag sammen med kompiser. Da planla de hva de skulle lage, fargevalg og utførelse, og de kunne finne ut av endringer underveis. Den lovlige graffitien ble mer trivsel enn risiko. Men de satt også pris på den følelsen de fikk av å gjøre ulovlig graffiti. Tiden de brukte på lovlig graffiti, kunne være en til to dager. Ulovlig graffiti krevde mer planlegging i forhold til plassering, og det at de hadde mye mindre tid til rådighet.

Informantene skaffet seg spraybokser på Biltema, men utvalget var dårlig. Etter hvert som de kom mer inn i miljøet, fikk de kjennskap til butikker som var utstyrt for graffitiutøvere. Der solgte de spraybokser med flere forskjellige farger og ulike dyser og klær. Ikke minst møtte de flere sentrale folk i miljøet, og utøverne sparte mer tid på å ha alt samlet på et sted. De slapp også å blande maling selv. Videre brukte de Internett for å skaffe utstyr.

I starten var det mye stjeling. Men så fikk man tips da, og gikk fra å stjele spraybokser hjemme til å dra på Jernia å kjøpe vanlig lakk. Så fikk vi tips av en storebror om xx (en butikk min par.). Mye mer utvalg. Alt var bare som en drøm. Det ble en helt ny verden. Plutselig hadde du alt mulig utstyr tilgjengelig. Ikke bare spraybokser. Tidsparende, slapp å lage maling selv (Trond).

Med butikkene åpnet det seg en ny verden for Trond. Han fikk utstyret mer tilgjengelig. Etter hvert som han ble eldre, fikk han også økonomi til å kjøpe i utstyret.

Noen kunne finansiere virksomheten selv. Sivert fikk en del jobber som gikk ut på å dekorere ulike flater, som for eksempel et barnerom. Graffiti ble selvfinansiert. Bokser i mange forskjellige farger ble bestilt og gjorde at det alltid var god tilgang på spraybokser tilpasset forskjellige anledninger. Tobias sparte ukelønna. Han kuttet ut lørdagsgodteriet og prioriterte pengene på hobbyen. For Stay KD var det en stund vanskelig å få kjøpt bokser. For å få tak i utstyret stjal han direkte fra butikkene. Trond stjal også tusjer og pinner som ble brukt til tagging og bombing. Som mange andre ungdommer hadde ikke Stay KD og Trond mye penger, og det var gjerne 18 års grense for å kjøpe spraybokser. Ungdommer er, kanskje spesielt økonomisk avhengig av foreldre eller foresatte. Informantene hadde lite penger å bruke på graffitien, og det lille de fikk var gjerne ukelønn.

Utøverne hadde mange forberedelser å forholde seg til slik at utførelsen gikk for seg på den måten de ønsket. I starten hadde informantene få forutsetninger til å gjøre graffitien slik de ville. Etter hvert som de ble eldre fikk de større tilgang på utstyr, og finansiering av virksomheten var noe de i større grad kunne styre selv. Graffiti kan være uforutsigbar og det er dermed viktig å forberede seg på riktig måte i forhold til hva som skal utføres og hvor.

4.4.3 Tilrettelegging

Tilrettelegging handler om hvor informantene hadde mulighet til å trene på uttrykket sitt, og hvor godt tilrettelagt øvingsmulighetene var. Informantene hadde lovlige vegger tilgjengelige. Hvor gode de var og hvor tilgjengelige de faktisk var, er en annen sak. Det har også variert når veggene har blitt opprettet. På den tiden Stian startet, var det ingen lovlige vegger, og han benyttet seg da heller av vanntårn og strømbokser. Senere kom det noen vegger som ikke var helt lovlige, men de var såpass bortgjemt at de fungerte som lovlige vegger. Dit kunne han dra for å lage piecer hvis han hadde behov for mer tid, men han benyttet seg sjelden av muligheten.

Da Sivert begynte, var det ganske mange lovlige vegger, og det hadde mye å si for miljøet. Der det var lovlige vegger, var også miljøet størst. Ble veggene lagt ned, økte den ulovlige virksomheten. Selv om utøverne fortsatte å male, døde miljøet til en viss grad. Kvaliteten ble dårligere fordi utøverne ikke hadde noe sted å bli gode, og de hadde ikke noe samlingssted der de kunne treffe andre utøvere. For informantene var det viktig å få utvikle evnene sine. Graffiti var virksomheten der de fant trivsel og tilfredshet, og uten det var ikke livet like spennende og interessant.

Lovlige vegger er, i følge Trond, mer tilgjengelige i dag. Jeg vil tro det er fordi private aktører gjør lovlige vegger tilgjengelige, ikke kommunene. Han synes ikke det er optimalt å bruke dem, men tidligere var det større usikkerhet knyttet til de lovlige veggene. Den ene dagen var de åpne, neste dag var de plutselig stengt, og Trond visste ikke alltid hvilke vegger som var lovlige på ulike tidspunkt. Da ble bruken begrenset. Selv om veggene i dag er mer tilgjengelige, synes han fortsatt at de lovlige veggene er begrensende:

De har åpnet for lovlige vegger, men de er allikevel såpass avstengt. Det blir som å bli stura ned i en kjeller. I den kjelleren kan graffitikunstnere gå ned og se, men ikke allmennheten. Kan blåse opp et stort bilde i allmennheten sitt fjes og de MÅ se på det. Og du kan ikke gjøre det lovlig, da må det i så fall være ulovlig. Jeg ser for meg store ting i hodet mitt. Men hvis du skal gjøre det ulovlig, og ikke har en stor gruppe bak deg og alle er innenfor den samme ideen funker det ikke (Trond).

På de lovlige veggene måtte publikum da oppsøke graffitien, noe de sjeldent gjorde. Det var ikke graffitien som oppsøkte dem. Store deler av poenget med graffitien er at den skal være noe folk *må* se. Graffiti mister noe på de lovlige veggene fordi det ikke blir synlig nok. Trond fikk da ikke mulighet til å utfolde seg og sitt uttrykk på den måten han ønsket. For mange av informantene fungerte de lovlige veggene som en siste utvei. Stay KD brukte disse veggene som treningsvegger, men myndighetene la ned mange vegger. Dermed ble det få muligheter for å øve og trene, og kvaliteten gikk ned. Selv om det var tilgang på lovlige vegger, var det ikke nok. En del av det å bli dyktig innebar å finne gode plasseringer. Utførelsen skulle føre til et godt resultat, samtidig var det viktig at det var synlig for folk.

Myndighetene hadde som mål å knuse graffitien. Det ble benyttet ulike metoder for å finne utøverne.

Og så opprettet de en tystelinje der du kunne få belønning. Det var i alle fall det ordet på gata var. Og da var det en endring i kulturen. Ble veldig mye hærverk og sånn. Før var det jo ikke det. Da var det gode fargepiecer, ikke signaturen i sentrum (Trond).

Graffitiutøverne ble mer utrygge når politi og kommune var ute etter å ta dem. Tiden de hadde til rådighet ble mindre, og de måtte male raskere. Myndighetene ga utøverne begrensninger og resultatet ble da, i følge Trond, færre gode fargepiecer og mer tagging. De som drev med tagging fikk en større rolle, noe som gikk utover ryktet til de som ville gjøre gode fargepiecer slik som mine informanter. Tagging oppfattes både av utøvere og andre, som mer tilgrising. Flere av informantene tagget, men det var fargepiecene de identifiserte seg med.

4.5 Utøveren

4.5.1 Jeg gir bare uttrykk for meg selv...

Informantene gir uttrykk for at de ville vise seg selv frem og denne delen tar for seg hvordan utøverne bruker graffitien for å synliggjøre seg selv. Promoteringen og synliggjøringen var viktig for dem, og det ville de gjerne snakke om. Informantene begynte med graffiti på ulike grunnlag, men alle trakk frem at de likte å vise uttrykket sitt til flest mulig publikummere.

Graffiti var for Tobias en måte å bli sett på, og en måte å være seg selv på. Når han fikk oppmerksomhet, ville han gjøre mer. Det ble viktig å vise sitt eget navn.

Først var det en motreaksjon. Og så blei det plutselig gøy. Når jeg satt på bussen og det satt noen ungdommer et par seter bak og snakka om: ”så du inn i bussbua vi kjørte forbi, det var tøft”. Og det var meg, ikke sant? Da ville jeg ut og gjøre det mer. Jeg ville bli sett og vise verden hva jeg kunne for noe (Tobias).

Tilfeldig forbipasserende kommenterte graffitien hans, og det ga Tobias inspirasjon. Den positive oppmerksomheten han fikk gjennom at folk så graffitien hans, gjorde at han ville gjøre mer graffiti. Når han utøvde graffiti, utøvde han seg selv. For Tobias ble graffitien en selvtutfoldelse og der fikk identiteten hans mulighet til å utvikle seg. Graffiti ble en selvrealisering for Tobias, noe som er sentralt innenfor det performative (Sørensen et al. 2008: 124- 125). Graffiti har vært en måte for han å skape sine egne betingelser, gjennom å være en aktiv deltaker i en aktivitet som engasjerte og identifiserte han.

Sivert ville også vise seg frem. I utgangspunktet ville han være mer tiltrekkende for damer, men gjennom graffitien oppdaget han etter hvert muligheten til å forme seg selv. Han gjorde noe som var litt farlig, og han mener han selv i graffitien fikk uttrykt og markert seg. Uttrykket gjorde at han skilte seg ut, og han fant en aktivitet han følte han mestret. At en ble synlig, mener han var den største grunnen til at utøvere holdt på lenge med graffitien. Dette mener Trond også. Trond sier at majoriteten som kom inn i graffitien, gjorde det for å promotere seg selv. Med bakgrunn i overstående mener jeg at informantene begynte på ulike grunnlag, men på et eller annet tidspunkt i løpet av graffiti-karrieren har alle vært interessert i selv-promoteringen. Graffiti representerte iscenesettelse for utøverne. Informantene er aktive subjekter, som utøvde seg selv i graffitien. De var deltakere i en kultur der identiteten var en utøvelse (Sørensen et al. 2008). Informantene fant en måte å skille seg ut på. De søkte og fant sin identitet. Det performative kommer tydelig frem gjennom at kulturen er noe de *gjør*.

Stay KD ble nysgjerrig på kulturen. Han ville ta del i den og videreføre den. Han hadde opplevd at politiet snakket om graffiti på skolen, og at de ville bekjempe den. Stay KD ville hindre at uttrykket gikk til grunne. Graffitiens overlevelse var motiverende for han. Etter hvert virker det som at promoteringen av selvet ble viktig for han også. Stay KD sier at han følte seg liten i forhold til andre, men etter å ha holdt på en stund med graffiti, begynte det å etableres myter om han. Mytene var historier som gikk om han, og andre utøvere som fortalte mytene, visste ikke at det var Stay KD historiene handlet om. Stay KD hørte om seg selv og graffitien hans var blitt sett. Han var blitt sett selv om ingen visste hvem han var. Han var overalt. Mytene var viktige for han. Han ville sette spor etter seg slik at folk visste og følte at han hadde vært der. På den måten fikk han en plass, både i sin egen hjemby og andre steder. Det at folk snakket om han, inspirerte han til å fortsette.

Veldig fort så merka jeg det at okei jeg var bare en liten prikk i forhold til hele kulturen. Men der hvor jeg kommer fra var det allerede begynt å komme myter om meg. Shit, hvem er han der? Han er jo en ingen vet hvem er, og han er jo overalt nå (Stay KD).

Stay KD oppdaget at han var større enn han trodde, og at folk ville gjøre graffiti sammen med han. Graffitiene gjorde at Stay KD følte at han vokste. Han forteller: ” du ser på Spiderman og Batman. Selv om de går i det sivile vet dem at de er helter om natten. Samme med graffitiartister, vi er kamuflerte superhelter”. Han kunne gå gjennom gata og tenke at han var som alle andre, men han gjorde noe som ingen andre kunne drømme om en gang. Han følte seg bedre enn den vanlige mannen i gata fordi han hadde gjort noe risikabelt, og selvtilliten vokste.

Stay KD følte at graffitiene ga en mulighet til å stikke seg frem. Han hadde prøvd andre aktiviteter, men disse aktivitetene henvendte seg ikke til han personlig, slik som graffitiene. Gjennom for eksempel å spille fotball ble en lett bare en i mengden, sier Stay KD. Det var vanskelig å vise seg frem fordi en var en del av et stort lag der alle skulle stille på like vilkår. Innenfor graffiti miljøet derimot kunne alle bli mer synlige på sin særegne måte. På samme måte kunne det oppleves å vokse opp i en stor by. Der er det mye folk, og Trond sier han skjønnte at folk kunne føle seg små. I tillegg kunne det være vanskelig å finne seg til rette i ulike miljøer. Graffitiene var et sted han passet inn. Det sier også de andre informantene. Etter å ha holdt på en stund opplevde informantene at de fant en trygghet og tilhørighet i miljøet. De utviklet en identitet de var tilfredse med.

Hebdige mener at ungdom utnytter seg av det som gjør dem til bråkmakere, fordi de vet at de vil få oppmerksomhet. Ungdommene bryter med samfunnets normer og regler. Dette resulterer i at de blir sett både av voksne og av andre ungdommer (Hebdige 1988). Graffitiene er en måte å bli sett, men en blir sett på ulike måter innenfor miljøet. Enten fordi en har en genuin interesse for feltet, eller fordi en vil bruke graffitiene til å ødelegge. En kan da enten bruke graffitiene som utøver eller som bråkmaker. Dette kan trekkes i sammenligning med Hebdige som plasserer ungdommer innenfor to kategorier, bråk eller moro (Hebdige 1988: 19). Media og deler av samfunnet kategoriserer ofte graffitiutøvere generelt som bråkmakere⁷. De bryter med normer og regler, og graffiti defineres da som noe annerledes og utenfor kontroll. Det kan jeg på en måte også si om mine informanter. De har ikke funnet en institusjonalisert aktivitet og blir derfor sett på som utbrytere som har hatt et ønske om å synliggjøre seg selv ved å bryte normene. Gjennom graffitiene har de oppnådd dette. Samtidig har ikke informantene hatt interesse av å skade noe eller noen. Informantene klassifiseres bare som bråkmakere, fordi de er deltakere i en aktivitet som er lovoverskridende.

⁷ Se artikkel i Aftenposten, A magasinet nr 12, 26. mars 2010

Se også hjemmeside til Rusken http://www.stopptagging.oslo.kommune.no/tiltak_mot_tagging/

Graffitiene tiltrekker seg ulike mennesker på ulike grunnlag. Det er kriminelt og tiltrekker seg da kriminelle. Disse er ikke opptatt av kunsten, i følge Trond, i alle fall ikke i begynnelsen. Graffitiene var en måte å synliggjøre seg på blant de kriminelle og ikke ment for å vise sitt personlige uttrykk, hevder han. De kriminelle ville gjerne få opp navnet sitt så mye som mulig. Sivert forteller at de som var ute etter å ødelegge fikk øvet inn en sign eller en piece, og så stagnerte de ofte i utviklingen. De var ikke interessert i å vise hvem de var på et personlig nivå. Gruppen som Sivert og Trond definerer tilhører kanskje i større grad Hebdiges gruppe med bråkmakere. Slik jeg forstår mine informanter vil ingen av dem identifisere seg med de som er ute etter det kriminelle. Ingen av dem har drevet med annen kriminalitet. De er ikke med for å bryte lover, men for å vise seg selv og for å bruke graffitiene til noe konstruktivt. Da kan en kanskje si at informantene kommer innenfor Hebdiges gruppe som betegnes som moro.

Det å fremme seg selv er det viktigste ved graffitiene, i følge mine informanter. Noen bruker det imidlertid også for å få ut følelser. Om det hadde vært en dårlig dag, kunne graffitiene brukes som en måte å jobbe seg gjennom negative følelser. Enten kunne informantene sette seg ned og lage skisser, eller gå ut å finne en vegg og male noe.

Litt det der med at hvis man er sint på noen så kan man heller gå ut og male. Eller hvis man er jævlig pisst en dag, et eller annet har skjedd, så kan man sette seg ned på rommet sitt og tegne. Tenker og drømmer at man tenker der på den veggen kan jeg male, høre litt på musikk. Setter seg ned og drømmer, og bare lever det livet og bare stenger ut alt annet. Det er veldig deilig, en terapi på en måte (Sivert).

Sivert kunne bruke graffiti til noe mer enn bare å vise seg selv frem. Han la følelser i tegningene. Om det ikke kom konkret til uttrykk lå følelsene bak som en inspirasjon, og graffitiene ble en måte å slippe dem ut på. For Stian kunne bokstavene få en stil som samsvarte med humøret eller andre følelser. Stian sier: *”kan for eksempel gi bokstavene et uttrykk da, ikke sant. Som kan være et uttrykk for en følelse; den kan være skummel eller sånne ting da”*.

Sivert og Stian brukte graffitiene som en terapi. Deres følelser ble bearbeidet, og dette kan være en måte å bli kjent med seg selv og sin identitet. Her vil jeg trekke inn Simon Frith, som argumenterer for at kultur i seg selv artikulere identitet. Kultur representerer ikke bare en gruppe eller et individ, men blir som en del av erfaringen av selvet (Frith 1996). I Siverts og Stians tilfeller brukte de graffitiene som en måte å oppleve seg selv. På den måten blir graffitiene performativ. Informantene lever seg selv gjennom graffitiene. Graffitiene som estetisk

praksis får frem forståelsen av individualiteten og grupperelasjonen. Uttrykket blir da ikke bare en måte å få frem en mening, det blir en måte å bli kjent med meningen (jmf Frith 1996).

Dette står i motsetning til *homology*-begrepet. Den homologiske modell foreslår en enighet og en samlet forståelse som en gruppe presenterer gjennom kulturelle symboler. Men Frith mener altså at grupper blir kjent *gjennom* symbolene og uttrykkene (Frith 1996: 111). I denne sammenheng har informantene brukt graffitien som en måte for å oppleve seg selv, men de har også brukt de kulturelle symbolene for å representere seg.

Graffiti var en synliggjøring av selvet. Gjennom for eksempel en piece viste utøverne seg selv. Når pieceen fikk oppmerksomhet, fikk utøveren oppmerksomhet. Graffiti var den måten informantene mine brukte for å vise verden hvem de var, hva de kunne og deres kreative uttrykk. Det var også slik informantene opplevde og erfarte verden. Det kulturelle uttrykket ble utøveren. I graffiti blir pieceen utøveren.

4.5.2 Anonymitet

Denne delen tar for seg hvordan informantene forholder seg til anonymitet og at de må skjule virksomheten for å unngå å bli tatt. I graffiti kombineres synliggjøring og utøvernes anonymitet. På den ene siden ønsker de å få oppmerksomhet om graffiti navnet. På den andre siden må utøverne skjule hvem de er. Anonymisering er en måte å slette seg selv. Sporene skal viskes vekk. Graffiti produktet er det eneste som skal stå igjen, som et bilde og symbol på utøveren, men utøvernes offentlige person skal ikke kunne knyttes til graffiti.

Nancy Macdonald skriver i *The graffiti subculture, Making a world of difference*, at når en entrer graffiti verdenen legger man bak seg det virkelige livet (Macdonald 2001: 313).

Forventinger til deltakerne endres, og nye roller inntas. Her trenger en ikke å representere seg selv, fordi graffiti gjør det for deg. Deltakerne bruker dekknavn og personligheter settes til side. Det viktigste er å gjøre seg respektert som skriver. Det som betyr noe, er hvor gode pieceer som lages, hvor de males og hvilket navn man bruker. Alt annet er irrelevant i graffiti miljøet. Graffiti utøverne lager seg et navn og navnet er det som gjør dem kjent og gjør at utøveren blir sett. Det er da to sider av en selv, den "virkelige" og navnet i graffiti (Macdonald 2001: 313ff).

Mine informanter bekrefter bare delvis at det er slik. Trond forteller: "*Han hadde ikke bare laga masse pieceer, han hadde gjort mye vold og den slags. Og sånne ting bygger også opp under graffiti ryktet. Det er liksom ikke Ola som har slått en kar, det er graffiti navnet hans*".

Dekknnavnet i graffitien får renommeet, ikke den virkelige personen og det blir da et skille mellom den ”virkelige” og navnet i graffitien. På den måten blir utøveren anonym. Men mine informanter beskriver graffitien som en del av deres personlighet, og virksomheten som en del av deres identitet. Det var bare viktig å huske på at de ikke måtte avsløre seg til feil personer. Graffitien har blitt en del av for eksempel Tobias, Frode og Fredrik. Frode jobber med det hver dag og vil leve av det. Tobias driver ikke med så mye graffiti lenger, men det hadde mye å si for hvordan ungdomstiden hans har vært.

Trond mener at anonymiteten er en absolutt fordel for graffitien, fordi utøveren da har flere muligheter

(...) du ikke skal undervurdere at du er anonym, selv om du er anerkjent på en måte. Du kan vise hårreisende ting til publikum ute på gata som du aldri vil finne på å gjøre innenfor et galleri. Bare fordi at rammene innenfor et galleri er på en måte fastsatt. Dette er kunst, det skal være sånn og sånn. Det er normer. Dette her er... kunst skal ikke være fælt. Tusjstreker som renner ned og sånn. På gata er det mer sånn: her er et blankt lerret og bare gjøre det du vil (...) alt går fritt. Ingen hemninger. Fantastisk følelse!! (Trond).

Når en er anonym, er en fri. Ute på gata kan en vise noe som ikke kunne ha blitt vist inne på et galleri. Ute på gata har de et blankt lerret, og de kan gjøre akkurat som de vil. Det gir en frihetsfølelse som ikke kan sammenlignes med noe annet. Få kan knytte graffiti-navnet opp mot personen som har utført det, og utøverne sensurerer ikke seg selv. Navnet kan også gjøre at utøveren tør å ta større risikoer, og dermed driste seg til utførelser de ellers ikke ville ha gjort.

Anonymiteten fører til at graffitiutøverne føler seg beskyttet. Stay KD ville ikke si noe om alder, og det var også andre spørsmål han ikke ville svare på. Det gjorde han for å beskytte seg selv. Sivert derimot la ikke skjul på noe. Han fortalte mange historier om hva han og gjengen hans hadde gjort. Opp gjennom ungdomstiden har han forholdt seg til to forskjellige navn, etter hvilke omgivelser han var i. Venner i graffiti-miljøet kjente graffiti-navnet hans, andre venner kjente hans egentlige navn. Sivert følte seg likevel ikke som to forskjellige personer. Ut i fra det sen-moderne synet på identitet forandrer og tilpasser mennesker seg etter hvilke omgivelser de befinner seg i (Giddens 1996: 11). Informantene og graffitiutøvere forandret seg ikke, men de tilpasset seg menneskene de var sammen med og var bevisste på hva de kunne dele med hvem. Graffiti var en del av Sivert, men han kunne ikke vise den siden av seg til alle. I følge Macdonald, legges personligheter til side for å gi rom til graffiti-utøveren (Macdonald 2001: 313). Slik jeg oppfatter informantene, ble ikke personligheten lagt bort, men koblet til graffitien. Dekknnavnet var en måte å ivareta anonymiteten, ikke en måte å

erstatte den virkelige personen. Stian hadde aldri tenkt på at han kombinerte to identiteter, en som graffitiutøver og en som sitt ”vanlige jeg”. Han skjulte graffiti virksomheten for flere, men hadde et avslappet forhold til det å beholde anonymiteten samtidig som han gjorde seg synlig.

Hele tiden måtte utøverne være oppmerksomme på hva de gjorde til hvilke tidspunkt. Som tidligere skrevet brukte de skisser som en del av det å øve og forberede seg. Tobias tegnet mange skisser. Han påpeker at han måtte passe på hvor han satt og tegnet, fordi en aldri kunne vite hvem som fikk med seg hva en gjorde:

Ja og det er egentlig det som er litt farlig. I alle fall hvis man driver med ulovlig graffiti, hvis du tegner ting som ligner på det du gjør ulovlig. Sitter du på skolen og liksom skriver bøkene dine fulle av det, så skjønner de tegninga (Tobias).

Utøverne måtte kjenne til hvilke situasjoner som kunne sette dem i en vanskelig posisjon. Tobias mener den vanlige mann i gata ikke brydde seg veldig mye, men slik som patruljerende politi eller lærere, kunne knytte den lovlige graffitien opp mot hva som ble gjort ulovlig av samme person. For at anonymiteten skulle bli ivaretatt krevde det diskresjon fra utøverne og kunnskap om hva de måtte være oppmerksomme på.

På en måte ble utøverne som kjendiser innenfor miljøet. De var kjente, de ble snakket om, de var ettertraktet, men få visste hvem de *egentlig* var. De røpet ikke noe personlig om seg selv. Det ga dem en positiv opplevelse å gjøre seg synlige. Hvis utøverne fikk kritikk for arbeidet sitt, hadde anonymiteten i seg en mulighet til å kunne distansere seg fra den. Videre bygget anonymiteten opp under myter, og den skapte en spenning rundt graffiti navnet. Utøverne visste selv hva de hadde gjort, men få visste hvem utøverne faktisk var.

4.5.3 Status

Status oppnår graffitiutøvere på ulike måter, og i denne delen vil jeg komme inn på hvordan mine informanter ønsket å oppnå status. Status er sentralt i forhold til å posisjonere seg i graffiti miljøet. Når det gjelder statusens påvirkning på identitet vil jeg si det spiller tilbake på selvfølelsen. Blir utøveren verdsatt i miljøet, vil selvtilliten og selvfølelsen øke. Målet til informantene har vært å bli sett. Status viser til at de har oppnådd det.

”(...) er du inni den graffiti verdenen, så må du nesten gjøre det ulovlig for å få holde på med det lovlige på en måte. Hvis ikke blir du sett på som... du blir sett ned på da” (Sivert). Normen i graffiti miljøet er at utøveren både maler på lovlige og ulovlige vegger. Hvis graffitiutøvere ikke gjør noen ulovlig virksomhet, oppnår de ikke status. Status er noe alle utøverne må jobbe

for. Et navn har veldig mye å si og et navn som bare dukker opp på lovlige vegger, vil ikke anerkjennes i miljøet. Den ulovlige virksomheten blir av mange sett på som den virkelige graffitien. De lovlige veggene er kun en bonus der utøvere får mulighet til å trene på uttrykket. Utøverne ofrer noe for kulturen ved å ta risikoer i den ulovlige graffitien og det er en måte å videreføre kulturen, samt sikre dens overlevelse. Malerne har gjort en innsats, og belønningen blir status i miljøet.

For å oppnå status er det ulike kriterier som skal oppfylles i ulike miljøer, i følge Albert K Cohen. Konsekvent oppførsel og gjennomførte handlinger vil bli verdsatt i miljøene (Cohen 1955: 53). På den måten vil deltakeren passe inn i fellesskapet, som er en del av å oppnå status. Miljøer kommer frem til en enighet i forhold til hvilke symboler, tegn og holdninger de vil verdsette. Selv om det finnes toleranse og respekt for forskjeller, vil de fleste verdsette likhetene mellom mennesker mer enn ulikhetene. Forskjellige oppfatninger vil ekskluderes fra miljøet (Ibid).

Informantene hevder at det er den ulovlige virksomheten som genererer mest status, selv om noen av dem helst vil utøve graffitien lovlig.

Det (den ulovlige graffitien, min par.) er mer anerkjent for da blir den stående en stund, eller helt til kommunene vasker den bort. Da har du på en måte gått ut og gjort noe med kunsten din. En lovlig vegg her i byen blir sett som en øvingsvegg (Tobias).

Med de ulovlige pieceene fikk Tobias gjort noe med kunsten sin, og de stod mye lenger enn lovlige. På de lovlige veggene kom det fort andre og malte over. Tobias følte han fikk gitt pieceene mer mening når de var ulovlige fordi han fikk vist seg selv til flere mennesker. Hvis Sivert malte lovlig, fikk han gjort det han skulle, tatt bilde og så ble det med det. Folk fikk ikke muligheten til å se det som hadde blitt malt. Han fikk ikke vist det han kunne og fikk ingen reaksjoner.

Utøveren kom på kartet gjennom signaturen, og på den måten handlet tagging i større grad enn graffiti, om status. ”*Syntes de overalt, eller bomba de et sted viste det at de kunne være gærn*”, sa Trond. De ble anerkjent om de turte å ta en stor risiko. Utøverne ble høyt ansett, og da gjaldt det å holde seg der. De som fikk til å vise seg selv med tagging på steder der det var lett å bli oppdaget eller vanskelig å komme til, oppnådde en status alle så opp til. Å ha den statusen var viktigere enn å bli sett på som en flink kunstner, mener Trond. Folk skulle vite hvem du var. Kvaliteten var ikke det viktigste, men stedet du hadde dratt streken din. Stedet var avgjørende fordi det sa noe om hvor stor risiko som var blitt tatt. Derfor gis sterkt

trafikkerte områder høy status. Stay KD sier: *”t- banen er nummer en. Sentrale gater er nummer to. Så fordeler det seg på kule steder rundt omkring på jernbaner og stasjoner”*.

Selv om statusen også opparbeides gjennom sted og antall, hadde det noe å si å være dyktig. For Sivert var det viktigere å få til gode fargepiecer eller burnere og ikke nødvendigvis male så ofte. Statusen utøverne opparbeidet ble vedlikeholdt gjennom kvaliteten, som krevde at de utviklet evnene sine. Det er mange utøvere som sjelden er oppe, men når de gjør noe, lager de gode piecer, og det setter andre malere pris på.

Frode opplevde også mer respekt ved å lage burnere, enn å skrive masse tags rundt omkring. Han mente dette var forskjellig fra sted til sted. I hans by var de mer opptatt av stilen og hvor bra graffitien så ut, enn det å komme seg opp på mange steder. Det er tydelig blant mine informanter at de har ulike oppfatninger med hensyn til de lovlige veggene, men de er enige i at lovlige vegger ikke generer særlig status.

Ivar Frønes hevder at ungdom i økende grad er interessert i risiko- handlinger som kan gi status (Frønes 2007: 146). Statusen graffitiutøverne får i miljøet, kommer enten gjennom hvor ofte de får navnet sitt opp eller hvor dyktige de er, sier Trond. Jeg opplever at informantene mine har hatt ulike opplevelser med hensyn til hva som har generert mest status. Den ulovlige virksomheten genererer uansett mest, fordi utøverne da har tatt større risiko. Utøverne ønsker å passe inn i miljøet og vil da gjøre det som kreves for å få en respektert plass. Graffiti-kulturen har idealer som skal oppfylles og som påvirker utøverne til å gjøre ulike handlinger, men informantene selv har ulike oppfatninger om hvilke idealer de ønsker å oppfylle. Oppfatninger kan grupperes innenfor status gjennom tagging, status gjennom ulovlig graffiti og status gjennom lovlig graffiti. Karakteristikken for status gjennom tagging, er at utøveren ofte er å se på ulovlige steder med en enkel signatur. Stor risiko har blitt tatt og det gjøres på steder godt synlig for publikum. Status gjennom ulovlig graffiti oppnås med fargepiecer eller burnere. Disse gjøres ikke like ofte som tags, men er også godt synlige for publikum. Kvaliteten på produktet er viktig. Statusen, som oppnås gjennom lovlig graffiti, kommer også gjennom burnere eller piecer, men de har en lavere status enn de to andre gruppene. Lovlige arbeider innebærer ikke risikotaking, og de er ikke like synlig for publikum.

4.5.4 Selvtillit og trygghet

Selvfølelsen og selvtillitt er noe som hele tiden er under utvikling, og er viktig i forhold til identitet. Graffitiutøverne har funnet et uttrykk som betydde noe for deres selvfølelse. Spray-boksen var noe de mestret. Menneskers selvfølelse og selvtillitt øker gjennom mestring og

oppnåelse (Giddens 1991). Stoltheten utøverne følte over produktene de laget, hadde mye å si for informantene, noe som igjen formet deres identitet.

Stay KD føler stolthet over å være en del av en lang historie og å kunne utvikle uttrykket videre. Tobias føler også stolthet over å videreføre kulturen gjennom egne graffitarbeider. De har begge funnet en arena der de utøver seg selv og får sjanse til å skape noe estetisk som fører til en personlig trygghet.

Frode fant seg selv i graffitien og følte at han gjorde det bra.

Det er en helt syk opplevelse ... når du først setter i gang å gjøre det. Å lage noe, ikke at du drar en tag liksom. For det første får du en eiendomsrett over tingen. Det blir ditt. For det andre har du fullført noe. Altså noe som... det er større enn å få penger. Det er en tilfredsstillende som er helt enorm. Så for min del var det når jeg hadde laget noe kreativt på en vegg og så det etterpå, så var smilet så bredt at det svei i munnen (Frode).

Opplevelsen av stolthet ga mer enn materielle goder. Graffiti var et område Frode mestret, og selvtilliten hans økte gjennom følelsen av å mestre noe. Frode erfarte oppnåelse, og resultatet av hans arbeid ga han en følelse av tilfredshet. Han har likevel også erfart graffitiens negative sider.

Frode har, som mange andre, gjort tagging og utførelser som handlet mer om ødeleggelse enn estetikk. Han var en del av et crew og en gang ble han også tatt for bombing av en buss. Bombing betyr å tagge ned for eksempel en togvogn eller en buss, og ødelegge inventaret. Politiet kom på døra, og det hele ble en sak han ikke er særlig stolt over. Han følte at bombing ikke var bra da han gjorde det, og han syntes ikke taggingen var fin. Han var ikke stolt fordi han ikke kjente seg selv igjen i bombing. Frodes foreldre fikk vite om bombing, og han kjente skam fordi foreldrene ble skuffet. Skam er stolthetens motsetning (Giddens 1991: 66). Skam skaper en følelse av utilfredshet og virker umotiverende. Frode ble umotivert og skuffet. Bombing var ikke noe han gjenopptok.

Skam er også noe Stian har kjent. Han har flere ganger gjort graffiti som han senere har angret på og ikke følt seg stolt over. Men for Stian var det viktigste å kjenne at han kunne ta initiativ til noe han trivdes å holde på med. Graffiti ga han da en større selvtillitt fordi han var fornøyd med at han kunne aktivisere seg og jobbe med noe han syntes var kreativt.

Fredrik forteller: *”det ligger sånn i hjertet mitt. Jeg synes det er fint å se fine prosjekter som man har laget”*. Når han var fornøyd med en piece han hadde laget, ga det han en veldig glede. Det ga han også en mestringsfølelse som var viktig for selvtilliten hans. Han fikk skapt

noe og brukt sine evner. Stoltheten han følte over dette, hadde mye å si for hvem han var som person.

Sivert har i de siste årene ikke gjort like mye graffiti som det han gjorde i ungdomstiden. Når han i dag går forbi en vegg han tidligere malte på og som nå males av andre, vil han ta seg en tur ut og ta veggen tilbake.

Så ser jeg en vegg som jeg har malt på før, så tenker jeg: kanskje jeg skal ta en tur ut i natt og claime den tilbake igjen. Som min egen vegg. For jeg hadde en piece som stod der i 3-4 år, kanskje 5-6 år også, som er tatt vekk. Så vil man ta det tilbake igjen som min vegg. Det er jo litt... Merker jeg savner det veldig (Sivert).

Følelsen av å eie en vegg gjør at han savner den og har lyst til å få den tilbake. Det han hadde skapt på veggen fikk stå i flere år og gjorde han stolt. Av dette kan en lese at følelsen av eierskap og mestring har vært spesielt viktig for Sivert. Han har dysleksi og opplevde flere problemer knyttet til skolearbeid. I graffitien hadde han kontroll, og han følte seg dyktig. Skolen er den mest fremtredende arena for å oppnå mestring, for så å kunne bygge opp en identitet (Frønes 2007: 25). Skolen ble heller et problem for Sivert, og han hadde da et behov for å finne en annen mestringsarena.

Informantene har hatt positive og negative opplevelser med graffitiaktiviteten. Gjennom sine erfaringer har de følt både skuffelse, skam og stolthet. Stolthet styrket egen selvidentitet. Et menneske som er stolt over selvet og skaper denne stoltheten, er også psykologisk i stand til å føle seg som en sammenhengende enhet (Giddens 1996b: 84). I motsatt ende befinner skammen seg. Den viser til individets utilstrekkelighet. Skam og stolthet ses av Giddens som motivasjonssystem, skam som negativ og stolthet som positiv (Ibid). Videre vil det også være viktig for mennesker å føle kontroll. Identiteten og individet styrkes av en kontrollfølelse. Informantene mine har følt seg som seg selv når de har holdt på med graffitien. Graffiti har vært et felt der de har utøvd kontroll. Kontrollen har kommet gjennom mestring, utvikling, interesse og kreativitet. Resultatet blir da at stolthet, selvtillitt og trygghet blir en del av selvidentiteten.

4.5.5 Kreativitet

Creativity, which means the capability to act or think innovative in relation to pre-established modes of activity, is closely tied to basic trust (Giddens 1991: 41).

Kreativitet er i følge Giddens en persons evne til å være nytenkende. Kreativiteten er det som gjør at mennesket våger å møte det ukjente og har mot til å gå inn i det selv om det gjør en

selv sårbar. Men for å være modig, må personen ha en trygghet. Emosjonell trygghet utvikler mennesker helt fra de er barn og så lenge mennesket kan se seg selv i en læringsprosess.

Kreativitet og kreativ deltakelse er positivt for individers utvikling. Mangler kreative aktiviteter vil det være større sjanse for følelser knyttet til melankoli og schizofreni (ibid).

Denne delen omhandler hvilket syn informantene har på graffitien som kreativt uttrykk, hvordan det kreative uttrykket har utviklet seg for dem og hva det har å si for deres identitet.

Trond følte hele tiden et behov for å være kreativ.

Man kan aldri dekke det behovet når det først er i gang. Det fyrer opp under seg selv. Du vil ha mer. Du får aldri brukt ditt fulle potensiale. Det blir aldri nok tid, aldri nok farger, aldri nok maling, du brukte ikke nok tid på ei skisse. Det er alltid noe du vet du kunne ha gjort for å toppe det (Trond).

Når han først var i gang med å male, var det vanskelig å avslutte. I arbeidet skapt lysten til å fortsette å utvikle malingen. Trond fant hele tiden nye måter å gjøre utførelsen på og han har alltid hatt lyst til å yte mer. Kreativitetsbehovet var til stedet hele tiden. Også Sivert syntes at behovet økte mer jo lenger han holdt på med graffitien. Virksomheten stimulerte det kreative behovet.

Kreativiteten har en stor plass innenfor graffiti fordi utøverne har en mulighet til å utvikle sine evner. Veggene ble brukt som blanke lerreter, og ingen la føringer på hva som kunne skapes på den grå murveggen. Trond mener det er bra at graffitien holder seg ute på gata fordi der er det bare utøverens egen kreativitet som setter grenser. Kreativiteten blir begrenset om graffitien kommer inn på et galleri.

For Stay KD var også graffitien et kreativt felt. Han hevder at graffitien er i stadig endring, og utøveren er i stadig utvikling.

I dag er det en kultur over hele verden. I de mest grisgrendte strøk du kan tenke deg. Det blir lagd flere og flere bøker. Det blir flere og flere oppdrag. Vi blir booka inn som artister. På samme linje som en booker et band som spiller en konsert, lager vi en piece. Vi har prega designer bransjen på så mange områder, på webdesign. Vi har prega hele verden, det er noen som har sagt det er større en Renessansen. Det er et så stort uttrykk og det kommer... det bare utvikler seg i en retning. Det går bare i en retning. Det blir større og større. Ting utvikler seg hele veien. Hvis ikke det er kreativt så vet ikke jeg (Stay KD).

Graffiti utvikler seg og blir videreført gjennom bøker, artikler, oppdrag og gjennom å ta graffitien inn i bransjer som webdesign. For å kunne utvikle kulturen måtte utøverne holde seg oppdatert og utvikle kunnskapen sin. For Stay KD var dette en del av kreativiteten.

Gjennom å øke kunnskapen, økte også kreativiteten.

Fredrik mener kreativiteten hele veien lå til grunn for motivasjonen til å drive med graffiti. Graffiti var en helt konkret måte å få vist frem sin kreativitet. Han jobbet videre med uttrykket, og startet som grafisk designer. Han tror det har vært viktig for han at han hadde et uttrykk å jobbe videre med og utvikle.

Og folk som er kreative prøver å uttrykke seg på en eller annen måte. Enten det er dans, musikk eller tegning eller graffiti, alt mulig rart ikke sant. Og for noen så er ikke det å spille fotball tilfredsstillende nok kan du si. Jeg tror de som utvikler seg med kreativiteten gjennom graffiti får nytte av det senere i livet (Fredrik).

Kreativiteten gir ikke bare tilfredsstillelse, men også en nytteverdi til utøverne, mener Fredrik. Selvfølelsen og identitetsprosesser vil, slik Giddens hevder, ha stort utbytte av kreativiteten. Det Fredrik forteller er med på å styrke det Giddens hevder.

Trond mener at de fleste utøverne i begynnelsen jobber mot å klare å utføre det noen andre utøvere hadde gjort før, noe som i seg selv ikke var kreativt. Det ble kreativt når utøverne begynte å trekke inn nye elementer og skapte sitt eget uttrykk. Det var også da kunsten kom inn i graffiti, mener Trond.

Kunst er vel per definisjon det å kunne skape noe nytt, og komme med noe nytt ingen har sett før. Komme med noe spennende som trigger folk. Mens du ser at majoriteten av de som driver med graffiti kopierer jo bare. Det handler ikke om å skape noe nytt og kreativt. Det handler bare om å mestre noe noen har mestra før dem. Å bli like gode (Trond).

Trond mener at en utøver ikke kunne betegnes som kreativ før det ble gitt uttrykk for noe nytenkende. Dette er med på å bekrefte Giddens forståelser. Trond mener at majoriteten kommer inn i graffiti for å etterligne det andre har gjort før, og mestre det på samme måte som en annen utøver. Interessen for kunst kommer i følge Trond senere, etter å ha gått gjennom en periode med biting. I forhold til mine informanter har alle vært interessert i kreativiteten, og ikke bare å kopiere andres arbeid.

Knuse tog, skjære opp seter, tømme pulverapparat og spraye ned en buss eller en togvogn var noe mange utøvere tok del i, i større eller mindre grad. De unnskyldte seg med at de var kreative og at det var kunst. Frode aksepterte ikke det, fordi det ga et dårlig inntrykk av graffiti. Utøverne fikk et dårlig rykte.

Man vil oppnå et kick i stedet for å gjøre noe kreativt. Og det blir litt feil. Og derfor blir vi forbundet med mye med kriminalitet. Se på de som maler tog (...) de gjør det for kickets skyld, ikke for kreativiteten, for respekten. Men de fleste writerne er for å gjøre noe kreativt. For å utvikle stilen sin. For å gjøre noe bedre (Frode).

I Frodes øyne er de fleste som driver med graffiti interessert i det kreative og ønsker å bli bedre og få til gode piecer. Frode mener det nettopp var kreativiteten som gjorde at han var stolt over graffitien, ikke ødeleggelsen og følelsen av å ramponere noe. Han ville skape noe nytt.

Frode koplet kreativitet og hans politiske syn, noe jeg var inne på under kapittelet om budskap (Se under avsnitt 4.2). Han mener kreativitet har fått mindre plass i dagens samfunn fordi det er mer standardisert. Individet trenger i følge Frode plass for å være kreativt og utvikle seg. Graffiti representerer for han et brudd med det standardiserte samfunnet, og den kan være med på å vekke den kreative siden i mennesket. Individet får i følge Frode en større plass gjennom kreativiteten. Det blir en måte å vise seg selv frem på.

Symbolic creativity er ungdommers kreative måte å etablere sin identitet gjennom kultur. Ungdom er i følge Willis fulle av symboler, handlinger og tegn i hverdagslivet, men har ikke knyttet det direkte opp til kunstneriske uttrykk (Willis 1990: 1). Utøverne som driver med graffiti har funnet en måte å bruke kreativiteten sin, og graffitien har blitt deres uttrykk. De har blitt bevisste på bruken, og i følge Willis tar de da skrittet videre til *grounded aesthetics*. Utøvernes symboler, uttrykk og handlinger blir da satt i sammenheng og gitt mening (Ibid: 21).

4.5.6 Å leve graffitien

Hobby eller fritidsaktiviteter kan ha mye å si for hvordan mennesker lever livet sitt og tar opp mye av hverdagslivet. Aktivitetene tar opp tid, penger blir investert og ulike tilpasninger gjøres. Alle mine informanter mener at graffitien hadde en stor plass i livet deres. Graffiti ble, og blir, i stor grad fortsatt prioritert over andre faktorer i livet. I den moderne tid har tradisjoner mistet betydning, og det daglige livet spiller en større rolle. Det er opp til individet å gi livet innhold (Giddens 1991: 5). Graffitiutøverne har gitt livet sitt innhold, og jeg vil i det følgende peke på hvordan informantene "levde" graffitien.

Informantenes beskrivelse av sitt forhold til graffitien er et godt eksempel på kulturens performativitet (Sørensen et al. 2008: 70). Det vil si at informantenes identitet ble uttrykt gjennom deres aktiviteter og hverdagsliv. Graffiti har vært med på å forme livene deres og valgene de har gjort i ungdomstiden og i voksen alder. I dag jobber for eksempel Frode med graffiti på lovlig basis, og han tilrettelegger også for andre. Han ville lage et sted der graffitiutøvere har mulighet til å male lovlig og er en støtte for miljøet i byen. Målet for Frode er å kunne leve av denne virksomheten, og mange timer er lagt ned i arbeid med graffiti. Han vil

gjærne leve av graffitien. Samtidig vil han ikke sitte som 37 åring og ha en gjeld på noen hundretusen kroner.

Graffiti opptok mye av tiden på ungdomskolen for Trond. Ved siden av roing var graffitien det viktigste for han. Selv da han startet med roing ga han ikke slipp på graffitien og jobbet mye for å opprettholde statusen sin. Etter rokonkurranser i helgene var det rett ut for å skrive. Guttene jeg har snakket med har prioritert graffitien, også i de tilfellene der andre aktiviteter tok opp mye tid. De jobbet for å holde seg oppe når de først fikk opp et navn.

Som Giddens hevder, kommer valgene mennesker tar til uttrykk gjennom kulturen i det hverdagslige. Daglige aktiviteter påvirker menneskets selvfølelse og livsstilsvalg styrker identiteten til den enkelte (Giddens 1996: 14). Det er helt tydelig at graffiti har blitt en del av dagliglivet for informantene, og identiteten ble formet i denne kulturen. Livet de har levd, var noe de selv valgte. I følge Giddens har mennesker i det postmoderne samfunn flere muligheter enn tidligere, når det gjelder å velge miljø (Giddens 1996: 42). Utøverne i denne undersøkelsen har hatt mulighet til å tilpasse livet sitt etter en interesse, og til å delta i den grad de selv har ønsket det.

Graffiti tok opp mye av Stay KDs tid og tankevirksomhet.

(...)Ha det i bakhodet. For det bakhodet det er der hele tiden, på alle mulige måter. Du tenker ut nye bokstaver, måter å svinge bokstaven på. Du kan ikke gå uten å se etter nye alternativer. Etter nye plasseringer, så det er en del av livsstilen. Så det er ikke bare det å gjøre det (Stay KD).

Hele han ble påvirket av graffitien fordi han brukte mye tid på å utvikle ferdighetene sine. På grunn av at han viet så mye tid og energi på dette, kunne det betegnes som en livsstil. Graffiti-virksomheten preget hverdagen hans. Det var ikke bare utførelsen som var viktig for han, men også hvordan han kunne ta graffitien inn i hverdagen gjennom forberedelsene.

Slik jeg oppfatter Stay KD, lever han i stor grad ut kulturen gjennom seg selv. Av informantene jeg har møtt, var han den som var kledd slik jeg trodde en graffitiutøver skulle være, med "baggy" bukse, hettegenser og lue. Videre skilte han seg ut fra de andre ved at han representerte kulturen under hele intervjuet. Han hadde kulturen som utgangspunkt, og det kom frem gjennom måten han snakket om graffitien på. De andre informantene hadde seg selv som utgangspunkt. Stay KD var veldig bevisst på hvordan han fremstilte kulturen. Det kan være fordi han mener at graffitien oppfattes gjennom hvordan utøverne selv fremstiller den.

Fredriks valg av utdanning og karriere har også blitt påvirket av graffitien, og på den måten har graffitien blitt en del av hans hverdagsliv.

Det genererte veldig mye på karrierevalget mitt. Jeg oppdaget at jeg likte å skape ting rett og slett, lage noe. Så etter kan du si ungdomskolen, da var jeg jo veldig aktiv da, og så valgte jeg tegning, form og farge videre på videregående og så endte det opp med grafisk design og illustrasjon som jeg driver med i dag (Fredrik).

Fredrik opplevde graffiti som noe positivt og ville utvikle ferdighetene sine videre gjennom utdanning. Gjennom utdanning og jobb kunne han hver dag jobbe relatert til graffiti. Slik har det også vært for Sivert. I timer med annet skolearbeid på ungdomsskolen gjorde han oppgaver fort unna slik at han kunne bruke tiden på å tegne. Han valgte også tegning, form og farge på videregående, og har så utdannet seg videre som grafisk designer. Gjennom videregående skole kunne han drive med tegning hele dagen, noe han var veldig tilfreds med. Etter å ha begynt på videregående skole, ble det en endring i hans hverdagsliv. Sivert brukte skoletiden på tegning, og han fikk mulighet til å bruke fritiden på noe annet, enn det å være sammen med venner innenfor graffiti miljøet.

Stian ble også påvirket av graffiti i sitt valg av utdanning. På den måten har uttrykket, vil jeg si, hatt stor innvirkning på livet hans. Virksomheten interesserte han så mye at han ville jobbe profesjonelt med det kunstneriske uttrykket. Han reiste på hiphop-konsserter, og hadde graffiti-plakater på rommet. De andre informantene er tydelige i forhold til hvordan graffitien påvirket hverdagslivet og hvordan virksomheten hele tiden lå i bakhodet. De var også bevisste på at de har drevet med noe som er uvanlig. Men for Stians del synes han ikke at han skilte seg ut fra andre som ikke gjorde graffiti. Han hadde et avslappet forhold til å leve i graffiti miljøet, og tenkte ikke så mye på hva graffitien har gjort med han. Nettopp derfor kan graffiti ha blitt en del av livsstilen til Stian.

I utgangspunktet interesserte Frode seg ikke så veldig for hiphop-kulturen, men etter å ha fått interesse for det, levde han seg inn i det.

For jeg var veldig oppsatt av den kulturen. Jeg kan veldig veldig mye om det, og jeg var veldig fan av musikken og generelt. Jeg hører veldig mye på musikken enda, og jeg kan masse om det. Jeg lever veldig inn i det. Jeg jobber med det. Jeg maler omtrent hver helg. Det går ikke en dag der det ikke er skisser eller signs på et ark. Så for meg er det aldri noe som bare har vært en hobby. Jeg har levd det liksom (...) så det er noe som er mitt hjertebarn liksom. Så hvis jeg har fått meg dame, så må hun akseptere det. Det her må jeg holde på med (...) det å ha en interesse og så tjene på interessen, og når du får mye igjen av den interessen så blir det en livsstil (Frode).

Frode har mye kunnskap om graffiti, og han bruker mye tid på å ivareta kunnskapen. Han setter graffitien først, og menneskene i omgivelsene hans må forholde seg til dette. Graffiti er livet hans. Han lever graffitien. Det er ikke bare en hobby, men noe han tjener på både når det gjelder økonomi og følelser. Å leve graffitien har direkte påvirkning på hans identitet.

Når det gjelder hvor ofte informantene maler på det tidspunktet materialet ble samlet inn, varierer det ganske mye. Stay KD maler ukentlig, Stian gjør det tre-fire ganger i året, og Frode driver med det daglig i jobben. For de som maler flere ganger i uken, spiller graffitien en viktig rolle. Den er i stor grad inkludert i livet, og tilpassinger gjøres for å kunne drive med det. For andre har det blitt en mindre del av livet etter ungdomstiden. Grunnen til at Tobias delvis ofrer graffitien er at han har blitt voksen og er i jobb. Dette gjelder også Sivert. Ved siden av jobb har Sivert også fått familie. Dette gjør det vanskeligere for han å gå ut og skrive. Flere informanter har fått mer å miste om de skulle bli tatt. De har ikke bare seg selv å ta hensyn til, og økonomi har blitt en større bekymring enn det den var i ungdomstiden. Lovlige vegger blir da i større grad brukt. Det blir færre anledninger, men når det males, tar utøverne seg gjerne god tid. En hel dag kan brukes sammen med en gjeng, og de gjør ordentlige picer noen ganger i året. Interessen har ikke blitt borte, men som Tobias sier, så må en på et tidspunkt bli voksen, få seg en jobb og ta mer hensyn til andre. Det er tydelig at de fortsatt brenner for graffitien. Det har gitt livet deres et innhold.

4.5.7 Klær og image

Informantene jeg har snakket med har ulike oppfatninger når det gjelder klær og image. For noen var det ikke viktig å skille seg ut på den måten. De prøvde å være mest mulig "vanlige", og klesstilen spilte ikke så stor rolle. Det var malingen som fikk deres oppmerksomhet, ikke hvordan de så ut. Flere av informantene mener at andre i miljøet var mer opptatt av imaget, og det kom godt til uttrykk gjennom klesstilen.

Jeg var ikke så inne i den imagedelen. Det var noen som var mer skumle og gikk i hettegenser og sølvbukser da den tiden var inne. Det var en del av dem.. Men jeg har egentlig alltid gått i det samme tøyet, har ikke vært sånn. Liker godt den old school hiphop-stilen (Sivert).

Sivert sier han ikke var så opptatt av image og hvordan klær han hadde på seg. Selv om han sier at han ikke var veldig interessert i image, mener jeg han hadde en gjennomført stil som han fortsatt holder på i dag. Hans beskrivelse av stilen sin viser at han har et bevisst forhold til klær. Trond forteller at han var opptatt av image tidligere, og ville leve opp til det bildet han hadde av en ordentlig graffitikunstner. Han og en venn trengte briller begge to, men det var

uaktuelt ettersom ingen graffitiartister brukte briller. Han bygde opp en fasade som absolutt ikke kunne bli brutt. Da jeg møtte Trond, hadde han ingen utpreget graffiti-stil. Han fikk til slutt også briller.

Stil kan sies å være en måte å vise frem og konstituere en gruppe og representerer gjerne også individuelle identiteter (Willis 1990: 89). Til en viss grad kunne jeg se at guttene jeg har intervjuet hadde en utpreget klesstil. Det jeg på forhånd hadde trodd var en typisk graffiti-utøver, stemte med den første informanten. Stay KD hadde som sagt "baggy" bukser, stor hettegenser og lue. Han var også den som kanskje snakket mest om å ivareta kulturen. Han hadde et overblikk og en annen måte å snakke om miljøet på i forhold til de andre. Selv om alle ga uttrykk for at de representerte kulturen, gjorde de det med et annet utgangspunkt. Stay KD hadde kulturen som utgangspunkt, men de andre hadde seg selv og sine egne opplevelser (Se under avsnitt 4.5.6). Stay KD hadde også en annen begrunnelse for å starte med graffiti. Han ville videreføre graffiti som kultur. Kulturen kom også til uttrykk gjennom hvordan han representerer seg gjennom klesstilen.

Stilen representerer gjerne en persons identitet, og i en kultur vil det være fellesnevner (Willis 1990: 89). Blant mine informanter kom individualiteten bedre frem enn deres fellesnevner. Fellesnevner kan være hår, klær, væremåte og musikksmak. Graffiti vil være knyttet opp mot hiphop-kulturen, som breaking, dj-ing og rapping. Men informantene var ikke så klart definerte og nært knyttet opp mot hiphop-kulturen. Hiphop-genren innen musikk kan sies å være det eneste punktet der jeg finner en felles identitet. Utover dette var det ikke mange fellesnevner. Selv om kulturer gjerne har sterke representanter stilmessig for å styrke og definere dem, er mine informanter forskjellige når det gjelder klesstil og væremåte.

4.5.8 Kjønn

Alle informantene mine er gutter, og graffiti er helt klart et guttedominert miljø. Sivert ser ikke på graffiti som noe jenteaktivitet.

Det er noe med hvordan jenter er bygd i forhold til gutter da. Altså det er mange som ikke burde ha begynt med det i det hele tatt. Men det er bare det å bruke lang tid på å male picer. Du må være jævlig flink da. Du må ha konsentrasjon, du må være dyktig og du må ha baller av stål da. For at det er jo mange jenter som har det, de som driver med det. Men det er ikke noe som tilrekker jenter heller på den måten. Som regel ikke, det tiltrekker mest gutter fordi det er farlig. Det var ikke noe jenter er bygd for (Sivert).

Sivert uttrykker hvordan og hvorfor graffiti er en maskulin kultur og bekrefter kjønnsstereotypier. Han oppfatter guttene som tøffe og mener de tiltrekkes av risikoen ved å drive med graffiti. Han mener at jentene ikke tåler fare, og at de heller ikke interesserer seg for graffiti på grunn av farene med det. Sivert mener også graffiti krever tålmodighet, konsentrasjon og dyktighet. De jentene som driver med virksomheten har disse kvalitetene, men de tiltrekkes ikke av det slik som guttene gjør. Hadde ikke graffiti vært farlig, ville nok flere jenter vært en del av miljøet, kanskje en 50-50 fordeling mener han.

Det hevdes at menn oppnår selvtillitt gjennom å være synlige og de blir gjerne synlige gjennom vold og andre risikohandlinger (Barker 2008: 302). Menn har da en lavere terskel enn jenter for å utføre farlige handlinger, slik som det blir gjort i graffiti. Kvinner er ikke like opptatt av å være synlige og dominerende. Videre viser studier til at menn er større risikotakere (Barker 2008: 286- 287). Flere av informantene påpeker at graffiti i stor grad handler om risiko og at jenter ikke vil interessere seg for miljøet på grunn av dette. De sier at jentene er pysete, og for å drive med graffiti må en være tøff. På denne måten forteller guttene ikke bare hvordan miljøet er. De reproducerer det også. Sivert bygger opp under antakelsen om at menn er tøffere, og Tobias er enig i graffiti passer bedre for gutter enn til jenter.

Tror veldig mange jenter har en veldig sann høyere grense for hva de tør gjøre. Altså det er jo ulovlig, og da er det... det går vel litt på det hvor stor risk en tør å ta. Det er jo en veldig guttedominert greie, det er jo det (...) det hadde vært gøy å sett flere jenter, det er det alltid. Men det er noe spesielt med gutte, kompismentaliteten som ligger der (Tobias).

Tobias synes heller ikke at jenter hører hjemme i graffiti, og han var opptatt av at det skulle være en "kompisgreie". Han tenker at det hadde vært bra med flere jenter i graffiti, men han verdsatte graffiti som en aktivitet han og kompisene gjorde sammen.

Paul Willis hevder at jenter ofte kommer i kontakt med subkulturelle miljøer på grunn av guttene (I McRobbie og Garber 1977: 105). På spørsmål om dette mener Stian at dette kunne være tilfellet i graffiti. Stian visste om noen jenter som tagget eller drev med graffiti, men de var i et klart mindretall i forhold til guttene. Jentene ville inn i miljøet for å bli kjent med guttene, mener han. Deretter kom eventuelt interessen for malingen, i følge Stian. Også Sivert visste om to jenter, og de hadde kjærester innenfor miljøet. Om jentene kom inn i miljøet gjennom guttene, eller ble kjent med guttene gjennom miljøet, visste han ikke. Jentene er, i følge Willis, de som oftest følger etter guttene og søker deres oppmerksomhet. Men Sivert startet med graffiti for å gjøre inntrykk på jentene. Han ville bli tøffere, men i og med at det var få jenter med i miljøet, ble det vanskelig å møte noen.

Fredrik var sammen med ei jente som også var graffitiutøver og han var i et crew der det også var noen jenter. Han er usikker på hvorfor kjæresten hans begynte med graffiti, om det var for malingen i seg selv eller noe annet. Hun og de andre jentene i crewet kom inn i gjengen i løpet av videregående skole. De var ikke med på å starte crewet. Guttene var der først, og så ble jentene med etter hvert. Fredrik tror de startet på grunn av graffitien, og så fant de tonen med noen av guttene.

Angela McRobbie og Jenny Garber har kritisert Willis for hans kjønns teorier. De kritiserer han for å ha et maskulint ståsted og ikke ta hensyn til faktorer som gjerne kommer fram gjennom jenters eget perspektiv (McRobbie og Garber 1977). Det kan være mange årsaker til at jenter holder seg unna subkulturelle miljøer, og det kan da også være flere grunner til at de blir en del av det. Jeg ønsket et jenteperspektiv og fikk i utgangspunktet avtalt et intervju med ei jente som maler, men hun møtte ikke opp til avtalen. Hun brukte ikke muligheten til å si sine meninger og gjøre seg synlig i miljøet. Det er likevel et faktum at graffiti er et miljø dominert av gutter.

Frode synes det er synd det ikke er flere jenter som har fått øynene opp for kulturen og uttrykket. Han visste om noen få jenter som malte, men skulle ønske det var flere. Ei av jentene han trakk frem, var kjæresten til en annen utøver. Hun begynte etter at hun kom i kontakt med kjæresten. Frode mener graffitien er kjønnsnøytralt, men det var gutter som begynte med det. Mange jenter liker å tegne så hvorfor prøver de ikke sprayboksen også?

Men jeg synes det er litt synd da... for jenter liker jo egentlig å tegne. Det er ikke noe å legge skjul på. Men det er jo kjønnsnøytralt miljø, for det handler jo egentlig bare om å bruke sprayboksen. Det var gutter som begynte med det da. Men jeg håper det blir flere og flere jenter. Jeg skulle ønske det var flere jentecrew. Det hadde vært drittkult. Så det håper jeg gjennom kurs at det blir flere og flere jenter som blir interessert i det (Frode).

Frode holder kurs i graffiti og håper at det gjennom slike tiltak vil bli flere jenter som prøver seg, slik at det kan bli noen jentecrew. Frode mener at grunnen til at jenter ikke tiltrekkes graffitien, er at det oppfattes som farlig. Virksomheten har en frekkhet og en råskap i seg, og jenter er kanskje litt mer pysete, mener Frode. Han sier i sitatet over at det er et kjønnsnøytralt miljø, noe som ikke stemmer med det han tidligere har sagt. Jeg tolker det slik at han mener graffitien er en kjønnsnøytral kultur. Det er i Frodes øyne et mannsdominert miljø, men kulturen i seg selv er kjønnsnøytral. Han drar sammenligning med hvordan det er i sportens verden: ” *akkurat som fotball. Jenter gjør det, men det er fortsatt mannsdominert. Eller*

håndball da. Det er egentlig en kjønnsnøytral sport”. I følge Frode burde det ikke være noe grunn til at jenter ikke kan drive med graffiti.

Frode vil ikke at jenter skal være redde for å prøve, og ved å gjøre graffitien mer kommersiell ønsker han å bidra til at jenter også starter. Ved å gjøre graffitien kommersiell, kan han tjene penger på graffitien. For å få mulighet til det må han gjøre graffitien mer tilgjengelig for folk, som for eksempel å gjøre oppdrag i næringslivet, i fritidsetater og ellers i kommunene. McRobbie og Garber mener at jenter tiltrekkes de kommersielle kulturene, som ofte får en mer positiv omtale i mediene enn det subkulturene gjør. Den kommersielle kulturen presenterer en tryggere grunn, der faremomenter i større grad er fjernet og der foreldrene til en viss grad har kontroll over dem. Jenter er, i følge McRobbie og Garber, mer utsatt for vold og det å henge gatelangs på kveldstid utgjør en større risiko for dem enn for menn (McRobbie og Garber 1977: 111-112). Når Frode ønsker å tilrettelegge for en lovlig graffiti, vil det være med på å trekke virksomheten i en mer tilgjengelig og kommersiell retning. Da kan det bli mer aktuelt for jenter å forsøke seg med sprayboksen.

Trond syntes det var skremmende lite jenter med i graffiti miljøet, men han visste om noen. Han og gjengen hadde med seg noen jenter ut for å skrive, og de syntes det var gøy. Trond mener at jentene ikke var seriøse, men noen av dem han kjente ble etter hvert ganske flinke. Jentene tok ikke selv initiativet til å bli med. Det var guttene som inviterte dem. Trond har ikke et helt godt svar på hvorfor jentene ble med. *”Helt ærlig så skjønner jeg ikke hva de så i oss (...) men det må jo ha vært et eller annet, og tviler på at det var kunsten. Noe som er synd for jeg har sett jenter som skriver bra”*(Trond). Jentene har altså blitt interessert i noe, men Trond kan ikke sette fingeren på hva. Graffiti har likevel vekket jentenes nysgjerrighet. Enten det er guttene som driver med det, graffitien i seg selv eller andre elementer.

Stilen jentene hadde skilte seg ut fra guttenes, mener Trond. På noen piecer eller signs kunne han se om det var en jente eller en gutt som hadde gjort det.

Kan se at det er ei jente som har gjort noe. De har sin egen måte å gjøre ting på, følger sin egen stil. Men helt ærlig... fordi damer bruker mer hjerter og sånn. Akkurat sånn med skrift, man ser fort om det er en dame eller en mann som har skrevet noe (Trond).

Jenter hadde en annen måte å utforme uttrykket på, og Trond kunne fort se forskjellen. Jenter brukte for eksempel hjerter. Det gjorde at de skilte seg ut fra guttene, og Trond sier han likte å se noe annerledes. Kjønn blir beskrevet med forskjellige kvaliteter som er typiske for det å være kvinne eller mann. Menn blir ofte beskrevet som naturlig hierarkiske og dominerende.

Kvinner blir beskrevet som mer empatiske og med større interesse og bekymring for hjemlige sysler (Barker 2008: 285). Trond beskriver stilen til jentene, eller måten å lage graffiti som forskjellig fra en manns. Hjerter er symboler knyttet til empati og kjærlighet, og jentene tar da inn de typiske feminine sidene inn i graffitien.

Slik Judith Butler ser det, er kjønn en del av det performative. Mennesker spiller ut kjønn sitt, og det blir en del av deres identitet. Kjønn er diskursivt, og blir tildelt et barn helt fra det blir født, slik at barnas identitet passer inn i det som anses for å være normalt (Butler 1999). Informantene spiller ut kjønn og typiske maskuline verdier. Det kan vises gjennom det Trond forteller i avsnittet ovenfor. Videre gjøres det gjennom hvordan informantene fremstiller miljøet som frekt og med en råhet. Utøverne skal vises, og de ønsker å dominere på veggene. Gutter utgjør majoriteten av utøverne, og informantene har forskjellige forklaringer på om kjønnsfordelingen har blitt til av historiske og kulturelle årsaker, eller om det er mer biologisk betinget at jenter ikke er skapt for graffitien. Sivert mener jenter ikke er skapt for graffitien, mens Frode mener at guttene dominerer fordi det var kulturelt bestemt i begynnelsen, og dermed har det utviklet seg slik.

Forventingene til menn på det følelsesmessige plan er annerledes enn for kvinner.

Maskulinitet forbindes med en distanse til følelseslivet (Barker 2008: 302). Tobias brukte ikke graffitien for å få ut følelser, men Stian og Sivert gir uttrykk for at de noen ganger trengte graffitien som terapi. Om det ikke konkret kom til uttrykk i en piece, ble malingen en terapi for dem. Det hevdes som sagt at maskulinitet også kommer gjennom synliggjøring av seg selv. Menn har ofte et større behov enn kvinner for å vise seg frem for andre, noe som er viktig for å stimulere selvtilliten (Barker 2008: 302). Helt sentralt i graffiti ligger ønsket og behovet for å synliggjøre seg selv. Dette snakker alle informantene om. Jenter tilskrives å være mer empatiske og ikke så opptatt av å vise seg frem (Barker 2008). Jeg vil hevde at i dag viser jenter seg frem på ulike måter. Eksempel på dette er hvordan jenter bruker media, mote og utseende for å tiltrekke seg oppmerksomhet. Jentene er også opptatt av synliggjøring, noe som tilsier at de også skal kunne bruke graffiti som uttrykk.

På grunn av at guttene dominerer miljøet er de med på å bestemme hvilke regler og rammer utøvere skal forholde seg til. Guttene er de som bygger opp miljøet, og skaper dermed også kjønnsrollene. Tobias ville ikke ha jenter inn i graffiti miljøet, og slik jeg oppfatter det, er det opp til guttene om de får innpass eller ikke. Innenfor det performative er aktørene med på å skape strukturer og muligheter (Sørensen et al. 2008: 124-125). Graffiti kan sees som en

struktur fordi det finnes retningslinjer og normer. Dette må utøverne forholde seg til, samtidig som de er med å skape dem. Informantene presenterer kulturen og holdningene, og vedlikeholder mannsdominansen.

4.5.9 Kriminalitet

Det er lett for de som driver med graffiti å komme i kontakt med andre kriminelle miljøer. I denne delen blir det aktuelt å finne ut hvilket forhold informantene har til annen kriminalitet. Det er relevant fordi det handler om hvordan de selv ser på graffitiens kriminelle side og hvordan dette har påvirket dem som personer.

Sivert hadde flere historier om folk i miljøet som drev med annen kriminalitet. Selv gjorde han ikke noe annet enn det som hører til selve graffitien, men han så at veien var kort til annen kriminalitet.

Da var jeg jo 13 år og var med de skumleste gutta i byen, hang med noen av de som sitter inne for grov vold. Husker en som vi hang med, som jobbet på den butikken som delte ut spraybokser. Han hadde historier om at han hadde med seg hagle og dreiv og skøyt etter folk som skulle fange han. Det var jo ville tilstander. Jeg tror det var sant, han var jo gal i hodet, så forundrer meg ikke. Men det var mye rart vi hørte der (Sivert).

Historiene tyder på at det ikke skulle mye til før en kom i kontakt med kriminelle miljøer. Også Trond opplevde at veien var kort til annen kriminalitet, i alle fall var det lett å komme i kontakt med personer i kriminelle miljøer.

Og etter hvert som du er på butikken, blir du kjent med gutta som jobber der. Og de er jo store. Ikke bare innenfor graffiti, men også andre ting. Kompisen min syntes det var dritfett fordi han ene som stod bak kassa var dømt for Nokas-ranet liksom (Trond).

Trond fortalte at det var mange som kom i kontakt med kriminelle miljøer. Han trekker også fram ungdomstiden som en sårbar fase da forbilder spilte en stor rolle. Forbildene hadde de ofte innenfor miljøet, og det er for mange lett å bli påvirket. Graffitiens ødeleggende elementer har, i følge Trond, tiltrukket seg mange, og han tror det er få utøvere som med handa på hjertet kan si at de ikke har vært ute etter å ødelegge selv. Det er en fase de må gjennom. Når den er over, skiller de som virkelig er interessert i kunsten seg fra de som er mest interessert i bombing og tagging. Selvpromoteringen er fortsatt viktig, men de har ulikt grunnlag i forhold til hvilken retning de vil promoteringen skal gå.

Utøvere som driver med graffiti, vil komme til et punkt der de må få seg en jobb for å tjene penger. For de som da allerede har vært borti stoff og har fått et nettverk med kriminell tilknytning, vil det være lette penger å tjene innenfor de kriminelle miljøene, mener Trond.

Mange har allerede blitt tatt for noe og har vært gjennom rettssystemet én gang. Terskelen for å gjøre det igjen blir lavere. Trond kan skjønne at for eksempel salg av narkotika ble en løsning for flere utøvere. Salget tok ikke mye tid, og det kunne være mye penger å tjene. Som graffitiutøver fikk mange et rykte, og annen kriminalitet bygde opp under det ryktet og statusen. Dette kunne igjen føre videre til kriminalitet som hadde helt andre dimensjoner enn det selve graffitien hadde. Kriminalitet i ungdomstiden kan ses som normal atferd, i følge Krangle og Øia. Det er en måte å teste grenser, og eksperimentere med lover og regler (Krangle og Øia 2005: 46). Når graffitien er ulovlig og folk begynner med det, krysser de en grense. Og har en først krysset én grense, kan det være lett å krysse en til. For eksempel var det en del av kulturen å stjele sprayboksene, ikke kjøpe dem. Hvorvidt graffitien er en inngangsbillett til annen kriminalitet, mener Tobias, er helt avhengig av den enkelte.

Det kommer litt an på hvor du har meningene dine som person. For noen er det en inngangsbillett til å begynne å gjøre andre ting (...) for meg var det veldig enkelt å holde meg kun til det, jeg hadde ikke noe med det andre å gjøre. Det var dette som var mitt opprør, mitt budskap og jeg stod veldig fast ved det (Tobias).

Graffiti i seg selv var nok for Tobias, og han holdt seg unna annen kriminalitet. Opprøret i graffitien fikk frem hans budskap. Men han mener det er viktig å forholde seg bevisst til spørsmålet for begynner en å tøyne strikken, havner en fort i en situasjon en egentlig ikke ville være i. Fredrik holdt seg også unna andre kriminelle miljøer. Graffiti fungerte nesten som en barriere i forhold til å holde seg unna kriminalitet og rus:

For min del har det vært stikk motsatt. Men det vil jeg tippe har mye å si med de guttene eller de jentene du går med, hva de finner på kan du si. Vi gjorde ikke noen andre ting enn å gå rundt å male og følte det var litt av greia da å motbevise politikere (...) Så jeg føler for min del det bare har vært positivt og gøy gjennom hele prosessen (Fredrik).

Fredrik mener delmiljøet påvirket hvor grensene skulle gå. Han og crewet ville bruke graffitien på en positiv måte, både for sin egen del og for å vise omverden det som var bra med graffitien.

Media spiller også en rolle når det gjelder graffiti og hvilke mennesker som tiltrekkes miljøet. Sivert mener at graffiti ble fremstilt i media som det verste en kunne drive med. Det førte til at miljøet tiltrakk seg folk som var nysgjerrig på de kriminelle sidene, noe som virket negativt inn på miljøet. Media fremstiller til tider ulike miljøer som noe avvikende. Dette fører til at publikum får et ansent forhold til disse miljøene og ikke vil se at de utfolder seg.

Konsekvensene vil være at ungdom i enda større grad tiltrekkes og forsterker den avvikende oppførsel (Barker 2008: 426). Det Sivert sier bygger da opp under Barkers fremstilling.

Graffiti miljøet tiltrekker seg kriminelle gjennom medias fremstilling. Samtidig har Stian og Stay KD uttrykket at deres nysgjerrighet ble påvirket av media, men de har jeg ikke oppfattet som interesserte i graffiti for å komme inn i annen kriminalitet. Slik jeg oppfatter media varierer det på hvilken måte de fremstiller graffiti og miljøet, men ofte er det kommune, politi og huseier mot utøvere. De er da kanskje ikke alltid like flinke til å nyansere forskjellene mellom hver enkelt utøver og vil da ikke få frem hvilke elementer av graffiti utøverne identifiserer seg med.

Jeg tror ikke det er tilfeldig at mine informanter i stor grad holder seg unna andre kriminelle miljøer. Det er i alle fall slik de har presentert seg. Kriminelle holder seg unna en slik undersøkelse, og de er vanskelige å få tak i. Slike som Frode har ingenting å skjule, og det samme gjelder Sivert. Stian syntes det var bedre at han drev med graffiti enn mye annet ungdom kunne finne på å gjøre, som å stjele biler eller drive med dop. Å male en vegg blir ganske uskyldig sammenlignet med mye annet. Informantene mine ser ikke på seg selv som kriminelle, selv om de anerkjenner at graffiti er ulovlig. Generelt knyttes derimot miljøet ofte opp mot kriminalitet. Selv mener de at de bare driver med andre ting. *”Så det der med stereotypier innenfor området er veldig, veldig feil. Selv om vi driver med kriminalitet så er vi ikke bøller. Vi er ikke kriminelle, bare kunstnerisk interesserte”* (Frode).

Frode mener at graffitiutøvere altfor ofte blir satt i bås. Han kjenner seg ikke igjen i beskrivelsene, selv om han vet at mange driver med annen kriminalitet. Han liker ikke å bli kalt kriminell. Selv ser han på seg selv som en hyggelig fyr som reiser seg for gamle damer på bussen og ikke som en maler med buksene nede på knærne som lager ”bøll” i samfunnet. Sivert vil også skille graffiti fra annen kriminalitet. Mange folk ser på malerne som ”badboys”, og det synes Tobias er ganske kjedelig. Følelsene han knyttet til graffiti hadde ikke noe med kriminalitet å gjøre, og den båsen utøverne ble satt inn i, passet ikke inn i synet på seg selv og virksomheten.

Graffitiutøvere vil som sagt komme inn under Hebdiges bråk-kategori (Hebdige 1998: 19). Som jeg var inne på er det forskjell på de som er med utelukkende på grunn av ødeleggelses-elementet og som tiltrekkes av andre kriminelle miljøer, og de som ønsker å bruke uttrykket til å vise noe kreativt. Alle utøverne er del av en subkultur, og subkulturer representerer gjerne motstand. Videre kan det sies at graffiti er en ungdomskultur, som også faller inn under kategorien motstand. Ungdom bryter med normer og regler, men noen graffitiutøvere tøyer grensene lenger enn andre, og forklarer det med at de driver med en kreativ aktivitet.

Kriminalitet kan også trekkes i retning av performativitet. Graffitten har for informantene vært en måte å aktivisere seg, men de har dratt grenser for hva de vil drive med. Kriminalitet har de ikke identifisert seg med, og de har ikke sett på det som en måte å realisere og iscenesette seg selv.

4.5.10 Fellesskap/Miljø

Gjennom måten informantene snakker om miljøet, var det helt tydelig at de opplevde et sterkt fellesskap, både i forholdet til kulturen i seg selv, og i forholdet til de andre utøverne.

Graffitten var et samlingspunkt for dem, og selv om informantene ikke kom fra samme by, og så vidt jeg vet ikke hadde gjort graffiti sammen, hadde de en felles forståelse. Kultur samler mennesker i grupper og gir dem et felles uttrykk som de har gjort til noe eget og personlig. Samtidig som de skaper en unik, individuell identitet styrker de et fellesskap (Hall 1997: 3). Ivar Frønes trekker fram tidligere forskning som viser til at ungdom kan mestre sosiale situasjoner som oppleves utfordrende, og de lærer seg å mestre slike situasjoner gjennom sosial erfaring med jevnaldrende (Frønes 2007: 25). Fellesskapet og miljøet i graffitten er en måte å erfare sosiale relasjoner.

Stay KD ville egentlig ikke komme i kontakt med så veldig mange andre i miljøet på grunn av medias negative fremstilling. Han ville unngå kontakt med andre utøvere, men det var vanskelig å unngå å bli kjent med andre. Stay KD erfarte da at de var noen av de beste folkene han kunne være med. Etter hvert fikk han flere og flere bekjenskaper. For eksempel kom han i kontakt med folk fra andre siden av byen, noe han satt stor pris på. Han følte seg inkludert i miljøet.

Subkulturer kjennetegnes ofte ved at de har et lukket miljø (Gelder 2005: 4). Mitt inntrykk er at graffitimiljøet ikke er åpent, og noen av informantene bekrefter at det kan være vanskelig å komme inn, noe de også selv har opplevd. Stay KD mener at kulturen har et rom for alle, men Sivert opplevde det som vanskelig å komme inn i graffitimiljøet i en ny by, selv om han hadde drevet med graffiti tidligere. Lojaliteten kunne fort bli satt på prøve, da det var stort gjennomtrekk i miljøet. Trond forteller: *”Jeg innbilte meg på det tidspunktet at det var mer lojalt enn det det var. Men det var visse regler som var uskrevne da. Og det gikk jo ekstreme historier i miljøet og sånn. Så det var liksom aldri tyste, aldri snakke om noen, backe hverandre”*. Selv om hundre prosent lojalitet var regelen, kunne tysting forekomme. Det gikk mange historier om hva som skjedde med folk om de sa noe til feil personer. Grunnen til at

miljøet er så lukket, mener jeg ligger i frykten for å bli tatt og de forhåndsregler utøverne tok for å unngå det.

Nettverket ble bygget opp rundt lojaliteten innad. Om noen brøt med lojalitetskravene, var resultatet utfrysing. Stay KD har opplevd at en utøver tystet på dem for sin egen vinnings skyld, og personen er i dag satt utenfor miljøet. I miljøet skulle de beskytte hverandre, og utad vise et fellesskap selv om de innad ikke var enige i alt som ble gjort. Stay KD hadde flere ganger sett graffiti som ikke burde ha blitt utført og plassert på steder utøvere egentlig ifølge normen skulle holde seg unna. Men han kritiserte ingen, han ville være lojal mot utøverne. Nettverket trekker også Trond frem: *"Men du har en mafiafølelse over det hele. Du vet at han er skriver. Han kjenner masse folk. De hjelper han og vi hadde masse kontakter overalt. Og vi hadde en trygghet på det"*. Trond følte en trygghet gjennom å være inkludert i fellesskapet, og følte seg beskyttet av miljøet. Det betydde spesielt mye på ungdomskolen som var en sårbar fase da problemer lett kunne oppstå. For å kjenne tryggheten var tillitt og lojalitet mellom utøverne helt sentral. Ved siden av tryggheten Trond beskriver i mafiafølelsen, kan mafia også trekkes i retning av frykt. Dette viser tilbake til lojalitetsbrudd som jeg snakket om ovenfor. Levde ikke utøveren opp til reglene, var de ikke lenger ønsket som en del av miljøet. Lojaliteten skaper altså både trygghet og frykt.

Sivert har opplevd folk som ble med i miljøet fordi de var tiltrukket av elementene av hærverk og ødeleggelse i graffitien, og utøverne kunne til tider ha lite respekt for hverandre. Med ulike syn på hva graffitien skulle være ble forholdet ganske kjølig. Uthenging er det innenfor de fleste miljøer, også innenfor graffiti miljøet. Det hendte at det kom til konfrontasjoner, og Sivert fortalte om en gang de skulle ta en som hadde malt over en piece:

Jeg husker vi hadde malt, hadde vært oppe i 12 timer fordi vi ville bli ferdig på en dag og så skulle vi komme opp kl 12 dagen etterpå for å ta bilder. Og da var det allerede noen som hadde vært og malt over, og da ble vi dritpisst. Så vi skulle kjøre og ta han da, kjøre etter han og finne han for å banke han hehe, men vi fant han aldri (Sivert).

I dag ler Sivert av hele episoden, men husker at han syntes det var irriterende. Han synes selv det ikke var en god idé å skulle ta den som hadde malt over. Sitatet er også et eksempel på hvordan det kan trekkes tråder til mafiafølelsen Trond snakket om. Sivert og noen av hans venner var misfornøyd med en annen utøver, og de ville da straffe han.

Flere av informantene fikk kritikk for å være en del av graffiti miljøet, og Trond fortalte han måtte skille mellom to vennegjenger. De som ikke var en del av graffiti miljøet sa klart i fra at de ikke likte det, men kameratskapet han fikk gjennom graffitien og opplevelsene han fikk

ved å være med på å skape, overgikk kritikken. De andre informantene fortalte ikke vennene om graffitien, og noen hadde hele vennegjengen sin innenfor miljøet. Fredrik var en del av flere crew og opplevde et veldig sammensveiset miljø. Gjengen var barndomsvenner, og de har i dag fortsatt god kontakt. Inkluderingen i graffiti miljøet var viktig for deres tilfredshet og spilte en viktig rolle for deres identitet. Inkluderingen i fellesskapet bygget opp under deres selvtillitt, og styrket identiteten.

Utøverne har mange og gode minner fra miljøet. Når de forteller ulike historier, var det historiene om da de var i fare, som ble fortalt med mest glede og entusiasme. Frykten som de delte med noen andre, bandt dem sammen.

En plass nede ved en kirke hvor bussene hadde sånn pausestopp, hvor bussjåførene gikk inn i en bu og så videre i ti minutter. Da dreiv vi å planla sånn noe når de hadde pauser og så videre, hvor lenge de var der, og gjorde sånn litt prosjekt ut av det da. Så da tok vi og malte ned bussene deres mens de satt inne og drakk kaffe. Og det var jo litt gøy, hehe... (Fredrik).

Utøverne satte seg selv i en utsatt posisjon og gjorde noe de ikke hadde lov til. Dette medførte en risiko, noe som igjen skapte spenning. Men det var ikke bare selve utførelsen som ga opplevelser. Minnene skapte kulturen og de felles forståelsesrammene, som ble en del av identiteten.

Det er en ganske sånn... rar følelse...det er så mye minner i det. Barndomsminner, gode minner. Og det er sykt å tenke tilbake.. andre er liksom; vi husker sommeren og vi var på fisketurer. For min del så er det sånn: jeg husker da vi blanda maling. Gikk og spraya på t- banen. Men det er sånn, det er følelsen, en genuin glede (Trond).

Minnene er noe Trond i dag tenker tilbake på med stor glede. Graffiti har gitt han både opplevelser og erfaringer innenfor en subkultur. Det har gitt han et annet forhold til, og syn på, virkeligheten (jmf Brake i Barker 2008: 411).

Minner og fellesskap ble også skapt på mer organiserte samlingssteder som jams. Flere av informantene har vært på jams, der flere utøvere fra forskjellige byer og land samler seg. Noen ble også leid inn av en festival der de fikk male vegger, mot gratisbilletter til festivalen. Slike festivaler kunne bli et knutepunkt. Utøverne fikk møte andre graffitiutøvere og gjorde også seg selv kjent for andre. De gangene det var jams, beskrev informantene det som stemningsskaping og inspirasjon.

Da det var her, var det skikkelig god stemning. Sommer sånn som det er i dag, full sol, og de hadde satt opp masse vegger(...) de hadde snekra opp og jeg vet ikke hvor mange de

hadde fått med seg. Ti stykker som stod og malte. Solgte spraybokser til de som gikk forbi (Frode).

Jams var med på å skape en ekstra giv og felles opplevelser. Mange utøvere kunne komme sammen og få tilknytning til miljøet. Jams var lovlig, og det var bedre likt av noen, for eksempel av Sivert. Han satt stor pris på å kunne bruke en hel dag på en lovlig vegg sammen med gode venner. Sammen hadde de det gøy, og de fikk delt en felles interesse. Det skapte en trivsel som for han overgikk den ulovlige delen av virksomheten.

Sivert har flyttet fra hjembyen sin, men er ofte hjemme, og han sjekker da ut hvordan det ligger an på graffitifronten. Han drar til de lovlige stedene for å se hvordan kvaliteten er og hvordan utviklingen har vært siden sist han var der. Selv om han har flyttet, føler han fortsatt en tilknytning til miljøet i hjembyen sin. Mange av dem han tidligere kjente, har også flyttet, og noen har sluttet med graffiti. Tilknytningen til hjembyen og graffitimiljøet er fortsatt sterkt, og han sier at han alltid vil være opptatt av det som skjer der.

Hjemstedet og det å kjenne sin by, blir sammenlignet med å kjenne en person (Burgin 1996: 7). Mennesker får et emosjonelt forhold til byen på grunn av erfaringer og opplevelser en har hatt der. Gjennom byens fysiske oppbygging får individet mulighet til å forme sin identitet (Borden 2001: 265). Tobias var også nært knyttet til hjembyen sin. Han hadde ikke gjort graffiti i andre byer eller land og hadde heller ikke følt et behov for å gjøre det. Hjembyen var et tilstrekkelig handlingsrom, og han var opptatt av å ivareta kulturen der.

Fellesskapet kom godt til uttrykk når Fredrik forteller om introduksjonen av nulltoleranse mot graffiti i byen hans, og da de stengte alle lovlige vegger. Graffitiutøvere ble oppfordret av en graffitibutikk til å samle seg i hovedgata for å tagge ned byen. Butikken delte ut spraybokser til alle som var med, for å vise hva de mente om kommunens bestemmelser. Det viste et stort engasjement og en interesse for kulturen.

Men så etter hvert kom jo den nulltoleransen hvor de stengte alle lovlige vegger. Det var veldig trist. Så vi hadde en kampanje der vi samla, vi var vel nesten 60 stykker. Så var det en butikk her nede som solgte spraybokser, og de var jo veldig gira på det. Og de delte ut samme dagen som nulltoleransen inntraff. De delte ut spraybokser til 60- 70 ungdommer gratis, for at de skulle tagge ned byen da i protest. Så det var litt sånn spesielt (...) alle gjorde jo sitt kan du si (Fredrik).

Samholdet i graffitimiljøet var sterkt. Det viser til lojaliteten og at utøverne støttet hverandre og graffitien i seg selv. For utøverne er det viktig at uttrykket blir ivaretatt og at de får

fortsette med en fritidsaktivitet de trives med og mestrer. Fellesskapet bygges opp rundt kulturen fordi de står samlet som gruppe.

Å tilbringe tid sammen med andre mennesker i ulike miljøer, vil være med på å utvikle de kommunikative evnene til forståelse og refleksjon. I følge Frønes, er det i det moderne samfunnet ikke bare krav til den formelle kompetansen som oppnås gjennom skolegang, men også den sosiale kompetansen en er i besittelse av (Frønes 2007: 26). Utøvernes sosiale kompetanse kommer gjennom de relasjonene de bygger i miljøet. På den måten lærer de seg koder og de blir en del av fellesskapet. I dette fellesskapet erfarer de også seg selv, og på den måten bygger de sin identitet

Miljø og fellesskap kan synes å variere fra sted til sted. I store byer der miljøet er større, kan det oftere bli mindre grupperinger som opplevdes som lite inkluderende. Konkurransen har stor betydning, noe som kan føre til at delmiljøer heller står i mot hverandre enn å samarbeide. Videre kan det være en større fare for lojalitetsbrudd om utøvere kommer og går. I mindre byer oppfatter jeg miljøet som mer inkluderende. De aller fleste har kjennskap til hverandre i miljøet og har et tydelig fellesskap. En av informantene har opplevd miljøet i en stor by og i en mindre by, og han opplevde dem som ganske ulike. Forskjellene kan skyldes at han i det ene miljøet har vokst opp, og følgelig kjenner det godt, mens han i det andre nesten har kommet som en inntrenger. Der var det en kjerne utøvere som hadde drevet med graffiti lenge og vært med på mye, for eksempel når det gjelder bruk og salg av dop. De var ikke særlig imøtekommende, og han oppfattet dem som ekskluderende. Tobias har ikke gjort noe utenfor sin egen hjemby, men mener at det finnes forskjeller mellom ulike byer. Selv om man er en del av en felles kultur, vil delmiljøene ha hvert sitt preg.

Kapittel 5.0 Avslutning

5.1 Mine funn

Problemstillingen for oppgaven er hvordan ungdom bruker graffiti som et identitetsskapende uttrykk. I begynnelsen av arbeidet med oppgaven forhørte jeg meg med folk som jobbet med ungdom om hva de trodde om ungdommers bruk av graffiti. Svaret jeg fikk var at det er et opprør! Men jeg satt igjen med spørsmålet om det virkelig var alt. Tar ungdommene i bruk sprayboksen bare fordi de vil protestere? Gjennom arbeidet med dette prosjektet og intervjuene med syv deltakere har jeg funnet at svaret ikke er så enkelt. For deltakerne er graffitien noe komplekst.

Jeg har tidligere i oppgaven skissert fire grunner til at informantene begynte med graffiti. Disse fire er (1) opprettholdelse av graffiti (2) påvirkning fra andre (3) ideologiske årsaker og (4) sjekking. De fire grunnene dreier seg om ytre forhold. Fra informantene begynte med graffiti og fram til nå, har det vært en utvikling. Graffiti har blitt viktig for dem personlig. Den har gitt utøverne noe å bygge sin identitet på. Informantene oppdaget at de gjennom graffitien fikk en måte å vise seg frem på og skille seg ut. Etter hvert som de ble eldre ble de mer bevisste på at graffitien var med på å bygge deres personlighet og identitet.

Informantene startet med graffiti i ungdomstiden, og det var en måte for dem å løsrive seg fra familien. Ungdom er fortsatt avhengig av familie eller foresatte, samtidig som de skal skape en identitet og en tilværelse utenfor familielivet. De utforsker verden på egenhånd, og gjør seg ulike erfaringer. Graffiti var en hobby som gjorde mine informanter selvstendige. Foreldrene deres hadde ulike reaksjoner på virksomheten. Graffiti ble sett på både som en positiv og negativ aktivitet. Informantene respekterte foreldrenes meninger, men de sluttet ikke med graffiti selv om foreldrene truet dem med at virksomheten ville få konsekvenser. Konsekvensene ble en ekstra risiko for informantene, noe som økte spenningsnivået.

Det var ikke bare familien informantene brøt med. Kjennetegn på den post- moderne tid er at mennesker i større grad har mulighet til å velge hva de vil gjøre og når. Mennesker er i besittelse av en frihet til å ta egne valg og fylle livet sitt med det innholdet de ønsker. Utøverne har gjort dette og valgt en retning på livet som har preget dem i stor grad. Tilrettelagte fritidsaktiviteter slik som masseidretten ble ofret til fordel for sprayboksen. Informantene fant seg ikke til rette i andre aktiviteter. Informantene følte ikke at de ble synlige innenfor aktiviteter med mange deltakere, som for eksempel i fotballen. De opplevde at det kollektive ble viktigere enn utøverne som enkeltpersoner. Graffiti viste seg å være en

aktivitet som gjorde individet sterkere og mer synlig. Informantene ville være i sentrum av sin egen fritid, der de fikk handle ut ifra egne betingelser.

Jeg tenkte på forhånd av dette prosjektet at mange begynte med graffiti fordi de ikke hadde noe annet å holde på med. Dette stemte ikke. Flere av informantene hadde mye ledig fritid, og det var nok en av grunnene til at de begynte med sprayboksen. Andre informanter følte imidlertid ikke et savn eller et tomrom i tilværelsen. De hadde andre tilbud tilgjengelig, og benyttet seg til en viss grad av disse. Det er ikke bare gjennom å finne aktiviteter de liker, som definerer ungdoms identitet. Identitet skapes også ved det som ekskluderes. Graffiti var et uttrykk informantene stadig kom tilbake til og ville vedlikeholde. Innenfor graffiti miljøet fikk informantene være seg selv og vise seg frem til mange.

En av informantene beskriver graffitiutøvere som samfunnsengasjerte mennesker og noen har innlemmet samfunnsengasjementet i graffiti. Stort sett var informantene mest opptatt av å fremme seg selv, men engasjement og meninger fikk for noen også en plass. Selv om deres eget navn ikke lenger stod i sentrum ble personlige oppfatninger uttrykt, og på den måten fikk de vist seg fram. Samfunnsengasjement utvikler og forsterker da også individualitet og identitet. Uansett om informantene inkluderte slike aspekter i graffiti, er det tydelig at informantene ikke bare brukte graffiti som en måte å få opp navnet sitt. Det stikker dypere enn som så. Det har kommet frem gjennom intervjuene at mange graffitiutøvere bare bruker graffiti for å vises, men slik jeg snakker om synliggjøring i forhold til informantene, blir det synliggjøring på et dypere nivå. Graffiti ble for dem identitetsskapende.

Graffitiutøvere kan bli sett på som utenforstående, og dette gjelder også mine informanter. De holdt på med en aktivitet som blir ansett som noe annerledes. Dette er typisk for subkulturer. Det typiske for subkulturer ligger også i at deltakerne selv vil skille seg fra andre. Informantene var bevisste på dette og satte pris på graffiti som noe uvanlig. Det var ikke bare de utenfor graffiti miljøet som til dels ikke inkluderte dem, utøverne i miljøet valgte også dette selv. En del av budskapet for utøverne var derfor gjerne å vise seg frem for dem som definerte graffitiutøvere som kriminelle eller utenforstående.

I arbeidet med graffiti var forbilder og inspirasjonen sentral. Alle informantene hentet inspirasjon fra ulike kilder. De kunne tilfeldigvis komme over et bilde, musikk, arkitektur og skulpturer som ga dem impulser. Informantene brukte også mye tid på å finne inspirasjonskilder. Internett, bøker og magasiner utgjorde en viktig kilde for utøverne. Det var et krav om at graffiti hele tiden måtte være i utvikling og inspirasjonen var med på å sikre dette. Uten

fornyng var ikke graffitiutøverne interessante. Skulle man bli tatt seriøst som utøver, måtte man kunne skape noe eget. I arbeidet med utviklingen av uttrykket, vokste også informantene som personer. Forbildene skapte idealer for informantene. Gjennom å se hva andre hadde gjort, kunne informantene definere seg selv.

Informantene har et komplekst syn på graffiti og virksomheten. Graffiti er ikke bare en sprayboks og en vegg. Det er informantene i samhandling med sprayboksen. For informantene er graffitien farger og linjer, og de uttrykker seg ved å gjøre en enkel strek til noe komplekst og fargerikt. Det var viktig for dem at arbeidet med sprayboksen var kvalitativt bra. Graffiti skulle vise frem deres evner og kunnskap. Utførelsen representerte ikke bare utøverne, men det ble også en del av utøverne. Deres navn stod bak, og det spilte tilbake på deres stolthet og selvtilitt. En dårlig utførelse følte ikke bra.

Det har variert i hvor stor grad informantene benyttet seg av lovlige vegger, men de lovlige veggene har hatt en del å si for graffiti miljøet og for utviklingen til utøverne. Der det fantes lovlige vegger, var det også store miljøer. Ble vegger opprettet et annet sted fulgte miljøet etter. Utøverne syntes den ulovlige graffiti var det viktigste, men satte pris på at virksomheten ble anerkjent gjennom tilrettelegging av lovlige vegger. Likevel ble det innvendt mot de lovlige veggene at de var for usynlige. Det var ofte bare andre utøvere som så produktet, ikke andre publikummere slik det ulovlige var ute på gata. Dermed fikk ikke utøverne mulighet til å være så synlige som de ønsket, som var det viktigste aspektet med graffiti. Utøverne fikk da ikke utfolde seg på måten de ville.

Den lovlige graffiti og tilrettelegging er et uttrykk for at samfunnet anerkjenner graffiti. Problemet er, i følge informantene, at graffiti da mister noe av sin frihet. Friheten til å vise noe like hårreisende og sjokkerende som i den ulovlige virksomheten, er ikke lenger til stede. Samtidig kan tilrettelegging bidra til at graffitiutøvere kan identifisere seg med rollen som kreativ utøver i større grad enn rollen som opprører og ødelegger.

Det å gjøre seg selv synlig var helt sentralt for informantene. I graffiti fikk de promotere sitt navn, og de ble sett av andre utøvere og publikummere. Uansett hvilket grunnlag de hadde da de startet med graffiti, ble den en måte for dem å vise seg frem på. Informantenes bruk av graffiti vil jeg si er et godt eksempel på performativitet. Graffiti var en måte å realisere seg selv på. De fant seg til rette i graffiti og fikk dermed tillitt til seg selv, slik at de kunne vise resten av verden hvilke egenskaper de hadde. Videre ble graffiti brukt til iscenesettelse av seg selv, og flere mente at dette var hovedgrunnen til at så mange holder på med

virksomheten. Synliggjøring og iscenesettelse var en måte å finne frem til selv-identiteten. Ungdom har gjennom graffitien erfart, opplevd og formet sin individualitet. Miljøet ga dem en trygghet som gjorde at de kunne ta sjanser og utvikle seg. Det performative er helt tydelig blant mine informanter.

Selv om informantene ville gjøre seg synlig, var anonymiteten viktig. Anonymiteten skulle slette sporene etter den virkelige personen. Ingen skulle kunne finne ut hvem som hadde utført graffitien. Slik jeg tolker mine informanter blir disse to personene kombinert til en sammensatt identitet. De er ikke enten utøveren, eller sitt virkelige jeg. Begge er en del av dem. Jeg mener informantene tilpasset seg hele tiden, fordi de passet på hva de sa til hvem og skulle ikke avsløre virksomheten. De bruker ulike navn i ulike sammenhenger, men forskjellene er med på å skape en identitet som gjør dem til en sammensatt person.

Status har en del å si i graffiti miljøet og henger sammen med synliggjøringen. Visse kriterier måtte oppfylles for å oppnå status. Utøverne måtte gjøre seg sett på steder der det var vanskelig å komme til og lett å bli oppdaget. Det viste til at utøveren hadde tatt en risiko og gjort utførelsen sin synlig for publikum. Ved å få anerkjennelse i miljøet økte utøvernes selvtillitt og stolthet. Informantene gjorde også utførelser som de ikke var stolte av, og i ettertid angret på. De oppnådde kanskje status fra andre utøvere i graffitien, men de følte ikke dette overfor seg selv. Selvfølelsen var avhengig av hvordan de selv oppfattet utførelsen.

Informantene ville utføre piecer som var kvalitativt gode, som de hadde brukt tid på å utforme og som de kunne identifisere seg med. For dem skapte ikke tagging en tilfredshet. Men noen informanter var også opptatt av å få status gjennom tagging. Jeg fant tre måter informantene mine ville oppnå status på: (1) status gjennom tagging (2) status gjennom ulovlig graffiti og (3) status gjennom lovlig graffiti. Alle informantene søkte og identifiserte seg gjennom status, men det ble altså gjort på ulike måter.

Selvtillitt og stolthet kommer ved å kjenne mestring. Alle informantene hadde erfart mestring gjennom graffiti. De fikk brukt evnene sine til det de mente var noe positivt og konstruktivt. Stolthet er med på å få mennesker til å føle seg som en sammenhengende enhet og det kommer tydelig fram at det har vært viktig for mine informanter. Følelsen av stolthet ble også forsterket gjennom følelsen av skam. Skammen kjente de på gjennom negative erfaringer, der graffitien ble brukt som ødeleggende virksomhet. Flere hadde vært med på å ødelegge noe heller enn å skape noe de syntes var fint. Målet da var å være mest synlig for publikum og andre utøvere, og det var da ofte snakk om å bombe busser og togvogner. Flere følte at dette

ikke var noe som passet dem. Gjennom dette ble informantene bedre kjent med hva de virkelig ville holde på med og hvem de var.

Informantenes identitet er knyttet til den kreative evnen. Informantene mine hevder at kreativiteten har vært en viktig del av deres liv, og at det kreative fører graffitien videre og sikrer utvikling. Uten kreativitet vil det heller ikke være utvikling på det personlige nivå. Kreativiteten har et krav om å være nytenkende, og det skaper utfordringer til de som skal skape noe nytt. Det å være kreativ og finne nye måter å bruke symboler på, vil være en ny måte å utfordre og erfare seg selv, dette gjelder også for mine informanter.

Utøvere av graffitien benytter seg også av symboler, og de har et bevisst forhold til det og setter dem i sammenheng. De har da tatt steget til *grounded aesthetics*. Det vil si at utøverne benytter seg av et uttrykk og knytter det direkte opp mot sin egen identitet. Informantene har et nært forhold til symboler og er aktive i forhold til å finne riktige symboler. De gjør en bevisst søking etter hvilke elementer de kan bruke i graffitien.

Begrepet *homology* beskriver en felles forståelse mellom en kulturs deltakere. Det er da en sammenheng mellom symboler, sosiale verdier og kulturell aktivitet. Dette har jeg funnet blant mine informanter. De befinner seg innenfor en kultur og har visse normer og regler som fellesnevner, og som de forholder seg til. Noen informanter er veldig bevisste på at de representerer kulturen. Samtidig har jeg funnet at utøverne er ganske forskjellige. De jobber med graffitien på forskjellige måter og har ulike syn på den. Jeg ser dem derfor ikke som representanter for et felles image eller levemåte. Informantene har brukt graffitien som en måte å oppleve seg selv og miljøet, og ikke bare som en måte å representere det. Jeg vil si at identiteten deres har blitt formet gjennom graffitien og erfaringer de har gjort ved å være i miljøet.

Når det gjelder klesstil og image vil jeg si at informantene representerte sin individualitet i større grad enn en felles kultur. Jeg trodde jeg kom til å møte utøvere som tydelig definerte seg som graffitiutøver gjennom klesstil og væremåte. Noen var opptatt av hvordan de tok seg ut da de var yngre, andre var fortsatt opptatt av det, mens andre igjen aldri hadde brukt så mye tid på det. Det var store forskjeller innad i miljøet, og det kan vise til at utøvere har ulike syn på hva som knytter dem sammen i en felles kultur. Noen av mine informanter ville ikke vise seg og graffitien gjennom klesstil og image. Det var nok å ha selve utførelsen som et felles uttrykk for kulturen.

Kjønn er også en del av identitetsskapingen, og graffitien kan sies å være spesiell fordi det i stor grad er mannsdominert. Informantene har ulike syn på hvilken rolle de synes jenter skal ha innenfor graffiti. Noen hevdet at jenter ikke er skapt for graffiti fordi det blir for tøft for jentene og at de ikke passer inn i miljøet. Andre ønsket flere jenter i miljøet og ville gjøre graffitien mer tilgjengelig. De hevdet at jenter på lik linje med gutter kan bruke spraybokser og at graffiti i utgangspunktet ikke er avhengig av kjønn. Men mange trakk frem typiske maskuline verdier i graffitien. På den måten reproducerer guttene mannsdominansen og de identifiserer seg med de maskuline verdiene.

Utøverne jeg har snakket med så ikke på seg selv som kriminelle. Det kan være kort vei fra graffiti til annen kriminell aktivitet, men det var opp til den enkelte. Informantene har fortalt historier som tyder på at flere brukte graffitien for å bli kjent i kriminelle miljøer, men for mine informanter har graffitien og gode piecer vært det viktigste. De har ikke vært interesserte i å gjøre noe annet ulovlig. Graffiti var nok for dem. Ungdommer som fascineres av kriminalitet tøyser grensene lenger enn det som er vanlig. Likevel er det ikke helt uvanlig at ungdom prøver seg på slike områder. Informantene har brutt én grense, men viste ikke noe interesse for å bryte flere.

Det har vært helt klart at informantene hadde et nært forhold til byen sin, og de ville bruke byen som en del av uttrykket. Med piecer eller burnere ville de ikke ødelegge, men skape noe. Noen ville gi noe tilbake til omgivelsene sine. Vegger rundt om i byen var for dem et lerret og i stede for å ødelegge viste de en kjærlighet til byen. Informantene brukte timer på å lage skisser der de perfektionerte uttrykket sitt. Målet var å vise frem graffitiens estetikk. Jeg trodde at utøverne skulle ha en mer kynisk holdning, men erfarte derimot at de ville skape noe som de syntes var fint. Informantene fikk ikke bare et nært forhold til andre utøvere, men også til stedet de kom fra og der de malte. Stedet var viktig og hadde gitt de opplevelser, minner og erfaringer. På den måten fikk informantene et emosjonelt forhold til stedet.

Graffiti har gitt informantene og andre utøvere et fellesskap der de sammen har skapt sosiale erfaringer. Fellesskapet er viktig når det gjelder tilhørighet og det er viktig for identitetutviklingen. I miljøet ble det skapt minner som informantene verdsatte. Innenfor graffiti dreier mye av fellesskapet og miljøet seg om lojalitet. Lojalitet skapte trygghet, men det varierte noen ganger hvor stor tillitt utøverne hadde til hverandre. Med store utskiftninger kunne det være vanskelig å vite hvem man kunne stole på. Derfor snakket de også om en mafiafølelse og en frykt for å bli satt utenfor miljøet.

Denne oppgaven viser at graffiti har vært viktig for informantenes identitetsskaping. Utførelsen av graffitien hadde stor innflytelse på hvordan utøverne så på seg selv, deres selvfølelse og senere valg i livet. Når de skapte noe de syntes var fint, følte de en mestring og en stolthet over produktet. Den positive opplevelsen av å skape noe ble speilet tilbake på utøveren selv. Ved å skape noe unikt, følte de seg unike.

Litteraturliste

Butler, Judith (1988): "Performative acts and gender constitution. An essay in phenomenology and feminist theory". I Philip Auslander (red) (2003): *Performance. Critical concepts in literary and cultural studies*. Routledge: New York. Side 97–110.

Butler, Judith (1999): *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge: New York.

Barker, Chris (2008): *Cultural Studies*. 3. Utg. Sage publications: London.

Berdahl Aamundsen, Martin og Horvei, Øivin (red) (2011): *Street Art Norway*. Deluxe softcover edition. Kontur forlag: Norge.

Beck, Ulrich (1997): *Risiko og frihet*. Fagbokforlaget: Bergen.

Borden, Iain (2001): "Performing the City". I Gelder, Ken (red) (2005): *The Subcultures Reader*. 2. utg. Routledge: New York. Side 256-268.

Burgin, Victor (1996): *Some Cities*. University of California press: Berkley and Los Angeles, California.

Cohen, Albert K (1955): "A General Theory of Subcultures". I Gelder, Ken (red)(2005): *The Subcultures Reader*. 2. utg. Routledge: New York. Side 50-59.

Clarke, John, Hall, Stuart, Jefferson, Tony og Roberts, Brian (2006): "Subcultures, cultures and class". I Hall, Stuart og Jefferson Tony (red) (2006): *Resistance through rituals*. 2. Utg. Routledge: London og New York. Side 3-59.

Frith, Simon (1996): "Music and Identity". I Hall, Stuart og du Gay, Paul (red)(1996): *Questions of cultural identity*. SAGE publications: London. Side 108- 127.

Frønes, Ivar (2007): *Moderne barndom*. 2. utg. Cappelen akademiske forlag: Oslo.

Gelder, Ken (2005): "Introduction: The Field of Subcultural Studies". I Gelder, Ken (red) (2005): *The Subcultures Reader*. 2. Utg. Routledge: New York. Side 1-15.

Gelder, Ken (2005): "Introduction to part one". I Gelder, Ken (red) (2005): *The Subcultures Reader*. 2. Utg. Routledge: New York. Side 19-24.

Giddens, Anthony (1984): *The constitution of society*. Polity Press: Cambridge.

Giddens, Anthony (1990): *The Consequences of Modernity*. Polity press: Cambridge.

Giddens, Anthony (1991): *Modernity and self- identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Polity press: Cambridge.

Giddens, Anthony (1996): *Modernitet og selvidentitet. Selvet og samfundet under sen-moderniteten*. Hans Reitzels forlag: København.

- Giddens, Anthony (1996b): *Modernitet og selvidentitet. Selvet og samfundet under sen-moderniteten*. Hans Reitzels forlag: København.
- Habermas, Jürgen (1999): *Kommunikativ handling, moral og rett*. Tano Aschehoug.
- Hall, Stuart (1997): *Representation: Cultural Representation and Signifying Practices*. SAGE Publications: London.
- Halvorsen, Bjørn Egil (2010): Graffiti: Kampen om byens vegger. A, *Aftenposten*. Nr 12. Side 20-27.
- Hebdige, Dick (1979): "Subculture: the meaning of style". I Gelder, Ken (red) (2005): *The Subcultures Reader*. 2. Utg. Routledge: New York. Side 121-131.
- Hebdige, Dick (1988): *Hiding in the light. On images and things*. Routledge: London og New York.
- Holen, Øyvind (2004): *Hiphop- hoder. Fra Beat Street til bygde- rap*. Spartacus forlag: Oslo.
- Høigård, Cecilie (2002): *Gategallerier*. Pax forlag AS: Oslo.
- Jacobsen, Dag Ingvar (2005): *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskaplig metode*. Høyskoleforlaget: Kristiansand.
- Jensen, Sune Qvotrup (2010): "Østerbro outlaws – om subkulturteori og marginaliserte unge mænd med invandrerbaggrund". I *Tidsskrift for ungdomsforskning* utgave 5, 1- 2010. Side 3-17.
- Johannessen, Asbjørn, Tuft, Per Arne og Kristoffersen, Line (2004): *Introduksjon til Samfunnsvitenskaplig metode*. Abstrakt forlag: Oslo.
- Krange, Olve og Øia, Tormod (2005): *Den nye moderniteten. Ungdom, individualisering, identitet og mening*. Cappelen akademiske forlag : Oslo.
- Macdonald, Nancy (2001): "The graffiti subculture: making a world of difference". I Gelder, Ken (red) (2005): *The Subcultures Reader*. 2. Utg. Routledge: New York. Side 312-325.
- McRobbie, Angela og Garber, J (1977): "Girls and Subcultures". I Gelder, Ken (2005): *The Subcultures Reader*. 2. utg. Routledge: New York. Side 105-112.
- Myklebust, Linda (2008): *Gatas tekstur : Dolks relasjonelle billedkultur*. Masteroppgave. Universitetet i Bergen.
- Sørensen, Anne Scott, Høystad, Ole Martin, Bjurstrøm, Erling og Vike, Halvard (2008): *Nye Kulturstudier*. SAP Spartacus forlag: Oslo.
- Thornton, Sarah (1995): *Club cultures. Music, media and subcultural capital*. Polity Press: Cambridge.
- Van Gennep, Arnold (1999): *Rites de passage. Overgangsriter*. Pax forlag AS: Oslo.

Wannerstedt, Mette Jansen (2007): *Grafittipolitikk eller grafittiproblematikk : en studie av Oslo kommunes grafittipolitikk i lys av institusjonell etnografi*. Masteroppgave. Universitetet i Oslo.

Weider, Jo Morten Kim (2010): *Hærværk og kunstverk: En diskursanalytisk oppgave av taggedebatten i Oslo*. Masteroppgave. Universitetet i Oslo.

Willis, Paul (1990): *Common Culture. Symbolic work at play in the everyday cultures of the young*. Open university press: Buckingham.

Nettsider

Collaborism 9. april - 1. mai - Åpning lørdag 9. april kl 13.00 (Ukjent). Tilgjengelig fra: <http://www.oppegard.folkebibl.no/collaborism-9-april-1-mai> (Hentet: 25. 12. 11)

Kvitting, Ida (2011): *Gatekunstnere får boltre seg i Oslo*. Tilgjengelig fra: http://oslopuls.aftenposten.no/kunst_scene/article581889.ece (Hentet: 17.08.11)

Olsen, Thomas (2011): *Rusken-sjefen langer ut mot gatekunst*. Tilgjengelig fra: <http://oslopuls.aftenposten.no/byliv/article588244.ece%3Fwebhit=alle> (Hentet: 1.10.11)

Trosvik, Kristin (2009): *Det er null-toleranse i Oslo*. Tilgjengelig fra: <http://www.noblad.no/nyheter/det-er-null-toleranse-i-oslo-1.5129520> (Hentet: 06.01.12)

Farlige Farger del 1 (2008). Tilgjengelig fra: http://www.youtube.com/watch?v=pm_11yxNN3I&feature=related. (Hentet: 15.10.11)

Farlige farger del 2 (2008). Tilgjengelig fra: <http://www.youtube.com/watch?v=vuFbYbNvoA8&NR=1> (Hentet: 15.10.11)

Farlige Farger del 3(2008). Tilgjengelig fra: <http://www.youtube.com/watch?v=eCEXSvNgl54> (Hentet: 15.10.11)

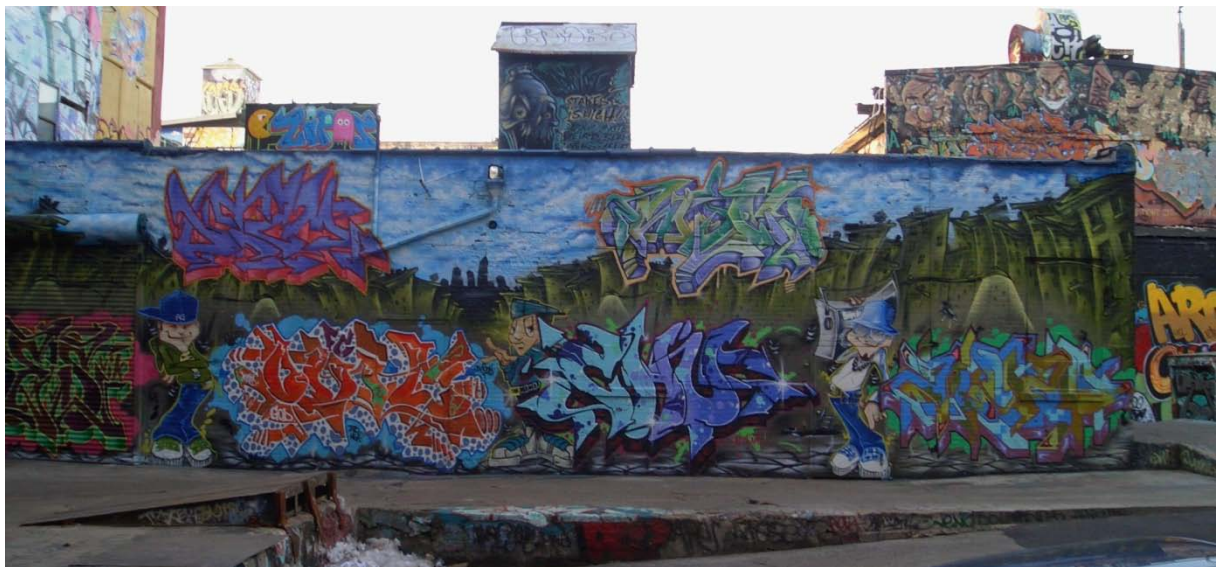
Tiltak mot tagging. Positive aktiviteter for ungdom

(2009). Tilgjengelig fra: http://www.stopptagging.oslo.kommune.no/tiltak_mot_tagging/ (Hentet: 11.10.2011)

The words: A graffiti glossary (ukjent). Tilgjengelig fra: <http://www.graffiti.org/faq/graffiti.glossary.html> (Hentet: 13.01.11)

Kampen om byen (2007). Tilgjengelig fra http://www.nytid.no/arkiv/artikler/20071011/kampen_om_byen/ (Hentet 06.01.12)

Vedlegg 1: Fotografier

Eksempel på piecer og characters. Eget fotografi. New York

Eksempel på piece. Oslo

Eksempel på character. Eget fotografi. Oslo

Eget fotografi. Oslo

Eksempel på piece. Eget fotografi. Oslo

Eksempel på Throw-up. Eget Fotografi. Oslo

Eksempel på sjablong. Eget fotografi. Oslo

Hausmania, Oslo. Eget fotografi.

Eget fotografi. Oslo

Eget fotografi. Oslo.

Eget fotografi. Oslo

Vedlegg 2: Intervjuguide

1. Litt bakgrunnsinfo: Alder, hvor kommer du fra?
2. Hvor lenge har du drevet med graffiti, hvor gammel var du da du begynte?
3. Hva var det første du gjorde? Hvordan startet du?
4. Hvordan kom du i kontakt med miljøet? Oppsøkte du det selv? Ble du påvirket av noen?
5. Hvilke andre fritidsaktiviteter var tilgjengelig for deg, og benyttet du deg av disse?
6. Hva med graffitien gjorde deg interessert?
7. Hvordan fikk du tak i utstyr? Hvordan hadde du for eksempel penger til det?
8. Hvem var du sammen med?
9. Hvordan forberedte du deg?
10. Var det lovlige vegger tilgjengelig, benyttet du deg av de eller var de ulovlige stedene mer tiltrekkende?
11. Vet dine foresatte at du drev/ driver med det? Hvordan hadde det vært om de visste det/ funnet ut av det?
12. Hvordan opplevde du din status i forhold til for eksempel skoleklassen? Oppvekstvilkår generelt? Følte du at du passet inn?
13. Måtte du skjule din identitet, hvordan opplevde du det?
14. Hvordan kombinerte du to ulike identiteter?
15. Hvordan forholder du deg til at det er ulovlig? Er det positivt for graffitien?
16. Var det jenter med? Hvorfor/ hvorfor ikke?
17. Hvordan ser du selv utviklingen din innenfor graffiti området?
18. Hvordan synes du selv at du mestrer uttrykket?
19. Hvem var dine forbilder?
20. Hva ønsket du å uttrykke? Føler du at fikk til å uttrykke det?
21. Hvor henter du inspirasjon?
22. Hvorfor driver du med graffiti? Følte du selv et behov for å uttrykke deg kreativt?
23. Hvordan opplever du det? Hva gir det deg?
24. Hvordan påvirker graffiti hverdagen din?
25. Er det noe du vil tilføye, noe du vil si noe mer om?